

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ BİLİM DALI**

**SAĞ VE SOL POPÜLİZM:
FRANSA ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Birsen GÖKSU ŞAHAN

ANKARA – 2020

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ BİLİM DALI**

**SAĞ VE SOL POPÜLİZM:
FRANSA ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Birsen GÖKSU ŞAHAN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Esra Gül DARDAĞAN KİBAR**

ANKARA – 2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI

Fatma Birsen GÖKSU ŞAHAN

SAĞ VE SOL POPÜLİZM:
FRANSA ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Esra Gül DARDAĞAN KİBAR

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
Prof. Dr. Esra Dardağan Kibar
Doç. Dr. Mehmet Okyayur
Dr. Öğr. üyesi Atay Akdenelioglu

.....
E. M.
U. E.
A. A.

Tez Sınavı Tarihi: 30.12.2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (16.01.2020)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Fatma Birsen GÖKSU ŞAHAN

İmzası

ÖNSÖZ

Tarihsel kökeni 19. yüzyıla kadar uzanan bir siyasi gerçeklik olan popülizm, 1990'lı yıllardan itibaren dünyanın pek çok yerinde güncel bir siyasi olgu haline gelmiştir. Bu çalışma, günümüzde siyaset biliminin en çok tartışılan meselelerinden biri olan popülizmin nasıl anlaşılması gerektiği hususunda bir bakış açısı sunmayı ve bunu yaparken popülist siyaset mantığının gerek sağ gerek sol siyasete özgü bir gerçeklik olabileceği varsayımından hareketle, sağ ve sol popülizmi karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde popülizme ilişkin kuramsal çerçevenin ayrıntılı bir incelemesi yapılacak ve popülizm literatürüne hâkim olan temel tartışmalar ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle popülizmin Fransa'da yükselişine etki eden faktörler incelenecektir. Ardından, Ulusal Cephe ve Marine Le Pen örneği çerçevesinde sağ popülizm, Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi ve Jean-Luc Mélenchon örneği bağlamında ise sol popülizm, yükseliş nedenleri, hitap ettikleri kitleler, seçim vaatleri ve siyasi tercihleri bakımından serimlenecektir. Son olarak, her iki partinin 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri esnasındaki performansı popülizm uğrağı üzerinden karşılaştırmalı bir perspektifle ele alınacaktır.

Tez çalışmam süresince benden ilgi, destek ve yardımını esirgemeyen saygıdeğer Danışman Hocam Prof. Dr. Esra Gül DARDAĞAN KİBAR'a, tez çalışmamın planlanması ve araştırılması sürecinde büyük katkısı olan Hocam Öğr. Gör. Dr. Kâzım ATEŞ'e, çalışmamı sabırla okuyarak değerli görüşlerini benimle paylaşan Arş. Gör. Selman SAÇ, Arş. Gör. Zarif Songül GÖKSEL ve Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir TANIŞ'a teşekkürü borç bilirim. Akademik kariyerime devam etmem konusunda verdiği destek nedeniyle eşim Mehmet ŞAHAN'a ve öngörülebilir uyku düzeniyle bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde büyük katkısı bulunan bebeğim Rüya ŞAHAN'a ayrıca teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLO VE GRAFİKLER.....	iv
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM POPÜLİZME İLİŞKİN TEMEL TEORİK ÇERÇEVE

1. POPÜLİZM NEDİR?.....	7
2. POPÜLİZME İLİŞKİN TEMEL TARTIŞMALAR.....	12
2.1. Popülizm ve Demokrasi İlişkisi.....	12
2.2. Olumsuz Bir Siyasi Yönelim Olarak Popülizm.....	21
2.3. İdeoloji ve Strateji Olarak Popülizm.....	26
2.4. Siyaset Mantığı Olarak Popülizm.....	31
2.5. Sağ ve Sol Popülizm Ayrımı.....	38
2.6. Popülizmin Ortaya Çıkış Nedenleri.....	44
3. AMAÇ VE YÖNTEM.....	47
3.1. Araştırmanın Amacı ve Sınırlılıkları.....	47
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	53

İKİNCİ BÖLÜM FRANSA'DA POPÜLİZM

1. FRANSA'DA POPÜLİZMİN YÜKSELİŞİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	57
1.1. Küreselleşme ve Neoliberalizmin Krizi.....	57
1.2. Temsil krizi ve Demokrasi Açığı.....	61
1.3. Uluslararası Terörizm.....	64
1.4. Göçmen/Mülteci Krizi.....	65
2. ULUSAL CEPHE VE SAĞ POPÜLİZM.....	67
2.1. Ulusal Cephe'nin Geçmişi ve Bugünü.....	67
2.2. Marine Le Pen ve Sağ Popülizm.....	84

2.2.1. <i>Antagonistik Sınır</i>	85
2.2.2. <i>Eşdeğerlik Zinciri ve Boş Gösterenler</i>	90
3. BOYUN EĞMEYEN FRANSA HAREKETİ VE SOL POPÜLİZM	98
3.1. Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi	98
3.2. Jean-Luc Mélenchon ve Sol Popülizm	103
3.2.1. <i>Antagonistik Sınır</i>	104
3.2.2. <i>Eşdeğerlik Zinciri ve Boş Gösterenler</i>	109
4. 2017 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ	113
4.1. Sağ ve Sol Popülizm Karşı Karşıya	114
4.1.1. <i>Marine Le Pen'in Seçim Vaatleri</i>	117
4.1.2. <i>Jean-Luc Mélenchon'un Seçim Vaatleri</i>	120
4.1.3. <i>Le Pen ve Mélenchon'un Seçim Vaatlerinin</i> <i>Popülizm Üzerinden Karşılaştırılması</i>	123
4.2. Seçim Süreci ve Seçim Sonuçları	127
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	147
ÖZET	155
ABSTRACT	156

TABLO VE GRAFİKLER

Tablo 1. Ulusal Cephe'nin basın açıklamalarının konu bazında içerik dağılımı.....	91
Tablo 2. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde adaylar ve siyasi spektrumdaki yerleri.	113
Tablo 3. Le Pen ve Mélenchon'un kitaplarında popülist siyaset mantığına atıf	115
Tablo 4. Ulusal Cephe ve Boyun Eğmeyen Fransa'nın popülizm eğilimleri.....	126
Tablo 5. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turundan ikinci turuna adaylar arasındaki oy geçişi.....	133
Tablo 6. Le Pen ve Mélenchon'a oy verenlerin sosyo-ekonomik dağılımı.....	135
Tablo 7. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda Fransız seçmenin kaygılarının oy verdikleri adaya göre dağılımı.....	136
Grafik 1. Ulusal Cephe'nin Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aldığı oy oranları (1988-2017).....	76
Grafik 2. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birinci tur oylama sonuçları.....	128
Grafik 3. Le Pen ve Mélenchon'un seçmenin siyasi eğilimleri.....	134

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AfD	Almanya için Alternatif
AP	Avrupa Parlamentosu
CFDT	Confédération française démocratique du travail (Fransa Demokratik İşçi Konfederasyonu)
CGT	Confédération générale du travail (Genel Emek Konfederasyonu)
COVIPOF	Centre de recherches politiques de Sciences Po (Sciences Po Siyasi Araştırmalar Merkezi)
ENA	Ecole Nationale d'Administration (Fransız Ulusal İdare Okulu)
Fidesz	Macar Yurttaş Birliği
FG	Front de Gauche (Sol Cephe)
FN	Front National (Ulusal Cephe)
FNUF	Front National pour une Unite Française (Fransız Birliği için Ulusal Cephe)
FO	Force Ouvrière (İşçi Gücü)
FPÖ	Avusturya Özgürlük Partisi
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
LFI	La France Insoumise (Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi)
LREM	La République en marche! (Cumhuriyetçi Yürüyüş Hareketi)
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
NGS	Nouvelle gauche socialiste (Yeni Sosyalist Sol Parti)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
PCF	Parti communiste français (Fransız Komünist Partisi)
PG	Parti de gauche (Sol Parti)
PiS	Hukuk ve Adalet Partisi (Polonya)
PS	Parti socialiste (Sosyalist Parti)
RN	Rassemblement national (Ulusal Birlik)
UMP	Union pour un mouvement populaire (Halk Hareketi için Birlik)

GİRİŞ

Popülizm son yıllarda dünyanın pek çok yerinde güncel bir siyasi olgu haline gelmiştir. Esasen popülizm kökeni 19. yüzyıla kadar uzanan bir siyasi gerçeklik olmakla birlikte, 1990'lı yıllardan itibaren yeni bir popülizm dalgasının ortaya çıktığı görülmektedir. Popülizmin 1990'lı yıllardan itibaren yükselişi, tüm dünyada küreselleşme ve neoliberalizmin krizinin yaygınlaştığı ve buna duyulan tepkinin büyüdüğü bir döneme tekabül etmektedir. Bu dönemde, ekonomik eşitsizliklerin artması, küreselleşmenin “kozmpolit biz” vaadinin aksine biz/onlar ayrımının belirginleşmesi, AB ve IMF gibi uluslararası örgütlere yönelik bakış açısının menfi yönde evrilmesi, sosyal güvencelerin gerilemesi, göçmen karşıtı, ırkçı, ayrımcı hareketlerin yaygınlaşması, geleneksel demokratik kurumlara ve ana akım siyasete olan güvenin sarsılması biçiminde özetlenebilecek gelişmeler karşısında, kendisini halkın gerçek temsilcisi olarak takdim eden ve iktidardaki elitlere karşı halkın çıkarlarını savunan popülist siyasi oluşumlarda kayda değer bir yükseliş yaşanmıştır.

Popülizm uzun yıllar aşırı-sağ siyasete özgü bir gerçeklik olarak takdim edilmiş olmakla birlikte, 2000'li yıllarla birlikte yükselen sol popülist dalga, popülizmin sağ siyaset ile özdeş tutulması eğilimini tartışmalı hale getirmiştir. Gerçekten de, popülizmin sağ ve sol izlekleri arasındaki ayrışmanın son yıllarda belirgin hale geldiği görülmektedir. Kuşkusuz, İspanya'da Podemos, Yunanistan'da Syriza, ABD'de Bernie Sanders, İngiltere'de Jeremy Corbyn gibi sol popülist siyasi seçeneklerin ortaya çıkması, sağ ve sol popülizm ayrışmasının kabul görmesine katkı sağlamıştır. Neticede, sağ ve sol popülizmin, aynı toplumsal gerçekliğe biri sağdan diğeri soldan verilen iki ayrı yanıt olduğu görüşü literatürde kendine yer bulmaya başlamıştır.

Çalışma, son dönemde siyaset bilimi tartışmalarının en güncel meselelerinden biri haline gelmiş olan popülizmin sağ-sol siyaset ayrımı çerçevesinde nasıl anlaşılması

gerektiği hususunda bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma esasen bir bütün olarak kuramsal bir tartışmayı ihtiva etmektedir. Popülizm incelemelerinde öncelikle hatırdan tutulması gereken, siyaset bilimi literatüründe üzerinde uzlaşmaya varılmış bir popülizm tanımının olmadığıdır. Farklı tarih kesitlerinde ve farklı coğrafyalarda farklı siyasi oluşumları nitelendirmek için kullanılan popülizm kavramının içerdiği muğlaklık, kavramın anlaşılmasını güçleştirdiği gibi, bu kavramın zaman zaman bir siyasi olumsuzluk, zaman zaman bir ideoloji, bazı durumlarda demokrasinin asimetrik karşı kavramı, bazı durumlarda ise demokrasiyi güçlendiren bir önkoşul olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Popülizmin nasıl tanımlanması gerektiği konusunda görüş birliği bulunmamakla birlikte, bütün popülizm tanımlamalarının müştereken şu üç hususa atıfta bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır: (1) egemenliğin esas sahibi olarak halk ile yozlaşmış yönetici seçkinler arasındaki karşıtlığın öne çıkarılması, (2) siyasi egemenliğin asıl sahibinin halk olması gerektiği düşüncesi, (3) sistem karşıtı bir söylem benimsenmesi ve (4) temsili demokratik kurumların ortadan kaldırılmasına ve doğrudan demokrasiye yapılan vurgu.

Popülizm kavramına ilişkin güncel kuramsal tartışmaların incelenmesinin, popülizmin bütüncül bir bakış açısıyla anlaşılabilmesi bakımından elzem olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, çalışma boyunca popülizme ilişkin olarak belirli bir bakış açısı desteklenecek olmakla birlikte, literatürde var olan diğer yaklaşımlar çalışma kapsamı dışında tutulmamış ve inceleme konusu edilmiştir. Popülizmin görünür olduğu tarihsel momentlerin popülizm literatürü için önemli birer tutamak noktası teşkil ettiği yadsınmamaktadır. Öte yandan, bu tarihsel momentlerin her birinin kendine özgü bölgesel ve tarihsel koşullar içinde ortaya çıkmış olması, bu tarihsel momentler üzerinden yeknesak bir popülizm anlayışına ulaşılmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle, çalışma

boyunca ağırlıklı olarak 2000’li yıllardan itibaren görünür olan popülist moment üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde popülizme ilişkin teorik arka planın ve bu bağlamda mevcut olan güncel tartışmaların ayrıntılı bir incelemesi yapılmıştır. Popülizme ilişkin her tartışma kaçınılmaz olarak temsil ve halk egemenliği bağlamında bir demokrasi tartışmasını beraberinde getirmektedir. Esasen popülizm temel iddiasını, gerçek demokrasinin, halkın yönetime aracı kurumlar olmaksızın doğrudan katıldığı bir yönetim biçimi olduğu varsayımına dayandırmaktadır. Bu çerçevede, demokrasi-popülizm ilişkisi bağlamında, popülizmin demokrasi üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olduğunu savunan bakış açısından, popülizmin demokrasiyi güçlendirdiği ve derinleştirdiği görüşüne kadar geniş bir yelpazede mevcut olan yaklaşımlar çalışma kapsamında incelenmiştir.

Popülizme ilişkin süregelen en güncel kavramsal tartışma, onun ideoloji, strateji veya siyaset mantığı seçenekleri arasından hangisi ile tanımlanması gerektiği tercihinin ilişkindir. Popülizmi bir ideoloji olarak tanımlayan yaklaşımlara göre popülizm, toplumu ‘saf halk’ ve ‘yozlaşmış elitler’ arasında homojen ve antagonistik iki kampa ayıran ve siyasetin halkın genel iradesini yansıtması gerektiğini savunan bir ideolojiyken, popülizmi bir siyaset stratejisi olarak kavramsallaştıran yaklaşım onun, iktidarı ele geçirmek için siyasi liderlerce kullanılan bir strateji olduğunu savunmaktadır. Ernesto Laclau’nun çalışmalarına dayanan ve popülizmi bir siyaset mantığı olarak kavramsallaştıran bakış açısına göre ise popülizm, siyasi bir ideoloji veya strateji değil, bir siyaset mantığıdır ve politik öznenin kuruluşuyla doğrudan alakalıdır. Laclau’ya göre, popülist siyaset mantığı, toplumu halk ve elitler olmak üzere ikiye ayırmakta; türdeş bir yapı arz ettiği varsayılan erdemli halk kitlesinin karşısına, siyasi ve iktisadi elitleri yerleştirmekte ve bu iki grup arasında antagonistik bir sınır çizmektedir.

Çalışmada, genel olarak Ernesto Laclau'nun yaklaşımıyla somutluk kazanmış olan, popülizmin, toplumun antagonistik bir sınır aracılığıyla ikiye bölünmesi ve iktidar elitleri karşısında halk kategorisi altında bir araya gelen tekil taleplerin boş gösterenler üzerinden eşdeğerlik zinciriyle kolektif bir siyasi özneye dönüşmesine dayalı bir siyaset mantığı olduğu görüşü desteklenecektir. Buradan hareketle, toplumun antagonistik bir sınır aracılığıyla iktidar elitleri ve halk kategorisi adı altında ikiye ayrılmasına dayalı bir siyaset mantığı olan popülizmin, geleneksel sağ-sol siyaset ayrımının ötesinde ve münhasıran sağ siyasete özgü olmaktan ziyade, hem sağ hem de sol siyasetle bir arada var olabileceği varsayımı paylaşılacaktır.

Çalışma, popülist siyaset mantığının gerek sağ gerek sol siyasete özgü bir gerçeklik olabileceği yaklaşımından hareketle, sağ ve sol popülizmi karşılaştırmalı bir incelemeye tabi tutmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, sağ ve sol popülizm arasındaki ayrışmaya ilişkin güncel tartışmalar çalışmanın temel varsayımlarıyla doğrudan ilişkili bir hareket noktası teşkil etmektedir. Bu noktada, Chantal Mouffe'un, önümüzdeki dönemde siyasi çatışmanın temel eksenini, neoliberal hegemonya krizine verilecek yanıt bağlamında, otoriterliğe varma potansiyeli taşıyan sağ popülizm ve halk egemenliğine dayalı demokrasiyi yeniden tesis edecek sol popülizm arasındaki ayrışmanın teşkil edeceği iddiasından hareketle, sağ ve sol popülizmin, "biz" ile "onlar"ı nasıl tanımladıkları, halkın karşılanmayan taleplerine ne şekilde yanıt verdikleri ve nasıl bir demokrasi öngördükleri bağlamında birbirinden kesin sınırlarla ayrıldığı varsayımı çalışma boyunca desteklenecektir.

Çalışma, mekânsal olarak Fransa'da, dönemsel olarak ise 2000'li yıllarda ortaya çıkan sağ ve sol popülizmi konu edinmektedir. Çalışmada sağ popülizm örneği olarak Marine Le Pen'in Ulusal Cephe'si, sol popülizm örneği olarak ise Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi (LFI) incelenmiştir. Popülizm

çalışmalarında sıklıkla karşılaşılan, ülkeler arası karşılaştırma yerine, çalışmada tek bir ülkedeki sağ ve sol popülizmin incelenmesinin tercih edilmiş olması ile, popülizmin aynı ülkede, aynı zaman diliminde, aynı özgün siyasi, sosyal ve ekonomik koşullar altında, bir yandan sağ siyaset diğer yandan sol siyasetle aynı anda eklemlenebilen bir siyaset mantığı olduğu varsayımının doğrulanması amaçlanmaktadır.

Fransa'da sağ ve sol popülizmin ortaya çıkışına imkân sağlayan koşulların tahlil edilmesinin, bu ülkede görülen iki farklı popülizmin anlaşılabilmesi bakımından elzem olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle, küreselleşme ve neoliberalizmin krizi, demokrasi açığı, uluslararası terörizm ve göçmen / mülteci krizi başta olmak üzere, son dönemde Fransa'da popülizme elverişli bir ortam sağlayan özgün koşullar ele alınmıştır. Ardından, Ulusal Cephe örneği üzerinden sağ popülizm ve Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi üzerinden sol popülizm öncelikle birbirinden yalıtık olarak incelenmiş, bu çerçevede, her iki partide popülizmin görünür olduğu momentler, halk/elit karşıtlığının nasıl tesis edildiği, hangi boş gösterenlerin kullanıldığı ve hangi tekil talepler arasında eşdeğerlik zinciri kurulduğu soruları etrafında tartışılmıştır.

Çalışma ampirik anlamda 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamında popülizm tartışmalarının yoğunluk kazandığı seçim öncesi döneme odaklanmıştır. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda popülist partilerin toplamda %40'ın üzerinde oy aldığı ve esas çekişmenin ana akım siyasi partilerden ziyade sistem dışı olarak bilinen partiler arasında cereyan ettiği dikkate alındığında, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin Fransa'da popülizm incelemeleri bakımından önemli bir yeri olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın ana eksenini sağ ve sol popülizmin kesiştiği uğrak olarak 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri çerçevesindeki siyasi tartışmalar oluşturmaktadır.

Çalışma, sağ popülist bir siyaset biçimi olarak Ulusal Cephe ile sol popülist bir siyaset biçimi olarak Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi'nin 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde popülist siyaset mantığı üzerinden birbiriyle kesiştiği momentin tahlil edilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda, popülizm ortak paydasında birleşmekle birlikte, kullandıkları söylem, seçim vaatleri, kendilerine oy veren seçmen profili ve politikalarına bakıldığında Le Pen ve Mélenchon'un, halk ve elit olarak atıfta buldukları kategoriler, hitap ettikleri kitleler ve toplumsal taleplerin ne şekilde karşılanacağı konusundaki politikaları bakımından birbirinden önemli ölçüde farklılaşan iki ayrı popülizmin temsilcisi olduğu iddiası çalışma boyunca doğrulanmaya çalışılacaktır.

Ernesto Laclau'nun kavramlarıyla ifade edilecek olursa çalışma, (1) halk / elit karşıtlığını ne şekilde kurdukları, (2) eşdeğerlik zincirini hangi boş gösterenler üzerinden tesis ettikleri ve (3) hangi toplumsal talepleri birbirine eklemledikleri hususlarında, Le Pen ve Mélenchon'un biri sağ diğeri sol olmak üzere Fransız halkına birbirinden tamamen farklı ve birbiriyle rekabet halinde iki ayrı popülizm sunduğu varsayımına dayanmaktadır. Buradan hareketle, çalışmada sonuç olarak, Laclau'nun popülizm yaklaşımı çerçevesinde her iki siyasi partinin, popülist siyaset mantığının gereklilikleri karşılayıp karşılamadığı ve bu bağlamda özellikle, farklı sınıfların taleplerini birbirine eklemleyerek çeşitli toplum kesimlerinin desteğini alan sınıflar ötesi bir siyasi mantık inşa etme konusunda başarılı olup olmadıkları hususu Le Pen ve Mélenchon'un 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki performansı üzerinden tartışma konusu edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

POPÜLİZME İLİŞKİN TEMEL TEORİK ÇERÇEVE

1. POPÜLİZM NEDİR?

Popülizm kavramının muğlaklığı, üzerinde uzlaşıya varılmış genel geçer bir popülizm tanımının yapılabilmesini bugüne kadar imkânsız kılmıştır. Popülizm, yer ve duruma göre değişmek üzere, bir ideoloji, bir hareket, bir strateji, bir siyaset mantığı veya bir iletişim biçimi olarak tanımlanabilmektedir. Popülizm literatürünün birbirinden kopuk teorik birikime ve her biri belli bir coğrafyaya odaklanan incelemelere dayanması, her koşulda ve her coğrafya için geçerli bir popülizm tanımının yapılabilmesini güçleştirmektedir. Popülizmin tanımlanmasındaki bu güçlük, kavramın bir yandan karşılaştırmalı olarak incelenmesi, diğer yandan, popülizmin ne olduğu kadar ne olmadığına da ortaya konması eğilimini beraberinde getirmiştir.¹

Popülizmi tanımlamaya yönelik ilk girişim 20-21 Mayıs 1967 yılında London School of Economics'te düzenlenen "Populism, Its Meanings and National Characteristics" başlıklı konferanstır. Bahsi geçen konferans genel geçer bir popülizm tanımı oluşturulamadan sona ermiş olmakla birlikte, 1969 yılında Ernest Gellner ve Ghita Ionescu tarafından konferansta gündeme gelen hususlara ilişkin olarak hazırlanan kitap² popülizmin farklı boyutlarını vurgulaması ve farklı coğrafyalardaki farklı popülizmlerin özelliklerini ortaya koyması bakımından önemli bir kaynak niteliğindedir.

¹ Cristobal Rovira Kaltwasser, "Populism: An Overview of the Concept and the State of the Art," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 1.

² Ghita Ionescu & Ernest Gellner, ed., *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, London: Weidenfeld & Nicolson, 1969.

Popülizmi tanımlamaya yönelik her girişim, nasıl tanımlandığından bağımsız olarak, kaçınılmaz şekilde “halk” ve “elitler” arasındaki ayrıma dikkat çekmektedir.³ Popülizm tanımlaması içinde “halk” kavramı olmazsa olmaz bir referans noktası teşkil etmekte, popülist partiler geliştirdikleri siyasi program ve söylemleri mutlak suretle halk kavramına dayandırmaktadır. Popülist siyasetçilerce gündeme getirildiği biçimiyle, halkın taşıdığı özelliklerden en dikkat çekici olanları onun çoğunluğu temsil etmesi, türdeş bir yapı arz etmesi ve çalışkan olmasıdır. Halkın aksine elitler, azınlığı temsil etmektedir, türdeş olmayan yapıdadır ve tembeldir. Halk ve elitler arasında bu ayrım bir kere kurulduktan sonra, elitler, ekonomik kriz, işsizlik, eşitsizlik, güvenlik tehditleri gibi pek çok sosyal ve ekonomik meselenin sorumlusu olarak takdim edilmekte ve halk ile elitler arasındaki bu ayrım pekiştirilmektedir.⁴

Tarihsel perspektiften bakıldığında popülizm, kökeni 19. yüzyılın son çeyreğine kadar uzanan bir olguya karşılık gelmektedir. Popülist siyasi oluşumların nüvesini 1892 yılında ABD’de kurulan Halk Partisi (*US People’s Party*) ve Rusya’da 1870’li yıllarda ortaya çıkan *narodnik* (halk) hareketi teşkil etmektedir. Kavramın Kıta Avrupası’na yönelik yolculuğunun ise yine 19. yüzyılın son çeyreğinde Fransa’daki Boulangiste Hareket ile başladığı; 1930’lardan itibaren ise popülizmin Latin Amerika’da etkili olduğu görülmektedir.⁵

Diğer taraftan, özellikle 1950’lerden itibaren ABD’de komünizmle mücadele bağlamında McCarthy’cilik, Avrupa’da ise faşist rejimlerin mirasının ardından Davranışçılığın ortaya çıkmasıyla birlikte, popülizm kavramı olumsuz bir anlam kazanmaya başlamış ve demokrasinin asimetrik karşı kavramı haline gelmiştir.

³ Cas Mudde & Cristobal Rovira Kaltwasser, *Populism: Very Short Introduction*, New York: Oxford University Press, 2017, s. 5.

⁴ Jérôme Jamin, “Two Different Realities: Notes on Populism and the Extreme Right,” *Varieties of Right-Wing Extremism in Europe* içinde, ed. Andrea Mammone vd., New York: Routledge, 2013, s. 38-52.

⁵ Mudde & Kaltwasser, *Populism: Very Short Introduction*, s. 3-4.

Popülizmin anlamının özellikle ABD ve Avrupa kıtasında olumsuz yönde evrilmesi eğilimine paralel şekilde, kavramın aynı zamanda anlam çeşitliliği kazanarak, farklı tarih kesitlerinde ve farklı coğrafyalarda farklı siyasi oluşumları nitelendirmek için kullanıldığı da görülmektedir. Söz gelimi, 1950'li yıllardan itibaren Latin Amerika'da meydana gelen gelişmeler, popülizmin ekonomi ile ilişkisine eğilen popülizm incelemelerinin önemli odaklarından birini teşkil ederken; 1990'lı yıllarda Kıta Avrupası'nın pek çok yerinde popülizm aşırı-sağ milliyetçilik ile özdeş tutulmaya başlamıştır.⁶

1950'li yıllardan itibaren ABD ve Avrupa'da olumsuz bir anlam kaymasına uğrayarak marjinal siyasi oluşumlarla sınırlı hale gelen popülizm, 1990'lı yıllarla birlikte yeniden etkisini artırmış ve pek çok ülkede kayda değer oy oranına sahip siyasi bir seçenek haline gelmiştir. 1990'lı yıllara kadarki dönemde ortaya çıkan popülist siyasi oluşumlar daha ziyade modern devletin inşa edilmekte olduğu ülkelerde, devlet inşası, modernleşme, demokratik kurumların tesisi gibi aşamalarda söz konusu olmuşken; 1990'lardan itibaren ortaya çıkan popülizm süreci, demokrasinin uzun süre önce tüm kurumlarıyla yerleşik hale geldiği; bununla birlikte, demokratik kurumların zayıflamaya başladığı veya temsil krizinin ortaya çıktığı modern demokrasilerde görülmektedir.⁷ Bu dönemde, küreselleşmenin beraberinde getirdiği ekonomik, sosyal ve toplumsal dönüşüme bağlı olarak ortaya çıkan, belli bir coğrafyaya münhasır olmayan popülist hareketleri neo-popülizm olarak adlandırma eğilimi de yaygındır.⁸ Diğer taraftan, popülizm ve neo-popülizmi ayıran çizgiyi belirlemek her zaman mümkün olamamaktadır ve bu ayrım kronolojik bir öncelik-ardıllık ilişkisinden ziyade, popülizmin ortaya çıktığı koşullara ilişkin bir farklılaşmayı ifade etmektedir. Bu çerçevede, çalışma boyunca

⁶ Anton Jäger, "The Semantic Drift: Images of Populism in Post-War American Historiography and Their Relevance for (European) Political Science," *Constellations* 24, sy. 3, 2017, s. 316-318.

⁷ Manuel Anselmi, *Populism: An Introduction*, New York: Routledge, 2018, s. 39-40.

⁸ a.g.e., s. 39.

popülist siyasetin dönemsel olarak farklı tezahürlerine atıfta bulunulurken popülizm / neo-popülizm ayırımına gidilmeyecek ve popülizm kavramı tercih edilecektir.

1990'lı yıllarla birlikte popülizmi yeniden harekete geçiren bazı faktörler bulunmaktadır. Her şeyden önce, kitle-iletişim ve haber alma olanaklarının gelişmesiyle kitlelerin yolsuzluklardan ve yöneticilerin müsrif hayat tarzından haberdar edilmesi imkânları son 30 yılda kayda değer ölçüde gelişmiş, bu da yozlaşmış yönetici elitler karşısında halkın çıkarlarını savunduğunu öne süren popülist siyasetin iddialarını güçlendirmiştir. İkinci olarak, eğitim düzeyinin yükselmesi neticesinde, bireylerin ihtiyaçları çeşitlenmiş, yöneticilerden ve politikacılardan beklentileri artmıştır. Beklentilerinin karşılanmadığının daha fazla farkında olan bireyler, beklentilerini karşılamayı vaat eden popülist partilere yönelmiştir.⁹

Siyasi partilerin son yıllarda geçirdiği dönüşüm de popülizmin yükselişini açıklayan bir diğer faktördür. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, liberalizm ve sosyalizm arasındaki mücadelenin ortadan kalkması ve sınıf siyasetinin gerilemesi gibi nedenler, ideolojik olmayan siyasi parti seçeneklerini cazip hale getirmiştir. 1980'li yıllara kadar siyasi partiler, toplumsal ve sınıfsal yapıyı yansıtan, gençlik kolları, kadın kolları, sendikalar, dernekler ve kooperatifler gibi yan örgütlerle topyekûn bir siyasallaşmayı mümkün kılan yapılar, gerek sınıf siyasetinin zayıflaması, gerekse sosyal demokrat partilerin parlamentoya girişi ve sosyal refah devletinin ortaya çıkışıyla birlikte, halkın sosyo-ekonomik alandaki taleplerinin önemli bölümünün karşılanmış olması, siyasi partilerin büyük bir dönüşüme uğramasını beraberinde getirmiştir. Bu ortamda, kısmi sınıfsal ya da toplumsal çıkarların temsilcisi olan partiler zayıflarken, mümkün olduğunca geniş bir seçmen kitlesine hitap eden "hepsini yakala partileri"

⁹ Cas Mudde, "The Populist Zeitgeist," *Government and Opposition* 39, sy. 4, 2004, s. 552-554.

(catch-all parties) ön plana çıkmaya başlamıştır. Ana akım siyasi partilerin kimliksizleşmesi ve birbirine benzemesiyle neticelenen bu süreç, mevcut demokratik sistemin temsil krizini derinleştirirken, popülist partilerin yükselişine zemin hazırlamıştır.¹⁰

Son olarak, sınıf siyasetinin zayıfladığı ve sınıf çıkarları yerine belli küçük grupların sınırlı çıkarlarının siyasetin konusu yapıldığı bir ortamda ortaya çıkan “yeni oligarşi” mevcut siyasi sistemin dengelerini değiştirmiş; kredi derecelendirme kuruluşları veya IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların hükümetler üzerinde sahip olduğu etkiye bağlı olarak, demokratik karar alma süreçleri törpülenmiş; küreselleşme ile hız kazanan neoliberalizm çerçevesinde halkın günlük yaşamında doğrudan etkisi olan alanlarda yapılan bütçe harcamaları küçültülmüş; tüm bu gelişmeler neticesinde siyasi ve küresel oligarşiye karşı halkın çıkarlarını savunma iddiasında olan popülizm yükselişe geçmiştir.¹¹

Diğer taraftan, popülizmin 1990’lı yıllarla birlikte yeniden yükselişe geçmesi bir yandan popülist partilerin normalleşme ve ana akım siyasete dâhil olma sürecini beraberinde getirirken, diğer yandan, ana akım siyasi partilerin popülist partilere öykünen politikalar benimsemesiyle neticelenmiştir. 1990’lı yıllara kadar marjinal kabul edilen ve siyasi hayattan dışlanan popülist partiler bu dönemde giderek artan şekilde merkez siyasete doğru hareket etmekte ve bununla doğru orantılı olarak merkezde yer alan partileri kendilerine doğru çekmektedir. Popülizmin başarısı, halk nezdinde mevcut olan talepleri politika gündemine getirmesi, bunların kamuoyu nezdindeki görünürlüğünü sağlaması ve diğer partilerin politikalarını bu talepler çerçevesinde yeniden

¹⁰ Alfio Mastropaolo, “Politics against the Democracy: Party Withdrawal and Populist Breakthrough,” *Twenty First Century Populism* içinde, ed. Daniele Albertazzi & Duncan McDonnell, New York: Palgrave & Macmillan, 2008, s. 38-40.

¹¹ Marco d’Eramo, “Populism and the New Oligarchy,” *New Left Review*, sy. 82, 2018, s. 23-25.

tanımlanmaya zorlamasından ileri gelmektedir. Bir başka deyişle, popülist partiler ana akım siyasi partileri, politikalarını gözden geçirmeye ve halkın taleplerine daha iyi yanıt verecek politikalar benimsemeye yönelmektedir. Ana akım siyasi partiler de, esasen popülist partilerin gündeme getirdiği taleplere uygun politikalar geliştirerek, daha önce marjinal olarak anılan popülist partilerin söylem ve politikalarının normalleşmesine ve bu partilerin merkeze çekilmesine katkı sağlamaktadır.¹²

2. POPÜLİZME İLİŞKİN TEMEL TARTIŞMALAR

Popülizmin tanımlanmasındaki güçlük ve popülizme yönelik geniş bir çeşitlilik arz eden yaklaşımların mevcudiyeti, popülizm literatüründe bazı tartışmaların öne çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, popülizmin demokrasi ile ilişkisine dair tartışma; popülizmi olumsuz bir siyasi yönelim olarak gören bakış açısının literatüre etkisi bağlamındaki tartışmalar; popülizmi ideoloji, strateji veya siyaset mantığı olarak gören bakış açıları arasındaki farklılaşma; sağ-sol popülizm ayrışmasına ilişkin tartışma ve son olarak, popülizmin ortaya çıkış nedenlerine ilişkin farklı yaklaşımlar güncel popülizm literatürüne hâkim olan temel meselelerdir.

2.1. Popülizm ve Demokrasi İlişkisi

Popülizmin nasıl tanımlandığından bağımsız olarak, popülizme ilişkin tüm tartışmalar kaçınılmaz olarak demokrasinin nasıl anlaşıldığıyla yakından alakalıdır. Popülizmin halka ve halk egemenliğine yaptığı çağrı, popülizm incelemelerinde demokrasi ve popülizm arasındaki ilişkinin ortaya konmasını zorunlu kılmaktadır. Popülizm-demokrasi ilişkisinin serimlenmesinde, gerek demokrasi gerek popülizm

¹² Mudde & Kaltwasser, *Populism: Very Short Introduction*, s. 99-105.

tarafından atıfta bulunulan halk, temsil, demokratik yönetim, temsil krizi gibi kavramların anlaşılması önem taşımaktadır. Diğer taraftan, popülizmin demokrasiyle ilişkisi, birbirinden farklılık arz eden pek çok görüşü içinde barındıran bir tartışma konusu teşkil etmekte olup; bu bağlamda öne sürülen görüşler, popülizmin demokrasi için bir tehdit olduğunu savunan bakış açısından, popülizmin demokrasiyi güçlendireceğini öne süren bakış açısına kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

Abraham Lincoln tarafından “halkın, halk tarafından ve halk için yönetimi” biçiminde yapılan demokrasi tanımında dikkat çekilen “halk” kavramının popülizm tarafından da sıklıkla kullanılıyor oluşu, demokrasinin zaman zaman popülizmle eşanlamda kullanılması sorunsalını beraberinde getirmiştir. Gerek popülizmin gerek demokrasinin halka çağrı yapıyor oluşu kuşkusuz, “halk”ın neye karşılık geldiğinin ortaya konmasını gerektirmektedir. Diğer taraftan, halkın demokrasilerde nasıl tanımlanması gerektiği başlı başına bir tartışma konusunu teşkil etmektedir. Söz gelimi Arditi’ye göre, “halk önceden sosyolojik olarak var olan homojen, kurulu ve sabit bir nesne olmaktan ziyade, dost/düşman karşıtlığı içinde her seferinde yeniden inşa edilen bir olguya işaret etmektedir”¹³. Bu inşa neticesinde halk kavramı, bazen ortak hak ve yükümlülükler sahip vatandaşlar toplamı, bazen aynı toprak parçası üzerinde yaşayan, ortak bir tarihi ve gelenekleri paylaşan ulus, bazen de sosyo-ekonomik bakımdan ezilmiş, iktidar olanaklarından dışlanmış sıradan ve yoksul toplum kesimlerine karşılık gelecek şekilde kullanılmaktadır.¹⁴

Halkın tanımlanmasına yönelik önermelerden bir diğeri, kuramsal ve tarihsel halk anlayışı biçimindeki sınıflandırmadır. Kuramsal halk anlayışına göre halk, demokratik

¹³ Benjamin Arditi, “Populism As an Internal Periphery of Democratic Politics,” *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, ed. Francisco Panizza, London: Verso, 2005, s. 88.

¹⁴ Gianfranco Pasquino, “Populism and Democracy,” *Twenty First Century Populism* içinde, ed. Daniele Albertazzi & Duncan McDonnell, New York: Palgrave & Macmillan, 2008, s. 15-16.

meşruiyet sağlamak amacıyla işlevselleştirilmiş soyut bir inşadır ve bu anlamda halkın yeknesak bir bütün olarak düşünülmesi mümkün değildir. Popülistlerin savunduğu tarihsel halk anlayışına göre ise halk kavramı, mevcut vatandaşların istek ve taleplerinden doğan sosyal hareketlerin her biri tarafından atıfta bulunulan ve belirli sınırlara sahip olmayan bir topluluğa karşılık gelmektedir.¹⁵ Popülist siyaset, tarihsel halk anlayışı üzerinden toplumun belli bir kesimini halk kategorisi içine almakta ve bu kısmi kategori üzerinden sınırlanamaz bir meşruiyete sahip olduğunu öne sürmektedir.¹⁶ Buradan hareketle denilebilir ki, gerek demokrasi, gerek popülizm meşruiyetini halk kavramına dayandırmakla birlikte, demokrasi kuramsal halk anlayışını savunurken, popülizm tarihsel halk anlayışına dayanmaktadır.

Pasquino'ya göre, demokrasi ve popülizm iki bakımdan birbirinden ayrılmaktadır. Öncelikle, popülizm halk ile yönetim arasında aracı temsili kurumların varlığına karşı çıkmakta ve halkın yönetime doğrudan katılımını desteklemekte; bu bağlamda, temsili demokrasi popülizmin ilgi alanı dışında kalmaktadır. İkinci olarak, demokraside atıfta bulunulan halk kavramı, popülizmin dikkat çektiği halk kavramından önemli farklılıklar göstermektedir. Demokrasilerde halk, etnik ve sınıfsal herhangi bir fark gözetilmeksizin tüm vatandaşları kapsarken, popülizm dışlayıcı bir halk tanımlamasına sahiptir ve her ülkenin kendi koşulları içinde, bazı durumlarda oligarşiyi, bazı durumlarda etnik azınlıkları ve yabancıları, bazı durumlarda ise belli bir sınıfı halk tanımlamasının dışında bırakmaktadır.¹⁷ Bu anlamda, esasen popülizm ve demokrasinin birbirinden tamamen farklı halk tahayyüllerine sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

¹⁵ Paulina Ochoa Espejo, "Populism and The Idea of The People," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 611-612.

¹⁶ a.g.e., s. 624.

¹⁷ Pasquino, "Populism and Democracy," s. 15-16.

Hangi halk tanımlaması esas alınır alınsın, halkın yöneticilerine göre daha erdemli olduğu ve yöneticilerin halkın çıkarlarına aykırı davranma eğilimi gösterebileceği fikri gerek demokraside gerek popülizmde mevcuttur. Bununla birlikte, liberal demokraside, halkın demokratik kurum ve temsilciler üzerinden temsili esassen, popülizm halk ile yöneticiler arasındaki aracı her türlü kurum ve mekanizmaya karşı çıkmakta ve halkın yönetimde doğrudan söz sahibi olmasını savunmaktadır. Bu bağlamda denilebilir ki, popülizmin karşıtlığı topyekûn demokrasiye değil, temsili liberal demokrasiye ve onun tüm temsili kurumlarına yöneliktir.¹⁸

Bu noktada, Kornhauser'in popüler ve liberal/temsili demokrasi arasında çizdiği ayrıma ve Habermas'ın "saf demokrasi"ye yaptığı vurguya dikkat çekmek yerinde olacaktır. Kornhauser'e göre, popüler demokrasi halkın yönetimde doğrudan söz sahibi olmasını ifade ederken, liberal/temsili demokrasi halkın yönetime katılımını gerçekleştirmek üzere bazı temsili kişi ve kurumların varlığını zorunlu kılmaktadır. Böylece, kimin yönetime katılacağı noktasında olmasa da, yönetime katılımın nasıl olacağı bakımından popüler demokrasi liberal/temsili demokrasiden ayrılmaktadır.¹⁹ Habermas ise "saf demokrasi"nin, halk olarak atıfta bulunduğu insan topluluğunu tek bir iradesi olan homojen bir topluluk olarak tahayyül ettiğine dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, popülizmin kendisini özdeşleştirdiği demokrasi biçimi liberal demokrasiden ziyade, Kornhauser'in atıfta bulunduğu popüler demokrasi ve Habermas'ın işaret ettiği saf demokrasiye karşılık gelmektedir.²⁰

Popülizmin demokrasi ile ilişkisine dair muğlaklık ve çelişki büyük ölçüde demokrasinin kendisine içkin açmazlardan da kaynaklanmaktadır. Buna göre, bir temsil

¹⁸ a.g.e., s. 20-22.

¹⁹ a.g.e., s. 20.

²⁰ Stefan Rummens, "Populism As a Threat to Liberal Democracy," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 561.

krizinin ardından ortaya çıkan popülizm, demokrasinin bu açmazları üzerinden, temsil edilmeyenleri temsil etmeyi vaat etmektedir. Demokrasinin bu açmazlarına dikkat çeken Mudde ve Kaltwasser'e göre popülizm "demokratik olmayan bir liberalizme karşı liberal olmayan demokratik bir yanıttır"²¹.

Neyin temsil krizine neden olduğu hususu da popülizmin anlaşılmasında önem arz etmektedir. Söz gelimi Lipset ve Rokkan'a göre, toplumsal sınıfların veya grupların kendilerini herhangi bir siyasi parti ile özdeşleştirememesi, parlamentoda kendilerini temsil edecek bir siyasi partiden yoksun oluşları ve böylelikle siyasi süreçten dışlanmış hissetmeleri temsil krizine neden olmaktadır. Katz ve Mair'in dikkat çektiği üzere, sistem içindeki siyasi partilerin zaman içinde kartelleşerek devlet aygıtına nüfuz etmesi neticesinde gerçekleşen parti-devlet bütünleşmesi, bu partilerle herhangi bir bağ kuramayan grupların sistem içindeki temsilini olanaksız hale getirerek temsil krizine neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, mevcut siyasi partilerin desteğini aldıkları kitlelerin taleplerini karşılamak konusunda kendilerinden beklenen performansı gösterememeleri de temsil krizinin ortaya çıkışının en önemli nedenlerinden birini teşkil etmektedir. Son olarak, yine Lipset ve Rokkan tarafından dikkat çekildiği üzere, siyasi partilerin halka yönelik vaatlerinin zaman içinde benzeşmesi ve parti programlarının birbiriyle örtüşür hale gelmesi neticesinde "donmuş parti sistemi" olarak adlandırılan bir sürece girilebilmekte ve tüm partilerin birbirine benzediği yönünde seçmen nezdinde oluşan algı temsil krizine neden olabilmektedir.²²

Popülizmin siyasi partiler konusunda çelişkili bir tutum içinde olduğu da görülmektedir. Popülist siyasetçiler bir yandan halkın karşısında konumlandığı yönetici elit kategorisinin içine mevcut siyasi partileri de dâhil etmekte ve bu partilere

²¹ Mudde & Kaltwasser, *Populism: Very Short Introduction*, s. 116.

²² Kenneth Roberts, "Populism and Political Parties," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 290-295.

yönelik geliştirdikleri eleştiri üzerinden kendilerine siyasi alanda yer açmaya çabalamaktadır. Diğer yandan, popülist siyasetçiler siyasi arenada söz sahibi olabilmek için siyasi partilere ihtiyaç duymaktadır ve kendileri de bir siyasi parti çatısı altında seçimlere katılmaktadır. Popülizmin bu ikilemine ilişki olarak Schumpeter, popülizmin demokratik ülkelerdeki parti sistemleri üzerinde “yaratıcı bir yıkıcı etkide” bulunduğu işaret etmektedir.²³

Popülizm ve liberal demokrasi arasındaki ilişki hususunda kısa bir literatür taraması yapılacak olursa; popülizmin demokrasiyi zayıflattığı yönünde Rummens tarafından öne sürülen görüş; popülizm ve demokrasinin birbiriyle mutlak karşıtlık içinde olduğu yönünde Urbinati tarafından savunulan görüş; Rosanvallon tarafından ileri sürülen, popülizmin demokrasinin açmazlarının bir neticesi olarak ortaya çıktığını savunan görüş ve popülizmi demokrasinin geliştirilmesine imkan sağlayan bir olgu olarak değerlendiren Canovan’ın görüşü bu bağlamda ön plana çıkan temel bakış açılarını teşkil etmektedir.

Popülizmin demokratik kurumları aşındıran ve bu anlamda demokrasiyi zayıflatan bir olgu olduğunu savunan bakış açısı popülizm-demokrasi ilişkisi bağlamındaki en yaygın görüşlerden birini teşkil etmektedir. Söz gelimi Rummens’e göre, popülizm ve demokrasinin atıfta bulunduğu “halk” kavramının birbirinden farklılık arz etmesi, bu ikisinin birbiriyle uzlaştırılmasını imkânsız kılmaktadır. Buna göre, popülizm sınırları belli ve homojen bir halk topluluğuna çağrıda bulunurken, liberal demokrasinin atıfta bulunduğu halk, özgür ve eşit bireylerden müteşekkil, farklı kimlikleri bünyesinde barındıran ve çoğulcu bir yapı arz etmektedir.²⁴ Buna göre ayrıca, liberal demokrasinin temel özelliklerinden biri, muhaliflerin varlığını ve seçimlerde eşit

²³ a.g.e., s. 287.

²⁴ Rummens, “Populism as a Threat to Liberal Democracy,” s. 555.

şekilde yarışma hakkını tanımak iken, popülizm toplumu biz ve diğerleri olmak üzere iki kutba ayırarak, biz kategorisi içinde yer alanların dışındakilerin demokratik açıdan meşruiyetini tanımamakta ve onları yok saymaktadır.²⁵ Rummens, popülizmin, temsil edilmeyen halk kesimlerinin temsilini sağlaması bağlamında demokrasiyi güçlendirdiği tezine karşılık, popülizmin esasen toplumu iki zıt kutba ayırarak demokrasilerde hâlihazırda mevcut olan temsil krizini artıran ve demokrasiyi aşındıran bir unsur olduğunu savunmaktadır.²⁶

Popülizm ve demokrasinin birbiriyle uzlaştırılması mümkün olmayan iki ayrı olgu olduğunu savunan Nadia Urbinati'ye göre, halk ve yöneticiler arasında doğrudan bir bağ kurulmasını savunan doğrudan demokrasi ile halkın egemenliğini kabul etmekle birlikte, bu egemenliğin temsili aracı kurumlar yoluyla kullanılması gerektiğini savunan liberal ya da temsili demokrasi arasında bir ayrıma gitmek gerekmektedir. Urbinati'ye göre popülizm, temsili/liberal demokrasi geleneğinden bir kopuş, halkın yönetime katılımını dolaylı hale getiren parlamenter demokrasi ve modası geçmiş temsili kurumlara bir meydan okumadır. Popülizm, halk iradesine temsili kurumların ve yasaların üzerinde tartışmasız ve sınırlanamaz bir üstünlük tanımaktadır. Bu anlamda, popülizmin amacı siyasi eşitlik tesis etmek değil, eşitlerin siyasi iktidarını sağlamaktır.²⁷ Urbinati'ye göre ayrıca, Aristoteles'den bu yana, demokrasi demagoglar için elverişli bir ortam sunmakta ve “biçimsizleştirilme” riskini içinde barındırmaktadır.²⁸ Buna göre, modern demokrasiler irade ve kanaat olmak üzere iki temel üzerine inşa edilmektedir. Diğer taraftan, popülizm halka yaptığı doğrudan çağrı ve seçilmiş/temsili iktidarı reddetmesi

²⁵ a.g.e., s. 561-562.

²⁶ a.g.e., s. 563.

²⁷ Nadia Urbinati, “Democracy and Populism,” *Constellations* 5, sy. 1, 1998, s. 116-117.

²⁸ Nadia Urbinati, “Populism and The Majority Principle,” *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 583.

gibi nedenlerle demokrasinin bu iki temelini zarar vermekte ve onu biçimsizleştirmektedir.²⁹

Popülizmi günümüzdeki temsil krizinin bir semptomu olarak gören Rosanvallon ise, popülizmin, temsili demokratik rejimin işlevsizleşmesi ve kurulu siyasi düzenin çözülüşü ile ortaya çıkan krize verilen bir tepki olduğunu savunmaktadır. Popülizmin “demokrasi dışı bir parazit” olarak nitelendirilmesine karşı çıkan Rosanvallon popülizmin anlaşılabilmesi için öncelikle, demokrasinin tüm açmazları, muğlaklığı ve başarısızlığının ortaya konmasının zorunlu olduğunu söylemektedir. Rosanvallon’a göre popülizm, modern demokratik kurumlara ve yöneticilere duyulan güvenin azalması ve demokratik meşruiyetin zarar görmesi ile ortaya çıkan “karşı demokrasi” (*counter democracy*) adını verdiği süreç neticesinde zemin kazanmaktadır. Rosanvallon’un karşı demokrasi kavramı, demokrasinin periyodik olarak gerçekleştirilen seçimlere indirgenmesine tepki olarak ortaya çıkan alternatif bir demokrasi arayışına karşılık gelmektedir. Karşı demokraside, iki seçim dönemi arasındaki sürede, halk yöneticilerin hesap verebilirliğini sağlamak için gözetim, önleme ve yargı olmak üzere üç mekanizmaya başvurmaktadır. Öte yandan, bu üç mekanizma tüm demokratik toplumlarda eşit şekilde bulunmamakta ve herhangi biri bir diğerine göre daha baskın olabilmektedir. Bu eşitsizlik ise, popülizmin ortaya çıkışı için uygun koşulları hazırlamaktadır.³⁰

Liberal-demokratik bakış açısının olumsuz popülizm algısından veya demokrasinin popülizm ile uzlaşmazlığına dikkat çeken yaklaşımların dışında, popülizmi

²⁹ Nadia Urbinati, *Disfigured Democracy*, Harvard University Press, 2014, s. 11-12.

³⁰ Pierre Rosanvallon, “Penser le Populisme,” *La Vie des Idées*, 27 Eylül 2011, <https://laviedesidees.fr/Penser-le-populisme.html>. (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018)

siyasal sistem içindeki demokratik boşluğun doldurulmasını ve demokrasinin geliştirilerek daha ileriye taşınmasını mümkün kılan bir araç olarak gören olumlu bir popülizm–demokrasi ilişkisi tahayyülü de mevcuttur. Bu bakış açısına göre popülizm, demokratik sistemi ortadan kaldırmak, onu aşındırmak veya onun yerine yeni bir sistem kurmak niyetinde değildir. Aksine popülizm, demokrasinin olmazsa olması olarak kabul edilen değer ve ilkeleri yeniden tesis etme iddiasındadır.

Bu çerçevede Margaret Canovan, popülizmi tehlikeli, çoğulculuk ve özgürlük karşıtı bir siyaset yapma biçimi olarak takdim eden liberal bakış açısına karşı çıkmakta ve popülizmin liberal eleştirisinin bir tür eleştirisini ortaya koymaktadır. Ona göre popülizm, daha önce demokrasi içinde sesini duyurmayı başaramamış kesimlerin siyasi karar alma sürecine dâhil edilmesini mümkün kılması bakımından demokrasinin gelişmesine katkı sağlamaktadır ve bu nedenle faydalıdır.³¹

Canovan'a göre, “demokrasinin gölgesi” olarak adlandırdığı popülizm, siyasi ve iktisadi elitlerin hâkimiyetindeki yozlaşmış kurulu düzene bir meydan okuma ve karizmatik bir lider etrafında toplanan halka bir çağrıdır. Bu noktada Canovan, popülizmin demokrasi ile ilişkisinin doğru anlaşılabilmesi için, popülizm ve aşırı-sağ arasında bir ayrıma gidilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Ona göre, popülizmin aşırı-sağ ile özdeşleştirilmesi, onun ayrıcalıklı elitlere karşı sıradan halkın çıkarlarını temsil etme iddiasına dayalı egaliteryan yönünün görmezden gelinmesine neden olacağı için hatalıdır. Ayrıca, aşırı-sağın kullandığı “bizim halkımız” söylemi daima etnik bir anlama ve dolayısıyla, ayrıştırıcı ve bölücü bir özelliğe sahipken, popülizmin “bizim halkımız” söylemi kapsayıcı ve birleştirici bir nitelik taşımaktadır.³²

³¹ Margaret Canovan, “Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy,” *Political Studies* 47, sy. 1, 1999, s. 5.

³² a.g.e., s. 3-6.

Canovan'a göre popülizm, demokrasi içindeki "kurtarıcı politika" (redemptive politics) ve "pragmatik politika" (pragmatic politics) arasındaki gerilimin bir ifadesidir. Bu anlamda, popülizmin dışarıda bırakılması halinde, toplumu baştan sona dönüştürmeyi amaçlayan "kurtarıcı politika" da eksik kalacak ve kısmi amaçları içeren "pragmatik politika" öne çıkacaktır. Bir başka deyişle, kurtarıcı politika ve pragmatik politika arasındaki boşluğu popülizm doldurmaktadır ve popülizm, kurucu siyasi özne olan egemen halka çağrı yaparak, mobilitayı ve dolayısıyla demokrasiyi sağlamaktadır.³³

Benzer şekilde Kaltwasser'e göre, radikal demokrasi yaklaşımı açısından bakıldığında popülizm, halk ve yöneticiler arasındaki aracı kurumları ortadan kaldırarak halk egemenliğinin tam olarak uygulanmasını mümkün kılan demokrasinin en saf halidir. Bu bağlamda, radikal demokrasi yaklaşımı popülizmi demokrasiye yönelik bir tehdit olarak değil, aksine demokrasinin özü olarak görmektedir.³⁴ Anselmi'ye göre de, popülizmi demokrasinin bir patolojisi olarak görmek yerine, halkın daha fazla demokrasi talebinin bir neticesi olarak değerlendirmek daha isabetlidir. Buna göre popülizm, yönetilenler ve yönetenler arasındaki aracı kurumların zayıflamasına bağlı olarak ortaya çıkan ve halk egemenliğinin dolaylı ve biçimde kullanılması talebinin sosyal bir ifadesidir.³⁵

2.2. Olumsuz Bir Siyasi Yönelim Olarak Popülizm

Popülizmin siyasal düşünce içinde olumsuz bir siyasi yönelim ve aşırılık olarak tanımlandığı yaklaşımlar azımsanmayacak ölçüdedir. Popülizmi bir olumsuzluk olarak algılama eğilimi genel olarak, popülizmin, "müesses nizam"a, hâkim kurallara ve

³³ a.g.e., s. 8-15.

³⁴ Cristóbal Rovira Kaltwasser, "The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy," *Democratization* 19, sy. 2, 2011, s. 189-192.

³⁵ Anselmi, *Populism: An Introduction*, s. 2-8.

demokratik siyasi işleyişe yönelttiği itiraz neticesinde, modern liberal-demokratik rejimler tarafından patolojik, yıkıcı, tehlikeli, demokrasi ve özgürlükler karşıtı olarak takdim edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Diğer yandan, 1990'lı yıllardan itibaren popülizmin, çoğu zaman gelişi güzel şekilde, ırkçı, milliyetçi, yabancı düşmanı, çoğulculuk karşıtı ve otoriter özellikler gösteren aşırı-sağ partileri nitelendirmek için kullanılması ve bunun neticesinde popülizmin aşırı-sağ ile özdeşleştirilmesi kavramın olumsuz bir anlam kazanması sürecini hızlandırmıştır.

Esasen liberal demokrasinin özgür ve rasyonel bireye yaptığı vurgunun karşısında, kitleleri akıldışı, vahşi ve tehlikeli gören bir bakış açısı tarih boyunca siyaset bilimi ve psikolojinin konusunu teşkil etmiştir. Söz gelimi, Aristoteles'in demokrasinin eğitimsiz bir toplumda uygulanmasının demagogların önünü açacağı, bunun da diktatörlerin ortaya çıkmasına yol açacağı uyarısı, Alexis de Tocqueville'in "çoğunluğun tiranlığı" konusundaki kaygıları ve Gustave Le Bon'un ve Tarde'nin kitlelerin psikolojisi ve birey/kitle karşılaştırmaları bu yöndeki bakış açısının nüvelerini teşkil etmektedir. Buradan hareketle, popülizmin sıradan halka yaptığı çağrının, akıldışı kitlelerin yönetimde söz sahibi olmasıyla sonuçlanacağı ve neticede, liberal demokratik kurumların işleyişinin sekteye uğrayacağı inancı yaygın hale gelmiştir.³⁶ Kitle psikolojisine dair bu yaklaşımlar ve kitlelerin yönetime katılmasına yönelik tarihsel olarak mevcut olan korku siyasal teoride yöneten ve yönetilenler arasındaki ayrımın vurgulanması eğilimini beraberinde getirmiş, bu da, Elit Teorisinin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Siyasi, sosyolojik ve kurumsal nedenlerden ötürü, kitlelerin yönetime katılımına ve halk egemenliğine dayalı demokrasiye şüpheyle yaklaşan Elit Teorisi, popülizmin asimetrik

³⁶ Kevin Olson, "Populism in the Socialist Imagination," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 672 ; Nadia Urbinati, "Populism and The Majority Principle," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 578.

olarak karşısında konumlanmış ve popülist siyasetin halkın yanında yer alma eğiliminin tersine, topluma önderlik edecek elitlere duyulan ihtiyaca dikkat çekmiştir.³⁷ Popülizm ve Elit Teorisi arasında ortaya çıkan bu karşıtlık, izleyen dönemde halk ve elitler arasındaki ayrımı daha da pekiştirmiştir.

Popülizmin olumsuz bir anlam kazanması 1950'li yıllarda ABD'de McCarthy'cilik ile birlikte başlamış; popülizmin çoğulculuğun asimetrik karşı kavramı olarak konumlandırılması, kavramın zamanla pejoratif bir anlam kazanmasına neden olmuştur. Faşist ve komünist rejimlerin siyasi ideolojilerinde popülist öğelere yer verme eğilimi, popülizmin demokrasiye karşıt bir anlam kazanma sürecini pekiştirmiştir. Bu bakış açısına göre popülizm, temsili demokrasiye, çoğulculuğa ve uzlaşma siyasetine karşıdır. Demokrasiyi tek seslilikten ibaret görmekte ve bu bağlamda, liberal demokratik değerler için bir tehdit teşkil etmektedir.³⁸

Popülizmi olumsuz bir siyasi gerçeklik olarak kabul eden yaklaşım onu siyasi bir aşırılık, sendrom ya da demokrasinin karşısında yer alan bir patoloji olarak tanımlama eğilimindedir. Söz gelimi Seymour Martin Lipset, toplumu alt, orta ve üst sınıflar olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutarak, popülizmi, komünizmle birlikte alt sınıflara özgü bir aşırıcı siyaset türü olarak tanımlamaktadır. Buna göre, komünizmden milliyetçi olmasıyla ayrılan popülizm, orta ve üst sınıfların ayrıcalıklarına karşı çıkan aşırıcı bir siyaset yürütmekte ve zayıf, ekonomik bakımdan yoksun, güvencesiz, başarısız ve yalnız halk kesimlerine çağrıda bulunmaktadır.³⁹

Urbinati de, başlangıçta popülist bir hareket iken, demokratik seçimlerde çoğunluğun oyunu alarak iktidara gelen popülist partilerin, kendilerine destek veren

³⁷ Robert Michels, *Political Parties*, Transaction Publishers, 1966; Vilfredo Pareto, *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü*, Ankara: Doğu Batı, 2005.

³⁸ Jäger, "The Semantic Drift," s. 316.

³⁹ Seymour Martin Lipset, *The Political Man*, New York: Doubleday Company, 1960, s. 170-175.

kitleyi muhafaza etmek ve genişletmek amacıyla otoriterleşebildiğine, anayasal demokrasinin kurumlarını tahrip edebildiğine ve hatta bazı durumlarda anayasal demokrasiyi ortadan kaldırma eğilimi gösterebildiğine dikkat çekmektedir.⁴⁰ Urbinati'ye göre ayrıca, popülizm anayasal prosedürler ve süreçler konusunda “sabırsızdır” ve onlardan bir an önce kurtulmayı istemektedir; zira popülizme destek veren çoğunluk eşit hak ve yükümlülüklerle sahip eşit bireylerden müteşekkil demokratik ve yasal bir çoğunluk değildir. Ona göre popülizm, dışlayıcı ve kutuplaştırıcı bir halk temsilini savunması nedeniyle, temsili demokrasinin temsil ilkesinin anlamı ve temsilin uygulanış biçimi bakımından tahrip edici bir etkiye sahiptir. Sonuç olarak, popülizm temsili demokrasinin hem “temsil” hem de “demokrasi” unsurları için bir parazittir.⁴¹

Popülizme yönelik olumsuz bakış açısının bir diğer boyutu onun “çoğulculuk karşıtlığı” biçiminde takdim edilmesine dayanmaktadır. Bu bağlamda en çok dikkat çeken isimlerden biri olan Jan-Werner Müller, “ahlakileştirilmiş bir çoğulculuk ve seçkin karşıtlığı” ve “halkın yalnızca belli bir kesimini gerçek halk olarak görme eğilimi” gibi özelliklerle nitelendirdiği popülizmi “demokrasi için bir tehdit” olarak tanımlamaktadır.⁴² Popülistlerin halkın iradesinin gerçek temsilcisi olma iddiasına şüpheyle yaklaşan Müller, gerçekte, popülistlerin atıfta bulunduğu halkın herkesi ortak paydada birleştirecek kapsayıcı bir halka karşılık gelmediğini ve popülizmin kısmi bir halk tahayyülüne sahip olduğunu savunmaktadır. Ona göre, popülistlerin referandum gibi doğrudan demokrasi araçlarını sıklıkla kullanıyor oluşu halkı yönetime dâhil etmek istemelerinden değil, bazı kararlar için halka dayalı meşruiyet kazanma ihtiyacından ileri gelmektedir. Müller, popülizmi gerçek demokrasinin tesis edilmesinde önemli bir araç olarak kabul eden bakış açısını da eleştirmekte ve popülistlerin siyaseti halka yaklaştırma ve halk egemenliğini

⁴⁰ Urbinati, “Populism and The Majority Principle,” s. 572.

⁴¹ a.g.e., s. 575-576.

⁴² Jan-Werner Müller, *Popülizm Nedir?*, İstanbul: İletişim, 2017, s. 119-121.

yeniden tesis etme iddiasının, demokrasiyi güçlendirmedeği gibi tahrip ettiğini savunmaktadır.⁴³

Müller, özellikle iktidardaki popülizme ilişkin değerlendirmeleriyle son derece menfi bir popülizm anlayışı ortaya koymaktadır. Ona göre, popülist iktidarlar belli özellikleriyle diğer iktidarlardan ayrılmaktadır. Öncelikle, popülist iktidarlar, tüm icraatlarını halkın çıkarları için gerçekleştirdiği iddiasında olduğundan ve sürekli mağdur olduklarını ileri sürdüklerinden, yolsuzluk yapsalar ve kötü bir yönetim ortaya koysalar dahi, halktan gördükleri desteği uzun süre yitirmeyebilmektedir. İkincisi, popülist iktidarlar, yürütme kadrolarına kendilerine yandaş kişilerin getirilmesi, yargının felce uğratılması, devlet memurları kanununun değiştirilmesi gibi mekanizmalarla devlet aygıtını işgal etmeye çalışmaktadır. Üçüncüsü, popülist iktidarlar, kendilerine verilen kitlesel destek karşılığında kitlesel kayırmacılık yoluyla destek tabanlarını her daim canlı tutmaya çabalamakta ve bunun için özgür sivil toplumu baskı altına almaktadır. Sonuçta, popülist iktidarlar, iktidara gelmeden önce seçkincilik, yozlaşmışlık ve kayırmacılıkla eleştirdikleri siyasi elitlerin tüm özelliklerini iktidara geldikten sonra kendileri gösterir hale gelmektedir.⁴⁴

Güncel popülizm yazınında daha ziyade Müller ile ifadesini bulan popülizmi olumsuzlama eğilimi, popülizmin anlaşılmasına ilişkin bazı sakıncaları beraberinde getirmektedir. Öncelikle, popülizme bu türden bir yaklaşım, onu liberal ya da temsili demokrasiye, demokratik kurumlara ve çoğulculuğa karşıt, çoğunlukçu otoriter yönetimleri meşrulaştıran bir siyasi eğilime indirgeyerek, eksik bir popülizm kavramsallaştırması sunmaktadır. Diğer taraftan, popülizmin demokrasinin muarızı olarak takdim edildiği böylesi bir yaklaşım, özellikle sol popülist örnekleri ıskalamakta,

⁴³ a.g.e.

⁴⁴ a.g.e., s. 63-67.

popülizmin sağ ve sol biçimleri ve/veya farklı ülke ve bölgeler arasındaki görünüşleri arasında herhangi bir fark gözetmemektedir.⁴⁵ Popülizmin tanımlanması hususunda literatürde görüş birliğinin bulunmadığı hatırd tutulduğunda, bu denli kısmi ve basitleştirilmiş bir popülizm kavramsallaştırmasının doğuracağı sakıncalar ortadadır.

2.3. İdeoloji ve Strateji Olarak Popülizm

Popülizmin ne olduğu sorusuna verilebilecek yanıt bağlamında onu bir ideoloji veya bir strateji olarak tanımlayan iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bu iki farklı yaklaşım, popülizmin tanımlanması, esas aldıkları analiz birimi ve popülizm analizinde kullandıkları yöntemler bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Popülizmi bir ideoloji olarak tanımlayan bakış açısı, popülist partileri ve parti liderlerini analiz birimi olarak esas alırken, yöntem olarak siyasi hitap metinlerine dair niceliksel içerik analizini kullanmaktadır. Popülizmi bir siyaset stratejisi olarak kabul eden bakış açısı ise, popülist partilerin ve liderlerinin söylemleri ile sosyal hareketleri analiz birimi olarak kabul etmekte ve karşılaştırmalı bir tarihsel analiz üzerinden vaka incelemelerine ağırlık vermektedir.⁴⁶

Popülizmi bir ideoloji olarak ele alan ve daha ziyade Cas Mudde ve Rovira Kaltwasser'in çalışmalarıyla gündeme gelen yaklaşıma göre popülizm, "toplumu 'saf halk' ve 'yozlaşmış elitler' arasında homojen ve antagonistik iki kampa ayıran ve siyasetin halkın genel iradesinin bir ifadesi olması gerektiğini savunan 'ince-merkezli' (*thin-centered*) bir ideolojidir"⁴⁷. İnce-merkezli ideolojileri, sosyalizm, Marksizm veya

⁴⁵ Kâzım Ateş, "Popülizm Eleştirisinin Eleştirisine Giriş: Halkı Savunmak Gerekir," *Birikim*, sy. 353, Eylül 2018, s. 55.

⁴⁶ Cas Mudde, "Populism: An Ideational Approach," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 27-41 ; Kurt Weyland, "A Political-Strategical Approach," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 48-68.

⁴⁷ Mudde, "The Populist Zeitgeist," s. 543.

liberalizm gibi kalın-merkezli ideolojilerin aksine daha sınırlı bir yapıya sahip olan ve genellikle diğer ideolojilere yaslanarak var olan ideolojiler olarak tanımlayan Kaltwasser ve Mudde'ye göre popülizm, farklı biçimlere bürünebilmekte ve farklı kavramlarla bir arada bulunabilmektedir.⁴⁸

Kaltwasser ve Mudde'nin bu tanımlamasına göre, “elitler”, “halk” ve “genel irade” bir ideoloji olarak popülizmin temel unsurlarını teşkil etmektedir. Popülizm yazınında neye karşılık geldiği konusunda fikir birliği bulunmayan ve somut şekilde var olmaktan ziyade bir inşa olarak kabul edilen “halk” kavramı kimi zaman “egemenliğin sahibi olan halk”, bazı durumlarda “sıradan insanlar topluluğu”, kimi zaman ise “ulus” anlamına gelecek şekilde kullanılmaktadır. Elit kavramıyla atıfta bulunulan ise, halkın genel iradesine karşı faaliyette bulunan yönetici sınıf ile ekonomik ya da kültürel olarak hâkim sınıflar ve bu sınıfların ait oluşu müesses nizamdır (*establishment*). Popülizmi bir ideoloji olarak gören yaklaşıma göre, halk ve elit kavramlarını karşı karşıya konumlandıran popülizm, temel iddiasını bu ikisi arasındaki karşıtlık üzerinden halkın yanında saf tutmaya dayandırmaktadır.⁴⁹ Mudde ve Kaltwasser'in ideoloji olarak popülizm yaklaşımının genel iradeye yaptığı atıf ise, esasen Jean Jacques Rousseau'nun temsili demokrasi ve genel irade konusundaki düşüncelerine paralel biçimde, halkın siyasete katılımını dönemsel seçimlerle sınırlayan ve onu pasifleştiren liberal demokrasinin aksine, halkın yönetime doğrudan katılarak iradesini doğrudan yasa yapımı ve bunların uygulanması ile ortaya koyması gerektiği fikrine dayanmaktadır.⁵⁰

Mudde'ye göre bir ideoloji olarak popülizm, kapsamlı bir programa sahip olmaktan ziyade, ahlakçı bir bakış açısına sahiptir ve temelde saf halk ile yozlaşmış elitler arasındaki normatif ayrıma dayanmaktadır. İyi/kötü, dost/düşman, saf/yoşlaşmış vb.

⁴⁸ Mudde & Kaltwasser, *Populism: Very Short Introduction*, s. 6-7.

⁴⁹ a.g.e., s. 9-13.

⁵⁰ a.g.e., s. 16-17.

ayrımdaya dayalı bu Maniŕeist bakıŕ açısına göre, halk ya da elitler arasında bir uzlaŕı imknsızdır ve popülizm her zaman halktan yanadır.⁵¹ Buna göre, popülizm bir yandan seçkincilik diğer yandan çoğulculuğun karŕıt kavramını teŕkil etmektedir. Popülizmin sekinciliğe karŕıtlıđı, elitler yerine, saf ve erdemli olarak tanımladığı halkı savunmasından kaynaklanırken; çoğulculuk karŕıtlıđı ise, toplumu tüm farklı grŕ ve çıkarların temsil edildiği bir alan olarak görmek yerine, tüm farklı seslerin homojen halk kategorisi içinde eritilmiŕ olmasını tercih etmesinden kaynaklanmaktadır.⁵²

Mudde, popülizmin mphemliğinin ve her yöne çekilebilir oluŕunun, onun diğer ideolojilere ve kavramlara yaslanarak var olan ince-merkezli bir ideoloji olmasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu bakıŕ açısına göre, popülizmi bir ideoloji olarak kavramak, popülizmin ne olduğuna dair sınırları belirli bir alan çizmekte, onun demokrasi, çoğulculuk, seçkincilik ve genel irade gibi diğer kavramlarla iliŕkisini ortaya koymakta, çok yönlü bir popülizm analizine imkân sağlamakta ve popülizmin arz-talep iliŕkisi üzerinden zmlenebilmesini mümkün kılmaktadır.⁵³

Popülizmi ideoloji kategorisinde değerlendiren Paul Taggart'a göre ise popülizm, "kendini seilmiŕ bir halk ve bu halkın üzerinde yaŕadıđı toprak parçası ile tanımlayan ve belirli bir kriz döneminde, temsili demokrasinin fikirlerine, kurumlarına ve uygulamalarına yönelik olarak ortaya çıkan bir tepkidir"⁵⁴. Bununla birlikte, Taggart'a göre popülizmin diğer büyük ideolojilerden farklı olarak temel bazı değer ve ideallerinin bulunmaması, popülizmin iinin farklı dönemlerde farklı kavramlarla doldurulmasını ve kavramın, içinde bulunduğu ortamın ŕeklini almasını mümkün kılmıŕtır.⁵⁵ Taggart, anayurt (*heartland*) adını verdiği toprak parçası üzerinde yaŕayanları halk olarak

⁵¹ Mudde, "The Populist Zeitgeist," s. 544.

⁵² Mudde & Kaltwasser, *Populism: Very Short Introduction*, s. 7.

⁵³ a.g.e., s. 19-20.

⁵⁴ Paul Taggart, *Populism*, Buckingham & Philadelphia: Open University Press, 2000, s. 5.

⁵⁵ a.g.e., s. 1-5.

adlandırmıştır. Buna göre, tekilliklerin birleştirilmesi ve farklılıkların ortadan kaldırılması gibi hususlarda anayurt homojenize edici bir işleve sahiptir. Taggart'a göre, popülist siyasetin arenasını, bu şekilde homojenize bir halk tahayyülü ile bir araya gelmiş kişilerin üzerinde yaşadığı anayurt teşkil etmektedir.⁵⁶

Taggart'ın anayurt ve popülizm eşleştirmesinden hareketle, popülizmin bir ideoloji olarak tanımlanması onun sıklıkla milliyetçilikle birlikte anılmasına neden olmaktadır. Milliyetçiliğin millete yaptığı atıf ile popülizmin halka yaptığı çağrının zaman zaman birbiriyle örtüşmesi; ayrıca, gerek popülizmin gerek milliyetçiliğin biz ve onlar karşıtlığı içinde toplumu iki kutba ayırma eğilimi göstermesi bu iki kavramın zaman zaman birbirinin tamamlayıcısı olarak kullanılmasıyla neticelenmektedir.⁵⁷ Popülizmin halkı söylemsel olarak inşa etmesine benzer şekilde, özellikle Benedict Anderson'un "hayali/tasavvur edilmiş topluluklar" tezinde olduğu gibi, millet kavramının da esasen bir inşa olduğu varsayımı, popülizm ve milliyetçiliğin ortak paydasını teşkil etmektedir. Diğer taraftan, popülizmin halk tasavvuruyla milliyetçiliğin millet kavramının birbirinden ayrılan tarafları olduğunu da kabul etmek gerekmektedir. Popülizmin atıfta bulunduğu halk kategorisi, milliyetçiliğin çağrıda bulunduğu millete içkin olan, ancak bundan daha dar kapsamlı bir topluluğa işaret etmektedir. Daha somut bir ifadeyle, popülizm, milliyetçiliğin millet tanımı içinde yer verdiği elitler, yönetici oligarşi vb. grupları halk kategorisi dışında tutarak milliyetçiliğe göre daha sınırlı bir halk tahayyülü ortaya koymaktadır.⁵⁸

Popülizmi ideoloji olarak değerlendiren bakış açısının yanı sıra popülizmin bir siyaset stratejisi olduğu görüşü de popülizm yazınında oldukça yaygındır. Kurt Weyland

⁵⁶ a.g.e., s. 92.

⁵⁷ Benjamin de Cleen, "Populism and Nationalism," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 344.

⁵⁸ a.g.e., s. 349.

ve Kenneth Roberts'ın popülizm çalışmalarıyla somutlaşan bu yaklaşım, popülizmin iktidarı ele geçirmek için başvurulan bir strateji olduğunu savunmaktadır. Siyaset stratejisi, siyasetçilerin iktidarı elde etmek amacıyla, siyasi katılım ilişkilerinin yeniden yapılandırılması ve seçmenin desteğinin tesis edilmesi sürecinde kullanılan yaklaşım, yöntem ve araçlara karşılık gelmektedir. Popülizmi bir siyaset stratejisi olarak takdim eden yaklaşıma göre popülizm, siyasi liderin şahsiyetine dayanan ve liderin siyasi gücü elde etmesinde ve kullanmasında, kitlelerle aracı kurumlar olmaksızın kurduğu doğrudan ilişkiyi önceliklendiren bir siyaset stratejisidir.⁵⁹

Popülizmi siyasi liderliğe özgü bir siyaset biçimi olarak ele alan bu yaklaşıma göre, popülizmin iki temel unsuru bulunmaktadır: karizmatik olmanın ötesinde, olağanüstü kapasitelere sahip olarak addedilen ve patrimoniyal özellikler taşıyan bir lider ve kurumsal ve yasal dolaylımlar olmaksızın kitlelere doğrudan hitap edilmesine dayalı bir siyaset. Buna göre, “kahramanlık misyonu” üstlendiği imgesi yaratan siyasi lider, bu iddiasını güçlendirmek için “halkın düşmanları” söylemine sarılmakta ve kendisini halkın çıkarlarını savunmakla yükümlü bir kurtarıcı olarak takdim etmektedir. Strateji olarak popülizm yaklaşımına göre, siyasi lideri kitlelerle bir araya getiren miting, konferans, seminer vb. her türlü etkinlik, liderin halka doğrudan seslenebilme imkânına sahip olduğu televizyon programları ve sosyal medya araçları popülizmin başarısında kilit öneme sahiptir.⁶⁰

Popülizmi, kitlelerin, halk lehine siyasi ve ekonomik elitlere meydan okuyan popülist liderler tarafından yukarıdan aşağıya mobilize edilmesi olarak tanımlayan Roberts'a göre⁶¹ ise popülizm, kitlelerin, toplumsal bir hareket başlatmak konusunda hazır ve istekli, fakat kendilerini ifade etmelerini sağlayacak kurumsal yapılardan ve

⁵⁹ Weyland, “A Political-Strategical Approach,” s. 55.

⁶⁰ a.g.e., s. 58-59.

⁶¹ Kenneth Roberts, “Latin America's Populist Revival,” *SAIS Review* 27, sy. 1, 2007, s. 6.

kendilerini temsil edecek siyasi partilerden yoksun olduğu koşullarda, popülist liderlerce harekete geçirilmeleri neticesinde ortaya çıkmaktadır.⁶²

2.4. Siyaset Mantığı Olarak Popülizm

Popülizmi bir siyaset mantığı olarak kabul eden yaklaşım genel olarak Ernesto Laclau'nun çalışmalarına dayanmaktadır. Laclau'ya göre popülizm, bir ideoloji, siyaset stratejisi veya toplumsal bir hareket değil, bir siyasi mantıktır. Laclau'nun analizine göre popülist siyaset, toplumu halk ve elitler olmak üzere ikiye ayırmakta; türdeş bir yapı arz ettiği varsayılan erdemli halk kitlesinin karşısına, siyasi elitler ve sosyo-ekonomik açıdan seçkin sınıfların meydana getirdiğı oligarşiyi konumlandırmakta ve bu iki grup arasında antagonistik bir sınır çizmektedir.

Esasen Marksist geleneğe mensup olan Laclau, 1970'li yıllarda geliştirdiğı Marksizm eleştirisini çerçevesinde Louis Althusser, Jacques Derrida ve Michel Foucault ile benzer bir bakış açısı benimsemiş; ayrıca, Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramını yapıbozuma uğratmış ve popülizm analizinde sıklıkla başvuracağı yeni bir hegemonya kavramsallaştırması geliştirmiştir. Laclau, Foucault'dan ödünç aldığı söylem, söylem analizi, kerte, eklemleme gibi kavramlar ile Jacques Lacan'dan ödünç aldığı boş gösteren, yüzer gösteren ve düğüm noktası kavramlarını popülizm analizinde yaygın şekilde kullanmıştır.⁶³

Laclau'nun yaklaşımına göre popülizm, farklı talepler arasında ortaklık kurmayı sağlayan ve mutlak suretle halka dayanan bir hegemonya mücadelesidir. Bu noktada halkın nasıl adlandırıldığı büyük önem taşımaktadır. Laclau'ya göre, "popülizmin halk

⁶² Kenneth Roberts, "Populism, Political Conflict, and Grass-Roots Organization in Latin America," *Comparative Politics* 38, sy. 2, 2006, s. 133.

⁶³ Niels Åkerstrø Andersen, *Discursive Analytical Strategies Understanding Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*, Bristol: Policy Press, 2003, s. 49.

kavramı, tek meşru ‘populus’ olduğu iddiasında olan bir ‘pleb’, başka bir deyişle, toplumun bütünü olarak işlev görmek isteyen bir kısmiliğe karşılık gelmektedir”⁶⁴. Popülizmin halk söylemi aynı zamanda topluluğun mevcut olmayan tamlığına bir ad verme çabasıdır.⁶⁵ Başka bir deyişle, halk herkes demek değildir, ancak herkes adına hareket edebilme meşruluğuna sahip olabilmek için kendisini herkesmiş gibi takdim etmektedir.⁶⁶ Halk, “popülist siyasetin nesnesi değil kurucu öznesi ve grubun birliğini inşa etmenin yegâne yoludur”⁶⁷.

Laclau, Antonio Gramsci’nin hegemonya kavramını ödünç almakla birlikte, bu kavram üzerinden kendine özgü bir hegemonya anlayışı geliştirmiştir. Gramsci, sınıf egemenliğinin yeniden üretilmesinin baskı ve rıza olmak üzere iki biçimi olduğunu; baskı ve tahakküm devlete özgüken, rıza üretiminin sivil toplum alanında gerçekleştiğini savunmaktadır. Buradan hareketle, sivil toplumda gerçekleşen rıza üretimine Gramsci hegemonya adını vermektedir.⁶⁸ Diğer taraftan Laclau, Gramsci’nin, hegemonik öznenin zorunlu olarak sınıf düzeyinde kurulması gerektiği ve organik kriz zamanları dışında, her bir toplumsal formasyonun tek bir hegemonik merkez etrafında yapılandığı tezlerini paylaşmamakta; hegemonik önderlik rolünün önkoşulunun, kendi dar sınıfsal çıkarlarını savunmakla kalmayıp diğer kesimlerin de çıkarlarını savunmaktan geçtiğini öne sürmektedir. Ona göre, “halkın kurucu bir siyasi özne olabilmesi, sınıfların kimliğini bölen ve yeni bir kutuplaşma ilişkisi yaratan eşdeğerlik ilişkisinin kurulmasına bağlıdır”⁶⁹. Popülist siyaset, hegemonyanın nasıl kurulduğuna bağlı olarak, kimlik ve sınıf ayrımlarının ötesine geçen bir toplumsal formasyonu mümkün kılabilir. “Hegemonyanın toplumsal yapı içinde verili ve sabit değil, sürekli olarak bozulma ve

⁶⁴ Ernesto Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, Ankara: Epsilon, 2013, s. 100.

⁶⁵ a.g.e., s. 104.

⁶⁶ a.g.e., s. 100.

⁶⁷ a.g.e., s. 91.

⁶⁸ Joseph Femia, *Gramsci’s Political Thought*, Oxford: Clarendon Press, 1981, s. 24-47.

⁶⁹ Chantal Mouffe & Ernesto Laclau, *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, İstanbul: İletişim, 2017, s. 112.

yeniden inşa edilme halinde olduğunu”⁷⁰ savunan Laclau’ya göre, popülizmin ortaya çıkışı bir hegemonya krizine denk gelmektedir. O halde popülizm, hegemonya krizine verilen bir yanıttır.⁷¹

Laclau’nun özgün popülizm analizine göre, kuramsal bir popülizm yaklaşımı için (1) söylem, (2) boş gösterenler ve hegemonya ve (3) retorik olmak üzere üç temel kategori bulunmaktadır. Söylem (*discourse*) ile, “dilsel alanla sınırlı bir olgu olmaktan ziyade, içinde ilişkilerin kurucu bir rol oynadıkları karmaşık öğeleri”⁷² kasteden Laclau’ya göre “söylem, bizatihi nesnelliğin inşasının birincil alanıdır”⁷³. Popülizm analizinin ikinci kavram kümesi olarak boş gösteren (*empty signifier*) ve hegemonya kavramlarını öne süren Laclau’ya göre “boş gösteren, tamamen farka dayanan özdeşliklerin kapsandığı bir bütünün tanımlanmasına”⁷⁴ karşılık gelmektedir. Buna göre, bütünün kendisini inşa edebilmesi için mutlaka bir şeylerin dışarıda bırakılmış olması gerekmektedir. Bütünün kendisini inşa edebilmek için dışladığı bu öge ise boş gösterendir. Diğer taraftan, “inşa edildiğinde halen tikel bir özellik taşıyan boş gösterenin, bir bütünün evrensel anlamlarını üstlenmesine”⁷⁵ ise Laclau hegemonya adını vermektedir. Son olarak, Laclau’ya göre “retorik, düz anlamlı bir terimin mecaz bir anlama gelecek şekilde ifade edilmesidir”⁷⁶. Retorik, boş gösterenin tikelliği ile hegemonyanın evrenselliği arasındaki bağı tesis eden şeydir. Bir başka deyişle, boş gösterenin ancak gerçek anlamı dışındaki bir kavramla ifade edilmesi halinde hegemonik bir inşa söz konusu olabilmektedir.⁷⁷

⁷⁰ a.g.e., s. 220.

⁷¹ Yannis Stavrakakis, “Populism and Hegemony,” *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 545.

⁷² Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, s. 86.

⁷³ a.g.e.

⁷⁴ a.g.e., s. 87.

⁷⁵ a.g.e.

⁷⁶ a.g.e., s. 89.

⁷⁷ a.g.e., s. 89-90.

Laclau'ya göre, popülizmin anlaşılmasında kimlik siyaseti büyük paya sahiptir. Ferdinand de Saussure'ün, bir terimin anlamının tamamen ilişkisel olduğu ve diğer terimlerle karşılığı üzerinden belirlendiği değerlendirilmesinden⁷⁸ yola çıkarak Laclau, kimliklerin kaçınılmaz olarak başka kimliklerle ilişkilerine göre inşa edildiğini öne sürmekte ve buna söylemsellik adını vermektedir.⁷⁹ Buna göre, bireylerin kendilerini nasıl gördüğü, nasıl adlandırdığı ve diğerleriyle ilişkilerinde ne şekilde konumlandığına dair değerlendirmeleri, biz ve onlar arasındaki farkın inşa edilmesi ve bu farklılıklara dayalı toplumsal ve siyasi sınırların çizilmesini mümkün kılmaktadır.

Popülizmin anlaşılabilmesi için, hâlihazırda mevcut olan bir grubun kendisini oluşturan alt birimlerinin çözümlenmesi gerektiğini savunan Laclau, grubun en küçük birimi olarak “toplumsal talep” kategorisini öne çıkarmaktadır. Ona göre, popülizme ilişkin her analiz zorunlu olarak toplumsal talep kavramına dayanmaktadır.⁸⁰ Öncelikle dilek (*request*) biçiminde varlık gösteren toplumsal talepler zamanla iddia (*claim*) halini almaktadır. Taleplerin dilekten iddiaya dönüştüğü bu süreçte, dilek/iddianın karşılanmaması durumunda, karşılanmayan bu dilek/iddialar birikecek ve aralarında eşdeğerlik zinciri kurulacaktır. Bu şekilde biriken taleplere Laclau popüler talepler adını vermektedir. Diğer taraftan, tatmin edilmiş olsun ya da olmasın, yalıtılmış olarak kalan ve dolayısıyla eşdeğerlik zinciriyle eklemleme ilişkisi içine giremeyen talepler ise demokratik talepler olarak adlandırılmaktadır.⁸¹

Popülizme giden süreçte öncelikle, halkı oluşturan kitlenin tekil taleplerinin boş gösterenler üzerinden eklemlemeyle bir eşdeğerlik zinciri kurulması suretiyle eşdeğerlik mantığı tesis edilmektedir.⁸² Eşdeğerlik zincirini oluşturan tekil talepler

⁷⁸ Mouffe & Laclau, *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, s. 181.

⁷⁹ a.g.e., s. 50.

⁸⁰ Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, s. 91.

⁸¹ a.g.e., s. 91-92.

⁸² a.g.e., s. 92.

arasındaki özdeşlik ise, tüm tekil taleplerin kendileri dışındaki bir şeye gönderme yapmaları yoluyla kurulabilmektedir.⁸³ Laclau, Lacan'ın "kapitonlama noktası" (*point de capiton*) ve "küçük arzu nesnesi a" (*objet petit a*) kavramlarına atıfla, tekil talepler arasındaki bu buluşma anını ifade etmek için "düğüm noktası" kavramını kullanmaktadır. Ona göre, tekil talepler düğüm noktasına gönderme yapmak suretiyle birbirine eklenmektedir ve düğüm noktası olmaksızın herhangi bir yapılandırma tesis edilmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle, düğüm noktası, eşdeğerlik zinciri üzerinde tikellik ve evrensellik arasındaki ilişkiyi sağlayan şeydir.⁸⁴ Sonuçta her bir bireysel talep diğer taleplerle eşdeğerlik bağı üzerinden ilişkiye girmekte ve eşdeğerlik ilişkisi tarafından özümşenerek pekiştirilmektedir. Laclau'ya göre, bu pekiştirilme anı popülizmin halkı inşa ettiği noktaya işaret etmektedir.⁸⁵

Laclau'nun popülizm analizinde işaret ettiği bir diğer kavram antagonistik sınırdır. Tekil talepler arasında ortaklık ilişkisi kurulmaya başladıkça, talep eden halk ile buna yanıt vermeyen yöneticiler arasında antagonistik bir sınır çizilmekte ve bu taleplerin kim tarafından eklenildiğine bağlı olarak, antagonistik sınırın içinde ve dışında kalanlar birbirinden farklılaşmaktadır. Antagonistik sınır öncelikle halkın karşılanmayan talepleri ve bunlara kayıtsız kalan iktidar arasında kurulmaktadır. İktidar cephesinin karşısında yer alan ve başlangıçta yalıtılmış olan talepler, zamanla aralarında eşdeğerlik zinciri kurulması suretiyle birbirine eklenilecektir. Antagonistik sınırın karşısındaki ötekinin mevcudiyeti, sistem tarafından dışlanan talepler arasında ortaklık kurulabilmesi için bir zorunluluktur. Eklenilme sürecinde, adına oligarşi, iktidar, egemen sınıflar veya her ne denirse densin, kimin halkın karşısında yer aldığı yavaş yavaş ortaya çıkmaya

⁸³ Mouffe & Laclau, *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, s. 204.

⁸⁴ Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, s. 122-124.

⁸⁵ a.g.e., s. 112.

başlayacaktır. Eklemlenme sürecinin tamamlanmasıyla toplum halk ve diğerleri olmak üzere iki karşıt kutba bölünmüş duruma gelecektir.⁸⁶

Bu noktada, Laclau'ya göre toplumsal inşa etmenin iki yolu bulunmaktadır: (1) tüm tikel taleplerin tikelliğinin vurgulanmasıyla yaratılan fark mantığı (*logic of difference*) yoluyla ve (2) tüm tikel taleplerin eşdeğer olarak ortaklıklarının vurgulanması suretiyle, tikelliklerinden feragat etmeleri ve bunlar arasında eşdeğerlik zinciri tesis edilmesine karşılık gelen eşdeğerlik mantığı (*logic of equivalence*) yoluyla. Ona göre, popülizmin ortaya çıkışı eşdeğerlik mantığının fark mantığı aleyhine genişlemesiyle mümkün olmaktadır. Bir başka ifadeyle, kurumsal siyaset farklılık mantığına göre işlerken, popülist siyaset eşdeğerlik mantığına göre işlemektedir. Birbirini dışlayan ve sıfır toplamlı bir ilişki içinde olan fark ve eşdeğerlik mantığı, toplumsalın inşasının zorunlu koşulları olarak birbirini gerektirmektedir, zira bütün toplumsal kimlikler fark ve eşdeğerlik zincirinin kesişme noktasında kurulmaktadır.⁸⁷

Özetlenecek olursa Laclau'ya göre, popülist bir hareketin ortaya çıkabilmesi için, (1) halk olarak adlandırılan bir kitlenin ve onu elitlerden ayıran antagonistik sınırın varlığı (2) halkın iktidar tarafından karşılanmayan tekil taleplerinin eşdeğerlik zinciri ile birbirine eklenerek istikrarlı bir adlandırma sistemiyle bütünleşmesi ve (3) eşdeğerlik zincirinin, zinciri oluşturan halkaların toplamından niteliksel olarak daha fazlasına karşılık gelen popüler kimlik inşası aracılığıyla pekiştirilmesi suretiyle, çeşitli toplum kesimlerinin desteğini alan sınıflar ötesi bir siyasi mantık inşa edilmesi gerekmektedir.

Laclau'ya göre popüler talepler ikiye bölünmüş durumdadır. Her bir popüler talep bir yandan popüler talebin tikelliğini, diğer yandan eşdeğerlik zincirinin tamamının evrenselliğini temsil etmektedir. Eşdeğerlik zincirinin kolektif hale gelmesi için tekil bir

⁸⁶ a.g.e., s. 104-105.

⁸⁷ a.g.e., s. 96.

talebin zincirin tamamının temsilini üstlenmesi gerekmektedir. Temsili üstlenen talep, diğer taleplerin de temsilini üstlenebilmek amacıyla içini boşaltabildiği ölçüde “boş gösteren” halini almaktadır.⁸⁸ Teoride her bir talep boş gösteren haline gelebilecek olmakla birlikte, pratikte, bir talebin boş gösteren olabilmesi için arzulanan, eksikliği hissedilen ve asla karşılanmayacak bir talebe (*objet petit “a”*) karşılık gelmesi gerekmektedir. Laclau’ya göre ayrıca, temsil görevini üstlenen lider, tekil taleplerin eşdeğerlik zinciri içinde eklemlenmesi ve homojen hale gelmesi sürecinde büyük rol oynamaktadır. Ona göre, popülist lider halkın nazarında bir simgeye dönüşmüştür ve bu simge taleplerin eşdeğerlik zinciri içinde özdeşleşmesi ve popülist kimliklerin inşası için vazgeçilmezdir.⁸⁹

Laclau’nun analizine göre ayrıca, tekil bir talep ne kadar zayıf ve kurumsal / söylemsel yapılardan bağımsızsa, eşdeğerlik zincirine bağımlılığı da o denli dayanıksız olacak, bu ise eşdeğerlik zincirinin evrenselliğinin güçlü olmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan, tekil taleplerin güçlü olduğu durumda, her bir talebin evrenseli temsil etme niteliği zayıf olacağından, eşdeğerlik zinciri de zayıf olacaktır. Diğer yandan, eşdeğerlik zinciri farklı taleplerle ne denli uzatılmışsa, tikel talepler kendi özgün tikelliklerine o kadar az, zincirin evrenselliğine ise o kadar güçlü şekilde bağlanacak; bu zinciri birleştiren boş gösteren de o denli “boş” olacaktır.⁹⁰ Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus, eşdeğerlik zincirinin devam edebilmesi için, antagonistik sınır bir kez inşa edildikten sonra, sınırın bir tarafından diğerine geçişin mümkün olmaması gerektiğidir ki Laclau da sınırı “antagonistik” olarak niteleyerek esasen bu geçişin imkânsızlığına işaret etmektedir. Sınırın iki tarafı arasında geçişkenliğin mümkün olması,

⁸⁸ a.g.e., s. 114.

⁸⁹ a.g.e., s. 178-181.

⁹⁰ a.g.e., s. 114.

antagonistik sınırın ortadan kalkmaya ve popülizmin sönümlenmeye başladığını göstermektedir.⁹¹

Sonuç olarak, Laclau'ya göre popülizmin ortaya çıktığı moment, mevcut kurumsal siyasetin işleyişine dair itirazın yükseldiği ve tek tek yalıtılmış halde var olan bu itirazların birbirine eklenerek kolektif bir siyasal özneye dönüştüğü sürece tekabül etmektedir. Bu anlamda popülizm, var olan kurumsal siyaseti yeniden biçimlendirmek için yapılan hegemonik bir müdahaledir. “Eğer bir toplum tüm taleplerin doyurulduğu bir içsel mekanizma tesis edebilmişse, o toplumda popülizm ortaya çıkmayacaktır ve orada politika da olmayacaktır”⁹². Bu önerme esasen, Laclau'nun “popülizm siyasetin kendisidir” iddiasının temelini teşkil etmektedir. O halde Laclau'ya göre, popülizm ve siyaset eş anlamlıdır, zira halkın inşası ve toplum içinde antagonistik sınırların çizilmesi başlı başına politik birer edimdir. Bu anlamda, siyaset popülizmden ibaret değildir; ancak, popülist olmayan bir siyasi edim mevcut değildir ve popülizm politikanın olmazsa olmazıdır.⁹³

2.5. Sağ ve Sol Popülizm Ayrımı

Popülizmin sağ-sol ayrımı bağlamında siyasi spektrumun neresinde konumlandırılması gerektiğine dair görüş farklılığı güncel popülizm tartışmalarının bir diğer boyutunu teşkil etmektedir. Bir yandan, popülizm münhasıran sağ siyasete özgü bir siyasi olgu olarak görülmekte ve sol siyasetin popülizmle bağdaşan bir tarafının bulunmadığı öne sürülmektedir. Diğer yandan, özellikle Chantal Mouffe'un görüşleriyle ifadesini bulan bir diğer bakış açısına göre, popülizm sağ siyasete özgü olabileceği gibi

⁹¹ a.g.e., s. 102-105.

⁹² a.g.e., s. 135.

⁹³ a.g.e., s. 175-176.

sol siyasetle de birlikte var olabilen, sağ-sol ayrımının ötesinde bir siyasi olguya karşılık gelmektedir.

Popülizmin sağ-sol eksenini üzerinden anlaşılabilmesi için öncelikle sağ ve sol siyaset ayrımının neye karşılık geldiğinin ortaya konması faydalı olacaktır. Bu çerçevede, Pierre Ostiguy'in popülizmi bir yandan sağ ve sol siyaset, diğer yandan alçak ve yüksek siyaset ekseninde incelediği çalışması⁹⁴ önemli ipuçları sağlamaktadır. Ostiguy'e göre, sağ ve sol siyaseti birbirinden ayıran iki boyut bulunmaktadır. Birinci boyuta göre, sağ siyaset kurumsallaşmış özel mülkiyet haklarını desteklerken, sol siyaset ekonomik kaynakların eşit dağılımını savunmaktadır. İkinci boyuta göre ise, sağ siyaset geleneksel değerlere dayalı toplumsal ilişkileri muhafaza etme kaygısı taşıırken ve kamusal düzenin korunması için daha fazla otorite talep ederken; sol siyaset geleneksel değerlere eleştirel yaklaşmakta, hiyerarşik iktidar ilişkilerine ve otoriteye karşı çıkmaktadır. Ostiguy'e göre, sağ ve sol popülizm arasındaki ayrım da bu boyutlar üzerinden tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, sağ popülizm geleneksel değerlerin ve özel mülkiyetin korunmasını teminen daha fazla otorite talep ederken, sol popülizm geleneksel değerleri muhafaza etmek adına otoriteye yapılan çağrıya karşı çıkmakta ve kaynakların eşit dağılımını savunmaktadır.⁹⁵

1990'lı yıllardan itibaren görünür olan popülist partilerin aynı zamanda aşırı-sağ özellikler göstermesi, popülizm ve aşırı-sağ kavramlarının birbirinin yerine kullanılması ve popülizmin yalnızca sağ siyasete özgü olduğu algısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1990'lar ve sonrasına ait bazı gelişmelerin popülizm ve aşırı-sağ arasındaki bu özdeşleşmeyi mümkün kıldığı görülmektedir. Her şeyden önce, popülizmin 1990'lı yıllardaki yükselişi daha önce marjinal kabul edilen aşırı-sağın da güç kazandığı bir

⁹⁴ Pierre Ostiguy, "Populism: A Socio-Cultural Approach and Political Parties," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 73-97.

⁹⁵ a.g.e., s. 84-86.

momente denk gelmektedir. Aşırı-sağ/popülist partiler özellikle Avrupa’da İkinci Dünya Savaşı’nı takip eden dönemde ortaya çıkmış olmakla birlikte, 2000’li yıllara kadar, bu partiler siyasi spektrumun en sağ ucunda yer alan marjinal siyasi oluşumlar olarak değerlendirilmiş, iktidar seçeneği olamadıkları gibi, çoğu ülkede parlamentoda temsil edilebilecek seçim başarısına dahi ulaşamamıştır. Bugün gelinen noktada ise, popülist aşırı-sağ partiler pek çok ülkede oy oranlarını dikkat çekici şekilde artırmakta, parlamentolarda daha fazla sandalye ile temsil edilmekte, bazı ülkelerde ise hükümette yer almaktadır. Avusturya’da Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ), Fransa’da Ulusal Cephe (FN), Almanya’da Almanya için Alternatif (AfD), Yunanistan’da LAOS ve Altın Şafak bu bağlamda verilebilecek örneklerden bazılarıdır.

Popülist ve aşırı-sağ partilerin bazı özelliklerinin birbiriyle örtüşmesi de bu iki siyasi olgunun birbiriyle özdeşleştirilmesi neticesini doğurmuştur. Söz gelimi, toplumun iki zıt kutba ayrılarak, “halk” olarak kabul edilen kitlenin karşısına, halktan dışlanan grupların (elitler, oligarşi, azınlıklar, yabancılar, eşcinseller vs.) konumlandırılması ve bu ikisi arasında antagonistik bir sınır çizilmesine dayalı söyleme popülizmde olduğu kadar aşırı-sağda da rastlanabilmektedir. Popülist söylemle koşutluk içinde, aşırı-sağ siyasetçiler de liderler ve halk arasında doğrudan ilişki kurulmasını desteklemekte; halk ile yöneticiler arasındaki aracı kurumları reddederek, hâkim siyasi perspektifi ve geleneksel siyasi kurumları aşındırmaya çabalamaktadır. Genellikle karizmatik ve etkili liderlerce yönetilen aşırı-sağ partilerin bir yandan halkın duygularını harekete geçirerek sistem karşıtı bir söylem oluşturması, diğer yandan, sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşümün neden olduğu tehditlere karşı halk odaklı bir program önermeleri de aşırı-sağ kavramının popülizm ile özdeşleştirilmesine neden olmaktadır.⁹⁶ Son olarak, aşırı-sağ ve popülist partilerin genellikle benzer seçmen tabanından -30 yaş altı, erkek, orta ve alt gelir

⁹⁶ Chantal Mouffe, “The 'End of Politics' and the Challenge of Right-Wing Populism,” *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, ed. Francisco Panizza vd., London: Verso, 2005, s. 51.

grubu, vasıflı-vasıfsız işçiler, prekarya- besleniyor oluşu da bu iki kavramın aynı siyasi gerçekliğin bir ifadesi olduğu algısını yaratabilmektedir.⁹⁷

Değınilen ortak noktaların varlığına karşın, aşırı-sağ siyaset ve popülizm arasında dikkat çekici farklılıklar da mevcuttur. Öncelikle, popülist siyasetin atıfta bulunduğu halk, ırk, millet ve etnisite bağlamında homojen bir topluluğa işaret edebileceği gibi, son derece heterojen bir topluluğa da karşılık gelebilmektedir. Oysa aşırı-sağ siyasetin halk tanımlaması mutlak suretle etnik ve kültürel bakımdan homojen bir topluluğa atıfta bulunmaktadır. Demokrasi zaviyesinden bakıldığında, popülizm, demokrasinin aracı kurumlarına ve elit oluşturma potansiyeline karşı çıkarken, gerçek demokrasinin halk egemenliğiyle tesis edilebileceğini savunmaktadır. Oysa Macaristan'daki Fidesz ve Polonya'daki Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) örneklerinde görüldüğü üzere, aşırı-sağ siyaset, demokrasiyi kurumları, değerleri ve ilkeleriyle birlikte topyekûn şekilde reddedebilmektedir. Son olarak, popülist söylemde, antagonistik sınırın karşı tarafında konumlandırılan “öteki”, ne olduğuyla değil ne yaptığıyla eleştirilirken, aşırı-sağ siyasette “ötekinin” ne yaptığından bağımsız olarak, ne olduğu, kimliği ve “biz”in homojenliğini bozma potansiyeli de doğrudan bir karşı çıkış nedeni teşkil etmektedir.⁹⁸

Diğer taraftan, 2000’li yıllarla birlikte yükselen sol popülist dalga, popülizmin sağ siyaset ile özdeş tutulması eğilimini tartışmalı hale getirmiştir. Yunanistan’da Syriza, İspanya’da Podemos, Birleşik Krallık’ta Jeremy Corbyn ve ABD’de Bernie Sanders örnekleri, popülizmin aşırı-sağ ile özdeş tutulmasına yönelik giderek daha üst perdeden dile getirilen bir itirazı sembolize etmektedir. Bu çerçevede, popülizmin münhasıran sağ

⁹⁷ Hans-Georg Betz, *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*, London: Macmillan Press, 1994, s. 142-152.

⁹⁸ Jamin, “Two Different Realities” s. 47-49.

siyasete ait olmayan ve sol siyasi partilerde de görülebilen bir siyaset mantığı olduğu iddiası son dönemde giderek güçlenmektedir.

Chantal Mouffe'un sol popülizme ilişkin değerlendirmeleri bu anlamda dikkat çekicidir. Laclau'nun popülizm tanımlamasını paylaşan Mouffe'a göre popülizm, mevcut hegemonik sistemin karşılanmayan sosyal ve ekonomik taleplerin yarattığı baskıyla birlikte istikrarsızlaşarak ortadan kalktığı bir momente karşılık gelmektedir. O halde, 1990'lı yıllardan itibaren yeniden siyasi bir gerçeklik halini alan popülizm, 1980'li yıllarla birlikte neoliberalizmin neden olduğu hegemonya krizine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.⁹⁹ Bu hegemonya krizi, halk egemenliği ve demokratik eşitliğin ortadan kalktığı, demokrasinin periyodik olarak düzenlenen seçimlere indirildiği ve siyasi spektrumun merkez sağ ve merkez sol arasındaki karşıtıktan ibaret hale geldiği bir “post-demokrasi sürecini” beraberinde getirmiştir. Neoliberal küreselleşmeden başka alternatif olmadığını peşinen kabul etmiş olan bu “merkez sağ” ve “merkez sol” seçenekler, merkezin dışında yer alan tüm siyasi seçenekleri marjinal ya da popülist olarak yaftalamakta ve sistem dışına itmektir.¹⁰⁰

Mouffe'a göre, neoliberal hegemonya krizinin harekete geçirdiği bir diğer sonuç, devletin ekonomik alanın dışına itilmesi, özelleştirme ve ekonominin finansallaşması gibi süreçler neticesinde orta sınıfın aşınması ve yeni bir yoksullar sınıfı ile prekaryanın ortaya çıkması olmuştur. 2008 küresel ekonomik krizine kadar hissedilmeyen bu süreç, 2010'lu yılların başında küreselleşmeye ve kemer sıkma politikalarına karşı pek çok ülkede sol popülist siyasi seçeneklerin gündeme gelmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır.¹⁰¹ Demokratik kurumlara karşı güvensizlik ve seçimlerde oy kullanmama biçiminde tezahür eden post-politik durumda, demokrasinin içine girdiği açmazdan çıkabilmesi ve güç

⁹⁹ Chantal Mouffe, *For A Left Populism*, London: Verso, 2018, s. 11.

¹⁰⁰ a.g.e., s. 16.

¹⁰¹ a.g.e., s. 18-19.

kazanabilmesi için sol popülizme ihtiyaç duyulmaktadır.¹⁰² Katılımcı demokrasinin olmazsa olmazı olan eşitlik ve halk egemenliğinin yeniden tesis edilebilmesi ve derinleştirilebilmesi için sol popülizm uygun bir stratejik araç teşkil etmektedir.¹⁰³

Mouffe'a göre, gerek sağ gerek sol popülizm halkın karşılanmayan taleplerinin karşılanması iddiasıyla ortaya çıkmakta ve halk ile elitler arasında antagonistik bir sınır çizmektedir. Diğer taraftan, halkın karşılanmayan taleplerine ne şekilde yanıt verdikleri ve "biz" ile "onlar"ı nasıl tanımladıklarına bağlı olarak sol popülizm sağ popülizmden ayrılmaktadır. Sağ popülizm gerçek demokrasiyi tesis etme adına milliyetçi-otoriter bir demokrasiye evrilme riskini bünyesinde barındırırken; sol popülizm sahip olduğu eşitlikçi siyasi söylem ve kapsayıcı "biz" anlayışıyla demokratik halk egemenliğini yeniden tesis etmeye adaydır.¹⁰⁴ Ayrıca, sağ popülizmin "biz" anlayışı etnik ve sosyolojik referanslara atıfta bulunurken, sol popülizmin "biz" inşası radikal demokrasi talebine dayalı, eşitlikçi ve bazı durumlarda kozmopolit bir vatandaşlık anlayışını esas almaktadır.¹⁰⁵ Mouffe'un buradan hareketle vardığı sonuca göre, neoliberalizmin neden olduğu hegemonya krizinden çıkılabilmesi için iki siyasi alternatif bulunmaktadır: otoriterliğe varma potansiyeli taşıyan sağ popülizm ve halk egemenliğine dayalı demokrasiyi yeniden tesis edecek sol popülizm.

Sağ-sol kutuplaşmasına dayalı siyasetin miadını doldurduğu iddiasına karşı Mouffe, siyasetin kavgacı (*agonistic*) ve partizan yapısının halen güncelliğini koruduğunu düşünmektedir. Ona göre, günümüzde sağ ve sol siyaset arasındaki kutuplaşmanın yerini halk ve elitler arasındaki karşıtlık almıştır. Bu çerçevede Mouffe, önümüzdeki dönemde siyasi çatışmanın temel eksenini, neoliberal hegemonya krizine

¹⁰² a.g.e., s. 5.

¹⁰³ a.g.e., s. 9.

¹⁰⁴ a.g.e., s. 22-23.

¹⁰⁵ a.g.e., s. 79.

verilecek yanıt bağlamında, sağ popülizm ve sol popülizm arasındaki ayrışmanın teşkil edeceğini savunmaktadır.¹⁰⁶

2.6. Popülizmin Ortaya Çıkış Nedenleri

Popülizmin ortaya çıkış koşullarının tahlil edilmesi, popülizmin anlaşılması bakımından olmazsa olmaz bir başlangıç noktası teşkil etmektedir. Diğer taraftan, popülizmin nasıl tanımlanması gerektiği konusunda literatürde mevcut olan çoğulculuk, popülizmin ortaya çıkış koşullarını açıklayan yaklaşımlarda da göze çarpmaktadır. Popülizmin ortaya çıkış nedenlerini açıklamaya yönelik yaklaşımlar, siyaset, sosyoloji, psikoloji ve ekonomi gibi alanlarla bağlantılı pek çok faktörü popülizmle ilişkilendirmektedir.

Öncelikle, “Kitle Toplumu Tezine” göre popülizm, modernleşmeyle birlikte bireyler arası enformel ilişkilerin zayıflaması ve tüm ilişkilerin devlet dolayımı üzerinden gerçekleşmesine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kornhauser, Arendt ve Durkheim’in geleneksel ve modern topluma ilişkin karşılaştırmalı analizlerinden yola çıkan bu yaklaşıma göre, geleneksel toplumlarda toplumu bir arada tutan kolektif bilinç modernleşmeyle birlikte sona ermiş; işbölümünün yaygınlaşması, modern devlet aygıtının ortaya çıkışı ve devletin tüm toplumsal alanlara nüfuz etmesiyle daha önce yerel/enformel birtakım dayanışma mekanizmaları üzerinden tesis edilmiş olan bireyler arası ilişkiler sona ermiş ve bireyler arasındaki tüm ilişkiler devlet dolayımı üzerinden gerçekleşmeye başlamıştır. Kitle toplumunun ortaya çıkışıyla meydana gelen bu dönüşüm neticesinde, özellikle devlet tarafından ihmal edildiğine inanan bireyler kendilerini yalnız, kimliksiz ve toplumsal ilişkilerden yalıtılmış hissetmiştir. Sonuç olarak popülizm,

¹⁰⁶ a.g.e., s. 4-6.

bireylere ihtiyaç duydukları ortak kimliği ve dayanışma mekanizmalarını sağlama vaadiyle ortaya çıkarak kitlelerin desteğini kazanmıştır.¹⁰⁷

Popülizmin ortaya çıkışına ekonomi perspektifinden getirilen açıklamaya göre ise popülizm, ekonomide meydana gelen ulusal veya küresel düzeyli krizlerin ardından yükseliş eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda, hâlihazırda tüm dünyada yükselişe geçen popülist dalganın, 1990'lı yıllardan itibaren küreselleşmenin tetiklediği bazı süreçler neticesinde gündeme geldiği öne sürülmektedir. Bu yaklaşıma göre, küreselleşmeyle birlikte sınırların geçirgen hale gelmesi ve ulus devletlerin ekonomik ve finansal anlamdaki egemenliğinin erozyona uğraması refah devleti politikalarının sürdürülebilmesini zorlaştırmakta ve hükümet politikalarını dış finansal etkilere açık hale getirmektedir.¹⁰⁸ Küreselleşme geleneksel sağ-sol ayrımını ortadan kaldırırken, küreselleşmenin kazananları ve kaybedenleri ayrımı üzerinden yeni toplumsal bölünmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Söz gelimi Betz'e göre, küreselleşmeyle birlikte tesis edilen endüstri sonrası ekonomik düzen, bazı meslek gruplarının ortadan kalkması, bazı meslek gruplarının ise prekarya haline gelmesiyle neticelenmiştir. İşsizler, düşük ücretli işçiler ve prekaryadan müteşekkil "küreselleşmenin kaybedenleri", geleneksel siyasi partilerin kendilerini temsil etmediğine inanmakta ve kendilerine yeni bir gelecek vaat eden gerek sağ gerek sol popülist partilere eğilim göstermektedir.¹⁰⁹

Popülizmin ortaya çıkış nedenleri çerçevesinde öne sürülen başka bir teze göre ise, demokratikleşme sürecinde yaşanan başarısızlıklar ve yolsuzluklar popülizmin bir seçenek haline gelmesini kolaylaştırmaktadır. Popülizmin görüldüğü ülkelerin bir bölümünün başarısız demokratik yönetimlere ve yolsuzlukla suçlanan hükümetlere sahip

¹⁰⁷ Kirk A. Hawkins vd., "Populism and Its Causes," *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser vd., New York: Oxford University Press, 2017, s. 269.

¹⁰⁸ Hawkins vd., "Populism and Its Causes," s. 270-272.

¹⁰⁹ Betz, *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*, s. 169-180.

olmasından yola çıkılarak geliştirilen bu yaklaşıma göre, demokratikleşme sürecini yaşamış olan; bununla birlikte, demokratik kurumların işlevsizliği, hukukun üstünlüğünün tesis edilememesi ve yolsuzluk gibi problemlerle karşılaşılan toplumlarda, halkın bir bölümü, demokrasiden beklentilerinin karşılanamamasının verdiği hayal kırıklığıyla kurulu düzenin yerine yenisini tesis etmeyi vaat eden popülist seçeneklere yönelmektedir.¹¹⁰

Popülizmin nedenselleştirilmesine yönelik bir başka yaklaşıma göre ise, popülizmin ortaya çıkması için, buna yönelik arz ve talebe bağlı koşulların aynı anda var olması gerekmektedir. Popülizmi, salt popülist liderlerin varlığına bağlayan bakış açısına karşı öne sürülen bu görüşe göre, popülizme yönelik halk nezdinde bir talep olmadığı sürece, popülist liderlerin varlığının, bir başka deyişle popülizm arzının, tek başına kayda değer bir etkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, halkta var olan popülist taleplerin, bu taleplere yanıt verecek popülist lider ve parti - ya da popülizm arzı - ile desteklenmesi de elzemdir.¹¹¹ Bu yaklaşıma göre, popülizme yönelik arz ve talep toplumsal, siyasi ve ekonomik ilişkilerden yalıtılmış değildir ve bu arz/talebin ortaya çıkabilmesi için özel bazı koşulların toplumda mevcut olması gerekmektedir. Bu çerçevede öncelikle, mevcut siyasi sistemin çöküş içinde olduğu, siyasi elitlerin kapalı kapılar ardında halk aleyhine bazı kararlar aldığı ve dürüst davranmadıkları, temsili kurumların halkın taleplerini karşılamadığı ve mevcut siyasi partilerin ihtiyaçlara yanıt vermediği yönünde halk nezdinde yaygın bir kanaat bulunması popülizmin olmazsa olmazları arasındadır. Bunun dışında, içinde bulunulan sosyo-ekonomik koşullar, yolsuzluk veya ekonomik kriz gibi faktörler nedeniyle, halkın önemli bölümünün karşılanmayan bazı taleplerinin bulunması da popülizmin ortaya çıkışı için elzemdir. Bu yaklaşıma göre, popülizmin söz konusu

¹¹⁰ Hawkins vd., "Populism and Its Causes," s. 272-273.

¹¹¹ Mudde & Kaltwasser, *Populism: Very Short Introduction*, s. 97.

olabilmesi için, popülizm talebine dair bu koşulların yanı sıra ve bu koşullarla eşzamanlı olarak, popülizm arzı bağlamında popülist bir lider veya siyasi partinin de mevcut olması gerekmektedir.¹¹²

Popülizmin ortaya çıkışını anlamlandırma iddiasında olan tüm bu yaklaşımlar resmin bir bölümünü açıklamakla birlikte, her koşulda, her zaman ve tüm coğrafyalarda geçerli sayılacak nedenler sunmakta yetersiz kabul edilmektedir. Dahası, belli bir ülkede popülizmin yükselişini besleyen koşullar başka bir ülkede o denli güçlü bir popülist dalga yaratamayabilmektedir. Söz gelimi, 2014-2015 yıllarındaki göç dalgasından en fazla etkilenen ülkelerin başında gelen Yunanistan'da göç karşıtı popülist bir hareket yerine göç ve göçmenler konusunda nispeten ılımlı bir bakış açısına sahip sol bir popülist hareket seçimlerde galip gelirken, göç olgusundan nispeten daha az etkilenen Hollanda, aynı dönemde göç karşıtı politikalara sahip aşırı-sağ bir partinin yükselişine sahne olabilmektedir. Bu nedendir ki, popülizmin anlaşılması, popülizmi besleyen sebeplerin her ülkenin kendi tekil koşulları içinde değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

3. AMAÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı ve Sınırlılıkları

Çalışma ile amaçlanan, son yıllarda siyaset biliminin en güncel meselelerinden biri haline gelmiş olan popülizmin sağ-sol siyaset ekseninde nasıl anlaşılması gerektiğinin ortaya konmasıdır. Bu bağlamda çalışma, bir siyaset mantığı olarak popülizmin gerek sağ gerek sol siyasete özgü bir gerçeklik olabileceği varsayımından hareketle, Fransa'daki Ulusal Cephe örneği üzerinden sağ popülizm ve Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi üzerinden sol popülizmin karşılaştırmalı bir incelemesini yapmayı hedeflemektedir.

¹¹² a.g.e., s. 99-100.

Çalışma boyunca, popülizme ilişkin süregelen tartışmalardan popülizm-demokrasi ilişkisi bağlamında, popülizmin demokrasinin açmazlarının bir neticesi olarak ortaya çıktığı görüşü kabul edilecek; bununla birlikte, popülizmin demokrasiyi aşındırmak yerine demokrasinin geliştirilmesine imkân sağladığı görüşü savunulacaktır. Bu bağlamda, Rosanvallon tarafından öne sürülen, modern demokratik kurumlara ve yöneticilere duyulan güvenin azalması ve demokratik meşruiyetin zarar görmesiyle ortaya çıkan “karşı demokrasi” süreci neticesinde popülizmin zemin kazandığı görüşü ile popülizmin, demokrasiyi yıpratın bir patoloji değil, egemenliğin kurucu öznesi olan halka çağrı yaparak demokrasinin güçlendirilmesini mümkün kılan bir siyasi gerçeklik olduğu yönündeki Canovan’ın görüşü paylaşılacaktır.

Popülizmi bir ideoloji veya siyaset stratejisi olarak takdim eden görüşlerin, popülizmin anlaşılmasına yönelik basitleştirici bir bakış açısı sunmakla birlikte, onu tüm yönleriyle açıklamakta yetersiz kaldıkları düşünülmektedir. Popülizmin sistematik bir ideolojik çerçeve sunmaması, diğer ideolojilere eklenerek varlık göstermesi ve hem sağ hem de sol siyasetle bir arada bulunabilmesi onun bir ideoloji olarak kategorileştirilmesi yöneliyle çelişmektedir. Popülizmin bir siyaset stratejisi olarak tanımlanması ise, onun iktidarı elde etmek amacıyla kullanılan araçsal bir forma ve liderin şahsında anlamını bulan söylemsel bir çerçeveye indirgenmesi riskini beraberinde getirmektedir.

Buradan hareketle, çalışma boyunca Ernesto Laclau’nun popülizmin bir siyaset mantığı olduğu yönündeki yaklaşımı üzerinde durulacak; bu bağlamda Laclau’nun, popülizm kavramsallaştırmasında işaret ettiği, (1) halk olarak adlandırılan bir kitlenin ve onu elitlerden ayıran bir antagonistik sınırın varlığı, (2) halkın iktidar tarafından karşılanmayan tekil taleplerinin eşdeğerlik zinciriyle birbirine eklenerek istikrarlı bir adlandırma sistemiyle bütünleşmesi ve (3) eşdeğerlik zincirinin, zinciri oluşturan

halkaların toplamından niteliksel olarak daha fazlasına karşılık gelen popüler kimlik inşası aracılığıyla pekiştirilmesi suretiyle, çeşitli toplum kesimlerinin desteğini alan sınıflar ötesi bir siyasi mantık tesis edilmesi kriterleri esas alınacaktır.

Laclau'nun popülizm analizi esasen sağ ve sol popülizm tartışmasına doğrudan göndermede bulunmaktadır. Öyle ki, popülizmin bir siyaset mantığı olarak tanımlanması, siyasi spektrumun neresinde konumlanırsa konumlansın, yukarıda özetlenen üç koşulu yerine getiren siyasi oluşumların popülist olarak adlandırılmasına imkân sağlamaktadır. Laclau'nun popülizm tanımlamasından yola çıkılarak, popülizmin yalnızca aşırı-sağa özgü bir siyaset formu değil, geleneksel sağ-sol ayrımının ötesinde ve gerek sağ, gerek sol siyasetle birlikte var olabilen bir siyaset mantığı olduğu çalışmanın temel varsayımını teşkil etmektedir. Ayrıca, Chantal Mouffe'un, hegemonya krizine verilecek yanıt bağlamında önümüzdeki dönemde siyasi çatışmanın temel eksenini, sağ ve sol popülizm arasındaki ayrışmanın teşkil edeceği yönündeki görüşü de keza çalışma boyunca desteklenecektir.

Çalışma dönemselsel ve mekânsal açıdan bir sınırlamaya tabi olmak zorundadır. Popülizm çalışmalarında sıklıkla karşılaşılan, ülkeler ve bölgeler arası karşılaştırma yerine, tek bir ülkede mevcut olan, biri sağ diğeri sol olmak üzere iki farklı popülizmin incelenmesi tercih edilmiştir. Bu çerçevede, çalışma boyunca, mekânsal olarak Fransa'da; dönemselsel olarak ise 2000'li yıllarda ortaya çıkan sağ ve sol popülizm örneklerinin karşılaştırmalı bir incelemesi yapılacaktır.

Çalışma alanı olarak Fransa'daki sağ ve sol popülizm incelemesinin tercih edilmesinin pek çok nedeni bulunmaktadır. Her şeyden önce, toplumun antagonistik bir sınır aracılığıyla ikiye bölünmesi fikrine dayalı popülizmin hem sağ hem de sol siyasete özgü bir siyaset mantığı olduğu varsayımının, ancak aynı ülkede, benzer koşullar altında, aynı anda var olabilen popülizmlerin incelenmesiyle doğrulanabileceği düşünülmektedir.

Sağ ve sol popülizme farklı ülkelerde rastlanmakla birlikte, bu ikisinin aynı ülkede ve aynı anda mevcut olabildiği durumlar nispeten azdır. Fransa, sağ ve sol popülizmin eşzamanlı olarak bir arada bulunabildiği nadir örneklerden birini teşkil etmektedir. Çalışmanın mekânsal olarak Fransa ile sınırlandırılmasıyla, bu ülkede mevcut olan özgün siyasi koşulların sağ ve sol popülizmin aynı anda ortaya çıkışına nasıl imkân sağladığının anlaşılması hedeflenmektedir.

Popülizmin dünyanın pek çok ülkesinde güçlenen bir siyasi olgu olması son yıllarda ülkeler arası karşılaştırmalı popülizm incelemelerini cazip bir çalışma alanı haline getirmiştir. Öte yandan, farklı ülke örnekleri arasında popülizm üzerinden kurulan ortaklık, popülizmin ortaya çıkışına zemin hazırlayan ulusal bağlamın zaman zaman ihmal edilmesine neden olabilmektedir. Bu çerçevede, çalışmanın Fransa ile sınırlandırılmasıyla, anılan ülkenin uluslararası popülizm çalışmaları içindeki yerinden soyutlanarak kendi tikelliği içinde anlaşılması da amaçlanmaktadır.

Çalışma alanı olarak Fransa'nın tercih edilmesi, anılan ülkenin kendi özgün siyasi ve toplumsal koşullarından da kaynaklanmaktadır. Fransız siyasi tarihi, popülizmin anlaşılabilmesi için elzem olan, temsil, halk egemenliği, genel irade, demokrasi gibi kavramların incelenmesi bakımından özellikle 1789 Fransız İhtilali'nden bu yana siyaset bilimi çalışmaları için laboratuvar niteliğindedir. Ayrıca, popülizmin Avrupa'daki ilk prototiplerinden biri olarak kabul edilen Boulangiste Hareket ve Poujadizm örneklerinde görüldüğü üzere, popülizm Fransız siyasetinde tarihsel olarak her daim varlık göstermiştir. Son olarak, günümüz Fransız siyaseti aşırı-soldan aşırı-sağa kadar uzanan bir yelpazede siyasi spektrumun tüm kategorilerinin temsil edildiği bir çalışma alanı sunmaktadır.

Türkiye'deki popülizm literatüründe Fransa'ya eğilen örneklerin azlığı da çalışmanın Fransa'ya odaklanmasının bir diğer hareket noktasını teşkil etmektedir. Ulusal

Cephe, göçmen karşıtı politikaları ve aşırı-sağ parti hüviyetiyle Türkçe olarak yürütülen çalışmalara konu olmakla birlikte, partiyi popülizm zaviyesinden bütünlük içerisinde değerlendiren kapsamlı çalışmalar nispeten azınlıktadır. Diğer taraftan, yeni bir siyasi oluşum olan Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi ise bugüne kadar Türkiye'deki popülizm çalışmalarının görüş alanının dışında kalmıştır. Bu çerçevede, Fransa örneğinin tercih edilmesiyle, çalışmanın temel sorunsalını teşkil eden alanda mevcut olan Türkçe kaynak yetersizliğinin giderilmesi de hedeflenmektedir.

Çalışma kapsamında, Fransa'da popülizmin yükseliş nedenleri ve ortaya çıktığı koşullar bağlamında, Marine Le Pen'in Ulusal Cephe'si üzerinden sağ popülizmin ve Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi üzerinden sol popülizmin incelenmesi tercih edilmiştir. Tabiatıyla, çalışmada anılan iki partinin seçilmesi, bu partilerin özellikle 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde kayda değer bir seçim başarısı elde etmiş ve Fransız siyasetinin ana akım siyasi partilerini saf dışı bırakarak Fransız siyasetinde hatırı sayılı bir yer edinebilmiş olmasıyla yakından alakalıdır.

Tarihsel kökeni 1970'li yıllara kadar uzanan Ulusal Cephe'nin lideri Marine Le Pen'in, partiyi aşırı-sağ parti kimliğinden arındırarak 2000'li yıllarda giderek merkeze yaklaştırması; ayrıca, sınıflar üstü bir politika benimseyerek işçi oylarını almayı başarması dikkat çekicidir. Marine Le Pen'in liderliğiyle birlikte, Ulusal Cephe'nin seçim başarısında önemli ilerleme kaydedilmiştir. Marine Le Pen 2012 yılında aday olduğu ilk Cumhurbaşkanlığı seçiminde %17,9 oy oranına ulaşmış, 2017 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda %21,3 oranında oy alarak ikinci tura kalmış; ikinci turda ise oy oranını %33'e yükseltmiştir. Le Pen ayrıca, 2014 ve 2019 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde sırasıyla %24 ve %23 oranında oy alarak seçimleri ilk sırada tamamlamıştır.

Benzer şekilde, siyasi kariyerinin tamamında aşırı-sol ve merkez-sol içinde yer almış olan Jean-Luc Mélenchon'un, Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi ile sınıf temsiline

dayalı sol siyasetle bağlarını kopararak, sistem karşıtı bir siyasi hareket başlatması ve anılan hareketin bir yıl gibi kısa bir süre içinde Fransız siyasetinin pek çok yerleşik partisinin önüne geçmesini sağlayacak bir seçim başarısı elde etmiş olması dikkat çekicidir. Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi, kurulduğu 2016 yılından bir yıl sonra girdiği seçimlerde dördüncü sıraya yerleşerek Sosyalist Parti adayı Benoit Hamon'u geride bırakmış ve 1969 seçimlerinden bu yana aşırı-sol kökenli bir adayın elde ettiği en yüksek oy oranına ulaşmıştır.

Çalışma ampirik anlamda, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamındaki popülizm tartışmalarının yoğunluk kazandığı seçim öncesi döneme odaklanmıştır. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda popülist partilerin toplamda %40'ın üzerinde oy aldığı, seçimlerin birinci turunda en fazla oy alan dört adaydan üçünün sistem karşıtı bir siyasi harekete mensup olduğu dikkate alındığında, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin Fransa'da popülizm incelemeleri bakımından önemli bir yeri olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır. Bu çerçevede, çalışmanın ana eksenini sağ ve sol popülizmin kesiştiği moment olarak 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamındaki siyasi tartışmalar oluşturmaktadır.

Özetlemek gerekirse, çalışmada, popülizmin, toplumun antagonistik bir sınır aracılığıyla ikiye bölünmesi ve iktidar elitleri karşısında halk kategorisi altında bir araya gelen taleplerin eşdeğerlik zinciri üzerinden kolektif bir siyasal özneye dönüşmesine dayalı bir siyaset mantığı olduğunu savunan Ernesto Laclau'nun yaklaşımı çerçevesinde, Marine Le Pen'in Ulusal Cephe'si ve Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi'nin popülist siyaset mantığı üzerinden birbiriyle kesiştiği moment inceleme konusu yapılacaktır. Buradan hareketle, toplumun antagonistik bir sınır aracılığıyla iktidar elitleri ve halk kategorisi altında ikiye bölünmesi fikrine dayalı bir siyaset mantığı olan popülizmin, geleneksel sağ-sol ayrımının ötesinde ve münhasıran sağ siyasete özgü

olmaktan ziyade, hem sağ hem de sol siyasetle bir arada var olabileceği varsayımı, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri ortamında bahsi geçen iki siyasi oluşum üzerinden doğrulanmaya çalışılacaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada ağırlıklı olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemine başvurulacaktır. Ferdinand de Saussure'ün dil çalışmaları ve Michel Foucault'nun söylem çalışmalarının etkisinde gelişmiş olan Eleştirel Söylem Çözümlemesi, dil ve söylemi kullandığı toplumsal ve siyasi bağlam içinde inceleyerek, söylem yapıları ile iktidar yapıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı hedeflemektedir.¹¹³ Buna göre dil, bilginin aktarımını sağlayan basit bir iletişim aracı değil, sosyal ilişkileri ve kimlikleri yaratan bir 'makinedir'. Buradan hareketle, hakikat, söylemsel bir inşaya dayanmaktadır ve söylemdeki değişiklik sosyal gerçekliğin yeniden üretilmesini beraberinde getirmektedir.¹¹⁴

Eleştirel Söylem Çözümlemesi bağlamında tek bir teorik ve metodolojik çerçeveden bahsetmek olanaksızdır ve literatürde birbirinden farklı yaklaşımların mevcut olduğu görülmektedir. Örneğin Jørgensen & Phillips'e göre Eleştirel Söylem Çalışmalarına, Laclau ve Mouffe'un Söylem Teorisi, Söylemsel Psikoloji ve Eleştirel Söylem olmak üzere üç temel yaklaşım hâkimdir.¹¹⁵ Gerek Laclau ve Mouffe'un, "Söylem Teorisi", gerek Norman Fairclough ve Teun Van Dijk'in çalışmalarına dayanan "Eleştirel Söylem" yaklaşımı söylemin sosyal ilişkilerdeki inşa edici rolüne dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, Eleştirel Söylem yaklaşımı, maddi boyuta işaretle, sosyal

¹¹³ Ruth Wodak & Michael Meyer, *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage, 2001, s. 10.

¹¹⁴ Marianne Jørgensen & Louise Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method*, London: Sage, 2002, s. 9-13.

¹¹⁵ a.g.e., s. 6-8.

gerçekliğin söylemsel olmayan boyutlarının da mevcut olduğunu savunurken, Laclau ve Mouffe, söylemsel alanın dışında kalan herhangi bir sosyal gerçeklik bulunmadığını öne sürmektedir.¹¹⁶

Laclau ve Mouffe'un Söylem Teorisi, sosyal pratikleri söylemsel olan (*discursive*) ve söylemsel olmayan (*non-discursive*) gibi ikili bir ayrıma tabi tutmamakta, tüm sosyal pratiklerin münhasıran söylemsel bir inşa olduğuna dikkat çekmektedir. Keza Laclau ve Mouffe'un Söylem Teorisi, Eleştirel Söylem yaklaşımının söylemsel alanın dışında konumlandığı ekonomi, üretim örgütlenmesi ve kurumlar gibi maddi gerçekliği de söylemin bir parçası olarak kabul etmektedir.¹¹⁷ Bu noktada, Laclau ve Mouffe'un söylemsel alanın dışında hiçbir sosyal gerçekliğin var olmadığı iddiasını ontolojik bir problem veya realizm/idealizm ikiliğine dayandırmadığına dikkat çekmek gerekmektedir. Söz gelimi, bir deprem söz konusu olduğunda bunun gözlemcinin iradesinden bağımsız olarak var olduğu konusunda Laclau ve Mouffe'un bir itirazı bulunmamaktadır. Öte yandan, depremin bir “doğa olayı” veya “Tanrı'nın gazabı” ifadelerinden hangisiyle tanımlandığı onun söylemsel olarak nasıl var olduğunu belirlemektedir.¹¹⁸

Laclau ve Mouffe'un geliştirdiği eklemlenme (*articulation*) kavramı, Eleştirel Söylem Çözümlemesi çalışmalarına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Laclau ve Mouffe'a göre, söylemin, nihai bir anlam sabitliği bulunmamakla birlikte, kısmi bir anlam sabitliğine sahip olması gerekmektedir ve bu kısmi sabitleştirmeyi mümkün kılan söylemsel noktalara Laclau ve Mouffe “düğüm noktası” adını vermektedir. “Öğeler arasında kimlikleri değiştirecek bir ilişki kuran her tür pratiği eklemlenme olarak

¹¹⁶ a.g.e., s. 7.

¹¹⁷ a.g.e., s. 19.

¹¹⁸ Mouffe & Laclau, *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, s. 173.

tanımlayan”¹¹⁹ Laclau ve Mouffe’a göre “eklemlenme pratiği, söylemin kısmi anlam sabitliği sağlayan düğüm noktalarının tesis edilmesiyle meydana gelmektedir”¹²⁰. Söylemsel alanın dışında kalan hiçbir toplumsal kimliğin mevcut olmadığını ve bütün kimliklerin ilişkisel olduğunu savunan Laclau ve Mouffe’a göre “toplumsal ve siyasi kimlikler hiçbir aşamada amacına ulaşmış, tamamlanmış ve kapalı yapılar değil, bilakis her daim açık uçlu, istikrarsız ve her daim yeni eklemlenme pratikleri üzerinden müzakereye açık niteliktedir”¹²¹.

Eleştirel söylem çözümlemesi konusunda yukarıda açılan parantez ışığında, çalışma boyunca kullanılacak yöntem, Ulusal Cephe ve Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi’nin seçim bildirgeleri, Marine Le Pen ve Jean-Luc Mélenchon’un mitinglerde yaptıkları konuşmalar, resmi internet sitelerindeki yazı ve makaleleri ile basına yaptıkları açıklamaların eleştirel söylem çözümlemesi olacaktır. Bu çerçevede, başta 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine yönelik olarak Marine Le Pen’in “144 Taahhüt” ve Jean-Luc Mélenchon’un “Ortak Gelecek” isimli seçim bildirgeleri olmak üzere, anılan liderlerin, konuşma ve metinlerinde kullandıkları popülist siyaset mantığına ilişkin, elit, halk, oligarşi, halk egemenliği, demokrasi gibi “düğüm noktaları” üzerinden tesis ettikleri eklemlenme pratiğinin toplumun farklı kesimleri arasındaki ortaklığı nasıl mümkün kıldığı inceleme konusu edilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle popülizmin Fransa’da yükselişine etki eden faktörler ele alınacak; bu bağlamda, neoliberalizmin krizi, artan demokrasi açığı, uluslararası terörizm ile göç ve mülteci krizi çerçevesinde, sağ ve sol popülizmin Fransa’da hangi özgün koşullar içinde yükseliş imkânı bulduğu irdelenecektir. Takip

¹¹⁹ a.g.e., s. 169.

¹²⁰ a.g.e., s. 183.

¹²¹ Steven Best & Douglas Kellner, *Postmodern Teori*, İstanbul: Ayrıntı, 2011, s. 237.

eden bölümde öncelikle, Ulusal Cephe çerçevesinde Marine Le Pen, Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi çerçevesinde ise Jean-Luc Mélenchon'un siyasi kariyerine değinilecek, ardından her iki partinin yükselişini kolaylaştıran koşullar, hitap ettikleri kitleler, seçim vaatleri ve siyasi tercihleri popülizm uğrağı üzerinden birbirinden yalıtık olarak incelenecektir. Son bölümde ise, her iki partinin 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri esnasındaki performansı popülizm uğrağı üzerinden karşılaştırmalı bir perspektifle ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

FRANSA'DA POPÜLİZM

1. Fransa'da Popülizmin Yükselişine Etki Eden Faktörler

Fransa'nın özellikle 1980'li yıllardan itibaren bir yandan sağ diğer yandan sol popülizmin aynı anda yükselişine imkân veren özgün koşullara sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Esasen, sağ ve sol popülizmin farklı tezahürleri İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Fransa'da çeşitli siyasi parti ve hareketler üzerinden varlık göstermiştir. Diğer taraftan, 1980'lerden itibaren Fransa'da yükselen popülist hareketleri ortak paydada birleştiren bazı özgün koşul ve nedenler bulunmaktadır. Aşağıda detaylı şekilde incelenecek olmakla birlikte, küreselleşme ve neoliberalizmin krizi, artan demokrasi açığı, uluslararası terörizm ile göç ve mülteci krizi, Fransa'da hem sağ hem de sol popülizmin yükselişine olanak sağlayan koşulların başında gelmektedir.

1.1. Küreselleşme ve Neoliberalizmin Krizi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan sosyal devlet ve refah devleti anlayışı 1980'li yıllara gelindiğinde yerini neoliberalizme bırakmıştır. 1980'lerin sonu ve 1990'lı yıllar boyunca toplumlar piyasalaşmaya itilmiş, refah devleti politikaları sınırlandırılmış, vergiler azaltılmış, kemer sıkma politikaları hayata geçirilmiş, kamu hizmetleri özelleştirilmiş ve sosyal eşitsizliği azaltmaya yönelik tedbirler ortadan kaldırılmıştır. Orta sınıf ve işçi sınıfının yaşam koşullarındaki kötüleşme, artan genç işsizliği, çalışma koşullarının ağırlaşması, gelir düzeyleri arasındaki farkın açılması gibi biçimlerde tezahür

eden ekonomik ve sosyal sorunlar, 2000’li yıllarda ‘neoliberalizmin sonu’ ya da ‘post-neoliberalizm’ tartışmalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹²²

İkinci Dünya Savaşı’ndan 1980’li yıllara kadar “30 şanlı yıl” (*les trente glorieuses*) olarak adlandırılan dönemde, Fransız toplumuna hâkim olan üç temel unsur göze çarpmaktadır: (1) yüksek büyüme ve düşük işsizlik oranlarını hedefleyen, girişimcilik ve taylorizmin hâkim olduğu işçi-işveren ilişkilerine dayalı bir sanayileşme; (2) kamu hizmetleri, refah devleti, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi alanlarda üzerine düşen görevleri yerine getiren bir devlet ve (3) kolonilerin kaybedilmesi sürecine rağmen kendisini güçlü ve merkezi konumda gören Fransız ulusu.¹²³

Bununla birlikte, 1973 petrol kriziyle başlayan ve 1980’li yıllarda hız kazanan küresel ekonomik dönüşüm, Fransa’nın da neoliberalizmi benimsemesiyle neticelenmiştir. Fransa’da neoliberal ekonomi politikalarının hâkim olmaya başladığı dönemi 1980’li yıllardaki sosyalist Cumhurbaşkanı François Mitterrand’a kadar götürmek mümkündür. Esasen, Mitterrand 1981 yılında Cumhurbaşkanı seçildiğinde kapitalizm aleyhine sosyalizme ağırlık vereceği yönünde iyimser bir bakış açısı ortaya çıkmıştır. Öte yandan, neoliberalizmin tüm dünyadaki yükselişinden Fransa da nasibini almış, Mitterrand özellikle görev süresinin ikinci yarısında artan işsizlik ve yükselen enflasyonla mücadele çerçevesinde neoliberalizme dayalı politikaları hayata geçirmek zorunda kalmıştır.¹²⁴ Sosyalist Cumhurbaşkanı Mitterrand’ın dahi direnç gösteremediği neoliberal politikalar tabiatıyla merkez sağa mensup Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Nicolas Sarkozy tarafından da sürdürülmüştür. Sosyalist François Hollande’ın 2012

¹²² Donatella Della Porta, vd., *Late Neoliberalism and its Discontents in the Economic Crisis*, Palgrave Macmillan, 2017, s. 2-14.

¹²³ Michel Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, Clamecy: Editions de la Maison des Sciences de l’Homme, 2014, s. 19-20.

¹²⁴ Jonah Birch, “The Many Lives of François Mitterrand,” *Jacobin*, 19 Ağustos 2015, <https://www.jacobinmag.com/2015/08/francois-mitterrand-socialist-party-common-program-communist-pcf-1981-elections-austerity/> (Erişim Tarihi: 6 Aralık 2018)

yılında Cumhurbaşkanı seçilmesiyle neoliberal politikaların sosyalizm lehine terk edileceği yönünde iyimser bir beklenti ortaya çıkmışsa da, Hollande da Mitterrand'ın kaderini paylaşmış; 2016 yılında kabul edilen, günlük çalışma süresinin 10 saatten 12 saate çıkarılması, fazla mesai ücretinin düşürülmesi, işverenin çalışanların işine son verebilmesinin kolaylaştırılması gibi pek çok önemli değişiklik getiren tartışmalı El Khomri Çalışma Yasası ile zirvesine ulaşan neoliberal yönelime teslim olmak durumunda kalmıştır.¹²⁵

Neoliberal ekonomi politikaları Fransa'da geleneksel işçi-işveren ilişkilerini ortadan kaldırmış, taylorizme dayalı sanayileşmenin geçirdiği dönüşüm işçi örgütlenmelerinin zayıflamasına neden olmuş ve niteliksiz işçilere duyulan ihtiyacı artırmıştır. İşsizlik oranındaki artışın da eşlik ettiği bu süreç neticesinde Fransız işçi hareketi büyük ölçüde zayıflamıştır. Diğer taraftan, göçmenlerin sayısında meydana gelen artış neticesinde göçmen işçiler gerçeğinin ortaya çıkması işçi sınıfı içindeki bölünmeleri artırmış; Fransız orta sınıfı sosyal konutları terk ederken, sosyal konutların hâkim olduğu banliyöler işçiler ve göçmenler tarafından tercih edilmeye başlamıştır.¹²⁶

Öte yandan, uygulanan neoliberal ekonomi politikalarına rağmen, Fransa'nın özellikle 1990'lı yıllardan itibaren küreselleşme pastasından aldığı payın giderek küçüldüğü, AB içinde Almanya ve İngiltere karşısındaki gücünün giderek aşındığı ve küresel bir güç olma vasfını yitirdiği, Fransız endüstrisinin dördüncü dönem devrimini tamamlayamadığı ve teknolojik gelişmeler karşısında kendisini güncellemekte geciktiği, netice itibariyle, "30 şanlı yılın" sona erdiği algısı Fransız kamuoyuna hâkim olmuştur.¹²⁷

¹²⁵ Gilles Ivaldi, "Contesting the EU in Times of Crisis: The Front National and Politics of Euroscepticism in France," *Politics* 38, sy. 3, 2018, s. 287.

¹²⁶ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 19-20.

¹²⁷ Daniel Harari, "L'industrie 4.0 est l'avenir du « made in France »,» *Les Echos*, 9 Şubat 2018, <https://www.lesechos.fr/idees-debats/cercle/lindustrie-40-est-lavenir-du-made-in-france-130565> (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2018).

Bu dönemde ayrıca, sosyal eşitlik anlayışının ortadan kalkması, sosyal içermenin gerilemesi, toplumsal dayanışmanın çökmesi, sağlık, eğitim vb. alanlardaki devlet korumasının sona ermesi belli grupların toplumsal hayatın dışına itilmesiyle sonuçlanmıştır. Eurostat tarafından yapılan kamuoyu yoklamalarına göre, Fransa’da yoksulluk sınırında yaşayanların tüm topluma oranı 2002 ve 2010 yılları arasında %29’dan %35,7’ye; aylık ortalama gelirin %40’ından daha az gelir elde edenlerin oranı ise aynı dönemde %2’den %3,7’ye yükselmiştir.¹²⁸ Ayrıca, OECD verilerine göre, 1945-1975 yılları arasında Fransa’da işsizlik oranı %3 düzeyinde seyretmişken; 1975 – 2005 yılları arasında işsizlik %12,5’a çıkmış; ilk dönemde %4 düzeyinde olan büyüme oranı ikinci dönemde %1,6’ya gerilemiştir.¹²⁹

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine gidilen dönemde, El Khomri Çalışma Yasası’na tepki olarak başlayan ve aylarca devam eden “Gece Ayakta” (*Nuit Debout*) hareketi, neoliberalizmin krizine karşı Fransa’da gösterilen en kapsamlı ve en güncel tepkilerden biri olmuştur. İşçilerden öğrencilere, prekaryadan işsizlere kadar geniş bir yelpazedeki toplum kesimlerinin katılım sağladığı Gece Ayakta hareketi başlangıçta Fransa’nın son yıllarda karşı karşıya olduğu sosyo-ekonomik sorunlara karşı, mevcut siyasi sistemi, hükümeti ve neoliberalizmi eleştiren bir toplumsal hareket olarak ortaya çıkmış; ardından, feministler, çevreciler, küreselleşme karşıtları gibi birbirinden son derece farklı talepleri dile getiren grupların “mücadele ortaklığını” öne çıkararak alternatif bir siyasi ve toplumsal sisteme çağrı yapan bir tartışma platformuna dönüşmüştür.¹³⁰

¹²⁸ Thibault Gajdos, “Paupérisme et populisme,” *Le Monde*, 9 Mayıs 2012, https://www.lemonde.fr/idees/article/2012/05/09/pauperisme-et-populisme_1697717_3232.html (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2018).

¹²⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. OECD Verileri, <https://data.oecd.org/unemp/long-term-unemployment-rate.htm#indicator-chart> (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2018).

¹³⁰ Michel Kokoreff, “Nuit debout sur place,” *Les Temps Modernes*, 691, 2016, s. 157-176.

Son tahlilde denilebilir ki, toplumsal ve sınıfsal adaletsizliğin büyüdüğü, üretimde ve bölüşümde eşitsizliğin derinleştiği ve küreselleşme ile neoliberalizmden duyulan hayal kırıklığının Fransız toplumunu giderek daha fazla etkilediği bir dönemde gidilen 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, gerek sağda gerek solda yer alan ana akım siyasi partilere duyulan güvenin zayıfladığı, küresel neoliberal sistemin dayattığı seçeneklerin dışında yer alan, yenilikçi ve kararlı sosyo-ekonomik politikaları uygulayacak siyasi alternatiflere duyulan ihtiyacın arttığı bir ortamda cereyan etmiştir.

1.2. Temsil Krizi ve Demokrasi Açığı

Demokrasinin temsil krizinin derinleştiği ve demokrasi açığının ortaya çıkmaya başladığı son çeyrek yüzyılda giderek daha fazla dillendirilen bir iddia halini almıştır. Küreselleşmeyle birlikte yükselen ulus-üstü yapılar, demokrasinin periyodik olarak gerçekleştirilen seçimlere indirgenmesi ve halkın karar alma süreçlerinden dışlanması, temsil krizi ve demokrasi açığının başat göstergeleri olarak nitelendirilmektedir. Bu süreçte, bir yandan demokratik çoğulculuğun yerini çoğunlukçuluğa bırakması, diğer yandan “hakikat sonrası siyaset” döneminin başlaması yerleşik demokratik kurumları kökünden sarsmaktadır. Çoğunlukçuluğun yükselişe geçmesiyle birlikte artan siyasi kutuplaşma ise geleneksel siyasi kurumlara ve müesses nizamı temsil eden siyasi seçeneklere güvenin azalmasına neden olmakta; geleneksel sistem partilerinin mevcut sınamalara yanıt vermekteki başarısızlığı halk ile aralarındaki mesafeyi artırmaktadır. Tüm bu gelişmeler, halk ve lider arasındaki aracı kurumların devreden çıkarılmasını savunan, kitlelerle doğrudan bağ kurmayı vaat eden, yeni bir siyasetin mümkün olduğu

mesajı veren, popülist bir söylem benimseyen ve güçlü liderlerce yönetilen politik seçeneklerin yükselişe geçmesinin önünü açmıştır.¹³¹

Fransa’da popülizmin yükselişi, demokrasinin son dönemde karşı karşıya kaldığı bu sınamalarla da yakından alakalıdır. Fransa’da sendikalar, meslek odaları ve üretici birlikleri gibi katılımcı ve aktif demokratik örgütlerin etkinliğinin azaldığı ve demokrasinin beş yılda bir gerçekleştirilen seçimlere indirildiği kanaati son yıllarda yaygın hale gelmiştir.¹³² Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce partilerin cumhurbaşkanı adaylarını belirlemek üzere gerçekleştirdiği önseçimler (*primaires*) demokrasi açığını ortadan kaldırmak üzere başvurulmuş bir yöntem olmakla birlikte, pek çok partinin, tüm parti üyelerine açık, geniş katılımlı bir önseçim gerçekleştirmek yerine, lider tarafından aday gösterme ya da kısıtlı bir parti kadrosu içinde önseçim düzenleme yoluna gitmesi, partilerin giderek kartelleştiği ve tabanlarıyla bağlarını kopardığı algısını güçlendirmiştir.¹³³

Ayrıca, ulusal karar alma süreçlerinin giderek artan oranda küresel sermaye tarafından yönlendirilmeye ve hatta belirlenmeye başladığı; Fransız halkının kaderini etkileyen kararların kapalı kapılar ardında gerçekleştirilen AB toplantılarında alındığı düşüncesi de Fransız kamuoyunda son yıllarda daha üst perdeden dillendirilmektedir. 2005 yılındaki referandumda Fransız halkının AB Anayasasına hayır demesiyle başlayan süreç de, Fransız halkının AB’ye yönelik bakış açısının menfi yönde gelişmesi sürecini

¹³¹ Mouffe, “The 'End of Politics' and the Challenge of Right-wing Populism,” s. 51-56.

¹³² Alain Duhamel, “Macron: première victoire contre le populisme,” *Libération*, 10 Mayıs 2017, https://www.liberation.fr/debats/2017/05/10/macron-premiere-victoire-contre-le-populisme_1568632 (Erişim Tarihi: 25 Ocak 2019).

¹³³ Jocelyn Evans, & Gilles Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, Palgrave Macmillan, 2018, s. 46-48.

hızlandırmıştır. Pew'in 2016 yılında yaptığı ankete göre, %61'i AB'ye karşı çıkan Fransız halkı, Yunanistan'dan sonra AB'ye en fazla karşı çıkan halktır.¹³⁴

Siyasetin seçkin sınıfa özgü bir uğraş olduğu ve sıradan halkın siyasette seçkin sınıfla eşit koşullarda söz sahibi olamadığı algısı da Fransa'da son yıllarda özellikle alt ve orta sınıflar nezdinde kabul görmeye başlamıştır. Fransız Ulusal İdare Okulu'ndan (*Ecole Nationale d'Administration – ENA*) mezun olanları nitelendirmek için kullanılan *énarque* sözcüğünün son dönemde pejoratif bir anlam kaymasına uğramış olması bu bağlamda dikkat çekicidir.¹³⁵ Alt ve orta sınıf mensupları arasından ENA'ya kabul edilme oranının sırasıyla yaklaşık %10 ve %20 düzeyinde kalması, Mitterrand ve Sarkozy dışında son elli yılda seçilen tüm Cumhurbaşkanlarının ENA mezunu olması gibi nedenler, Fransız siyasetinin seçkin sınıfa mensup olanlarca sürdürülebilen, sıradan halk kesimlerine ise kapalı olan bir alan haline dönüştüğü iddiasını güçlendirmektedir.¹³⁶

Gelinen aşamada, demokrasinin belli aralıklarla gerçekleştirilen seçimlere indirgendiği, ülke yönetiminde söz sahibi olabilmenin seçkin sınıfa mensup olmaktan geçtiği ve AB gibi, demokratik niteliği olmayan ulus üstü yapıların Fransız halkının geleceğini ilgilendiren konularda tek karar alıcı olduğu yönündeki yaygın kanı Fransız siyasetinin içine girdiği krizi derinleştirmiştir. Sonuçta, sağ ve sol arasındaki ayrımın ortadan kalktığı, siyasetin kimlik inşasındaki kurucu rolü sönümlenirken antagonistik

¹³⁴ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 101-102.

¹³⁵ Selman Saç, "Görünenin Ötesinde, Popülizmin Gölgesinde Fransa'nın Yakın Dönem Siyaseti," *Birikim*, sy. 355, Kasım 2018, s. 55.

¹³⁶ David Brunat, "C'est encore l'ENA qui a gagné l'élection présidentielle," *Le Figaro*, 25 Nisan 2017, <http://www.lefigaro.fr/vox/politique/2017/04/25/31001-20170425ARTFIG00228-c-est-encore-l-ena-qui-a-gagne-l-election-presidentielle.php> (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2019). ; Fabrice Larat, "Le dernier maillon dans la chaîne des inégalités ? Les particularités du profil des élèves de l'ÉNA," *Revue Française d'Administration Publique*, sy. 153, 2015, s. 103-124.

boyutunun öne çıktığı ve Fransız siyasetinin sonunun ilan edildiği bir politik görünüm ortaya çıkmış; bu süreç popülist siyasetin yükselişini hızlandırmıştır.¹³⁷

1.3. Uluslararası Terörizm

Irak'ın işgali ve Suriye iç savaşı nedeniyle Orta Doğu'da ortaya çıkan iktidar boşluğundan yararlanarak güç ve mevzi kazanan IŞİD/DAEŞ 2014 yılıyla birlikte gerek Orta Doğu'da gerekse Avrupa başkentlerinde gerçekleştirdiği terör saldırıları, terörle mücadele ve güvenlik politikalarının yeniden öncelik kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Özellikle Avrupa ülkelerinde radikal İslamcı kişi ve gruplarca gerçekleştirilen terör saldırıları bir yandan bu ülkelerde yaşayan Müslüman nüfusa yönelik ayrıştırıcı, ırkçı ve nefrete dayalı söylemin kayda değer şekilde artmasına neden olurken, diğer yandan Avrupa ülkelerinin savunma harcamalarını artırmalarına ve terörle mücadele mevzuatlarını gözden geçirmelerine yol açmıştır.

Fransa, uluslararası terörizmden en fazla etkilenen Avrupa ülkelerinin başında gelmektedir. Ocak 2015'te gerçekleştirilen "Charlie Hebdo Saldırısı" ile Kasım 2015'te düzenlenen "Bataclan Saldırısı" başta olmak üzere irili ufaklı gerçekleştirilen pek çok terör eylemi ülkede büyük infial yaratmıştır.¹³⁸ Terör saldırılarında yüzlerce kişinin hayatını kaybetmiş olması ve ortaya çıkan maddi zararın yanı sıra, terör saldırılarını gerçekleştirenlerin Fransa'da doğmuş, büyümüş, Fransız vatandaşlığına sahip ve topluma belli ölçüde entegre olmuş kişilerce gerçekleştirilmiş olması, Fransa'nın on yıllardır uyguladığı entegrasyon ve vatandaşlık politikasının başarısızlığı tartışmalarını beraberinde getirmiştir.

¹³⁷ Mouffe, "The 'End of Politics' and the Challenge of Right-wing Populism," s. 51.

¹³⁸ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 112.

Terör saldırıları Fransa’da ayrıca, terörle mücadele mevzuatının değiştirilmesi ve olağanüstü hal ilan edilmesi suretiyle, güvenlik politikalarında gündelik hayata yansıyan değişikliklere gidilmesini de beraberinde getirmiştir. Diğer taraftan, Fransa’nın terör sorununu 2015 yılında ilan edilen ve yaklaşık iki yıl yürürlükte kalan olağanüstü hal ile aşmaya çalışması temel özgürlüklerin güvenlik tedbirleri aleyhine sınırlandırıldığı yeni bir siyasi ve toplumsal ortam yaratmış, bu da mevcut korku ortamını besleyerek esasen terörizmin işini kolaylaştıran bir kısır döngüye neden olmuştur.¹³⁹

Bu ortamda, geleneksel siyasetin ve ana akım siyasi partilerin ortaya çıkan yeni güvenlik tehditlerine yanıt vermekte yetersiz kaldığı fikrinden hareketle, daha agresif güvenlik politikaları benimsenmesi gerektiğini savunan ve güvenlik kaygılarının kaynağı olarak kabul edilen yabancılar ve Müslümanlar vb. grupları ötekileştiren sağ popülist oluşumlar toplum nezdindeki desteklerini artırmıştır.

1.4. Göçmen/Mülteci Krizi

Orta Doğu ülkelerinden göçmenlerin daha iyi bir yaşam umuduyla Avrupa’ya göç etmeleri yeni bir olgu olmamakla birlikte, Arap Baharı ve bunu takip eden gelişmelerle birlikte bölgede yaşanan iç savaş, kaos, ekonomik sorunlar ve siyasi istikrarsızlık Avrupa’ya yönelik göçmen akınına yeni bir boyut kazandırmıştır. Özellikle Suriye ve Irak’tan Avrupa ülkelerine yönelik göçmen ve mülteci hareketliliği 2014 yılı sonrasında nicelik bakımından artmış, nitelik bakımından farklılık göstermeye başlamıştır. Anılan döneme kadar çok daha az sayıda ve ‘vasıflı’ göçmen ve mülteciye kapılarını açma eğilimi gösteren Avrupa ülkeleri, bu tarihten sonra sayıları yüzlerle değil on binlerle

¹³⁹ Baptiste Legrand, “Faut-il avoir peur d’un état d’urgence permanent?,” *Le Nouvel Observateur*, 9 Temmuz 2017, <https://www.nouvelobs.com/politique/20170707.OBS1784/faut-il-avoir-peur-d-un-etat-d-urgence-permanent.html> (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2019).

ölçülen, vasıflılar kadar vasıfsız göçmen ve mültecileri de kapsayan ve çok daha hızlı biçimde gelişen bir göçmen/mülteci akını ile karşı karşıya kalmıştır.

Avrupa hükümetleri ve kamuoyları, mülteci krizinin ilk aylarında konuyu insani boyut itibariyle değerlendirmişse de, mültecilerin kısa ve orta vadede ülkelerine geri dönmeyeceklerinin anlaşılması, bu ülkelerde neoliberalizmin krizine bağlı olarak hâlihazırda var olan ekonomik sorunları arttıran bir faktör olarak takdim edilmeleri ve büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu mültecilerin buldukları ülkelerin toplumsal hayatına uyum sağlamak konusunda yaşadıkları güçlükler, zaman içinde mültecilere yönelik ayrımcı ve düşmanca söylemin yükseliş eğilimi göstermesiyle neticelenmiştir. Aynı dönemde uluslararası terörizmin şiddetini artırmış olması nedeniyle bireyler kendilerini daha güvensiz ve tehdit altında hissetmeye başlamış; bu da, bir bölümü terör olaylarıyla iltisaklı addedilen yabancı ve göçmenlere yönelik ayrımcı muamele ve saldırıların artmasına neden olmuştur.

Fransa on yıllardır göçmenlere ev sahipliği yapan bir ülke olmakla birlikte, uluslararası terörizm, göç ve göçmenlere yönelik ülkede mevcut kamuoyu algısının değişmesine neden olmuştur. 2005 yılındaki Avrupa Komisyonu Raporuna göre, Fransız halkı en büyük problem olarak %52 ile işsizliği, %26 ile güvenliği, %25 ile kötü ekonomik gidişatı, %24 ile enflasyonu, %13 ile göçmenleri ve %10 ile terörizmi görmektedir. Aynı raporun 2016 yılı sonuçlarına bakıldığında ise Fransız halkına göre karşılaşılan en önemli problem %39 ile terörizm, %35 ile göç, %23 ile ekonomik meselelerdir.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. AB Komisyonu Eurobarometre Sonuçları, <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/General/> (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2018).

Fransa’da özellikle 2010’lu yıllarla birlikte yabancılar, göçmenler ve Müslümanların sayıca artışı ve yaşanan bazı sosyal ve ekonomik problemler ile güvenlik sorunlarının bu gruplara mal edilmesi, halk ve diğerleri arasında bir ayrıma gidilerek, bu ikisi arasında antagonistik bir sınır çizilmesi fikrine dayanan popülist siyasetin işini kolaylaştırmıştır. Bu ortamda, antagonistik sınırın “diğer” kısmında konumlandırılan yabancı/göçmen/azınlık/Müslüman kategorisi sürekli genişlerken, halkın çıkarlarını bu gruplara karşı koruma söylemi sürekli zemin kazanmıştır. Sonuç olarak, politikalarını göçmen ve mültecilerin ötekileştirilmesi üzerine inşa eden popülist oluşumlara verilen destekte kayda değer artış yaşanmıştır.

2. ULUSAL CEPHE VE SAĞ POPÜLİZM

2.1. Ulusal Cephe’nin Geçmişi ve Bugünü

Fransa’da bugün Ulusal Cephe ile görünür olan aşırı-sağın düşünsel kökenini Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan eski rejim ve monarşi yanlısı reaksiyoner sağcı “Ultra” grubuna kadar götürmek mümkündür. 1871 yılında Fransa’nın Prusya’ya yenilmesi sonrasında ortaya çıkan milliyetçi akım ve 1894 yılındaki Dreyfus Olayının ardından artış gösteren sağ-sol kutuplaşması, militarizm ve anti-Semitizm, aşırı-sağ grupları ortak paydada birleştirmiştir. Bu gruplardan öne çıkan “Fransız Hareketi” (*Action Française*) monarşinin yeniden tesis edilmesi, Katolik Kilisesinin eski gücüne kavuşturulması, parlamentarizm karşıtlığı, anti-Semitizm gibi eğilimleri içinde barındırmıştır.¹⁴¹

¹⁴¹ Sheri Berman, *The Primacy of Politics*, New York: Cambridge University Press, 2006, s. 30-32.

Fransa'nın 1870 yılında Prusya karşısındaki yenilgisinin intikamını almak amacıyla General George Ernest Boulanger tarafından başlatılan ve daha sonra saldırgan milliyetçi, kilise, monarşi ve restorasyon yanlısı bir siyasi oluşuma dönüşen Boulangisme¹⁴² ve Pierre Poujade tarafından 1950'lerde başlatılan, tüccarların ve zanaatkarların korunması amacıyla büyük sanayi tesislerine karşı çıkan, sanayi burjuvazisinin muhafazakârlığına karşı orta sınıfın çıkarlarını savunan reaksiyoner ve popülist Poujadist Hareket¹⁴³ ile Fransız siyasetinde yer bulan, kapitalizm karşıtı milliyetçilik, sağ muhafazakârlık, yabancı düşmanlığı ve anti-Semitizm karışımı siyasi mirasın 21. yüzyıldaki temsilcisinin Ulusal Cephe olduğu görüşü yaygındır.¹⁴⁴ Esasen, Ulusal Cephe'nin güçlendiği 21. yüzyılın ilk çeyreği, Fransa'da Boulangiste Hareketin ortaya çıktığı 19. yüzyılın son çeyreğine oldukça benzemektedir. Her iki hareket de küreselleşmenin hız kazandığı, Fransa'nın küresel rolünün sorgulandığı, yolsuzlukların görünür olduğu, demokrasinin ve cumhuriyet kurumlarının yapısal bir kriz içine girdiği, küresel ekonomik dönüşümün krizlerle kesintiye uğradığı bir sürece denk gelmektedir.¹⁴⁵

Fransız aşırı-sağı, İkinci Dünya Savaşı esnasında Nazi işgali ve Nazi yanlısı Vichy Hükümeti'ne verdiği destek nedeniyle savaşın ardından büyük tepki görmüş ve Fransız siyasetinden dışlanmıştır. 1950'li yıllarda Poujadist Hareketi desteklemesi sayesinde aşırı-sağ, 1956 seçimlerinde parlamentoda 50 milletvekilliği kazanmış, öte yandan, Poujadist Hareketin dağılmasıyla Fransız aşırı-sağı kendi içinde küçük gruplara bölünmüştür. 1969 yılında, birbirinden yalıtılmış şekilde hareket eden aşırı-sağ grupları tek çatı altında toplamak üzere Yeni Düzen (*Ordre Nouveau*) hareketi başlatılmışsa da, bu hareket aşırı-sağı arzu edilen etkinlik ve görünürlüğe kavuşturamamıştır. Yeni Düzen

¹⁴² a.g.e., s. 82.

¹⁴³ Daniel Stockemer, *The Front National in France: Continuity and Change Under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen*, Springer, 2017, s. 7-8.

¹⁴⁴ Grégoire Kauffmann, *Le Nouveau FN: Les Vieux Habits du Populisme*, Paris: Seuil, 2016, s. 10.

¹⁴⁵ a.g.e., s. 28.

Hareketi, Haziran 1972’de öncelikle Fransız Birliği için Ulusal Cephe (*Front National pour une Unite Française* - FNUF) adı altında siyasi parti hüviyeti kazanmış, ardından partinin adı Ekim 1972’de Ulusal Cephe¹⁴⁶ (*Front National – FN*) olarak değiştirilmiştir.¹⁴⁷

Cezayir Savaşı ve 1968 öğrenci olaylarının etkisini sürdürdüğü bir konjunktürde, Jean-Marie Le Pen liderliğinde kurulan Ulusal Cephe, İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası ile işbirliği yapan Vichy Hükümeti Başkanı Mareşal Pétain yanlıları, Poujadist Hareket mensupları, neo-faşistler, de Gaulle karşıtları ve sağ entelektüelleri aynı çatı altında toplamıştır. Partinin programında, sağ milliyetçiliğin yanı sıra, kamu sektörünün küçültülmesi, ekonomiye devlet müdahalesinin azaltılması, göç yasasının gözden geçirilmesi, kamu düzeninin sağlanması için ek güvenlik önlemleri alınması ve Avrupa Birliği karşıtlığı gibi unsurlara yer verilmiştir.¹⁴⁸ Jean-Marie Le Pen, partinin kuruluşunu takiben aday olduğu Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde sırasıyla % 14,4 (1988), %15 (1995), %16,9 (2002), %10,4 (2007) oranında oy almıştır. Ulusal Cephe’nin parlamento seçimlerindeki oy oranı 2002 yılına kadar %10 civarında kalmış, 2007 seçimlerinde %4,3’e gerilemiştir.

Uzun süre kayda değer bir seçim başarısı gösteremeyen parti, 1980’li yılların sonundan itibaren oylarını artırmaya başlamıştır. Ulusal Cephe’nin 1980’li yıllardaki yükselişi, Fransa’nın bu dönemde geçirdiği sosyal ve kültürel dönüşüm neticesinde, gerek sağ gerek sol siyasi partilerin içine girdiği siyasi krizden bağımsız olarak değerlendirilemeyecektir. Ulusal Cephe’nin 1980’lerin sonu ile birlikte artmaya başlayan siyasi başarısında özellikle, 1970’li yıllardaki ekonomik krizlerin neden olduğu işsizlik,

¹⁴⁶ Ulusal Cephe’nin resmi adı 1 Haziran 2018 tarihinden itibaren Ulusal Birlik (*Rassemblement National – RN*) olarak değiştirilmiştir. Bununla birlikte, çalışma partinin adının Ulusal Cephe olduğu dönemi kapsadığından, çalışma boyunca Ulusal Birlik yerine Ulusal Cephe ismi kullanılacaktır.

¹⁴⁷ Stockemer, *The Front National in France*, s. 7-9.

¹⁴⁸ a.g.e., s. 10-12.

enflasyon ve durgunluk gibi problemler; Sosyalist Parti'nin iktidara geldiği 1981 yılından itibaren güvenlik ve kamu düzeni konularında Fransız kamuoyunda artan kaygılar ve Kuzey Afrika ülkelerinden Fransa'ya gelen göçmenlerin neden olduğu çok kültürlülüğün görünürlüğünü artırmış olması önemli rol oynamıştır.¹⁴⁹ Ayrıca, Avrupa Medeniyetleri Araştırma Grubu – (*Groupement de recherche et d'études pour la civilisation européenne* – GRECE) ve *Club d'Horloge* gibi aşırı sağ eğilimli düşünce kuruluşlarının 1970'li yıllardan itibaren başlayan faaliyetleri, Ulusal Cephe'nin söyleminin daha geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırmıştır.¹⁵⁰

Sosyalist Parti'nin 1981 Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki zaferinin esasen paradoksal biçimde, Fransız solunun çözülüşünü hızlandırdığı görüşü yaygındır. Zira bu zafer, Sosyalist Parti'nin merkeze kaydığı ve kurulu siyasete karşı bir hegemonya mücadelesi vermektan tamamen vazgeçtiği algısını güçlendirmiştir.¹⁵¹ Berlin Duvarının yıkılışı ve komünizmin çöküşü ile başlayan dönüşüm sürecinde sol partilerin birer iktidar seçeneği olmaktan çıktığı; diğer taraftan, sağ siyasi partilerin kendilerini yeniden yapılandıramaması neticesinde birbirine giderek daha çok benzediği süreçte, Ulusal Cephe kurulu düzene karşı çıkan ve hiç denenmemiş bir iktidar seçeneği olarak ön plana çıkmıştır.

Ayrıca, sosyalist Cumhurbaşkanı Mitterrand'ın, esasen sağ partiler içindeki bölünmeleri artırmak amacıyla, kamuya ait medya kuruluşlarında Ulusal Cephe'ye daha fazla yer ayrılması talimatı vermesi ve 1986 seçimlerinin hemen öncesinde seçim sisteminde değişikliğe giderek nispi temsil sistemini benimsemiş olması, Ulusal Cephe'nin oy oranlarını artırmasına vesile olmuştur. Nispi temsil sistemi sayesinde 1986

¹⁴⁹ a.g.e., s. 13-15.

¹⁵⁰ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 12.

¹⁵¹ Dominique Reynié, "The Specter Haunting Europe: "Heritage Populism" and France's National Front," *Journal of Democracy* 27, sy. 4, 2016, s. 49.

yıldaki Ulusal Meclis seçimlerinde 35 sandalye kazanmış olan Ulusal Cephe, bir daha tarihinin hiçbir döneminde parlamentoda bu denli yüksek sandalye sayısına ulaşamamıştır.¹⁵²

Ulusal Cephe, 1980'lerden itibaren ortaya çıkan ve diğer siyasi partilerin söyleminde yer almayan güncel meselelere atıfta bulunarak, bir yandan göç olgusu ve işsizlik, güvenlik gibi sorunlar arasında doğrudan bir bağ kurmuş, diğer yandan, kendisini ana akım siyasi partilerden ayırmak için popülist bir söylem benimsemeye başlamıştır. Ulusal Cephe'nin, siyaseti faydasız ve elitlerin çıkarlarına hizmet eden bir süreç olarak takdim etmesi ve sistem içindeki siyasi partiler arasında esasen hiçbir fark olmadığını vurgulaması partinin popülizminin nüvelerini teşkil etmektedir. Jean-Marie Le Pen'in 1984 yılında benimsediği "Önce Fransızlar!" (*Les Français d'abord!*) söylemiyle "elitler tarafından zorla ele geçirilmiş iktidarı yeniden Fransız halkına verme" iddiası ve Fransız ulusal kimliğinin, "diğerleri" (Arap/Müslümanlar, göçmenler, küreselleşme yandaşları) tarafından aşındırılmasına karşı mücadele etmek gerektiğini savunması Ulusal Cephe tarafından kullanılan popülist söylemin diğer somut örnekleridir.¹⁵³

Kısa soluklu Boulangist Hareket ve Poujadizmin aksine, Ulusal Cephe'nin Fransız siyasi hayatının son elli yılına damga vuran bir siyasi girişim olmasında Fransa'nın son elli yılda geçirdiği sosyal, kültürel, ekonomik, demografik ve siyasi değişimi iyi gözlemlemiş ve bu değişime yanıt olabilecek bir dönüşümü kendi içinde gerçekleştirmeyi başarmış olması büyük rol oynamıştır. Ayrıca, aralarında benzerlik kurulan diğer aşırı-sağ ve faşist siyasi oluşumlardan farklı olarak Ulusal Cephe, gerek

¹⁵² a.g.e., s. 49-50.

¹⁵³ Stockemer, *The Front National in France*, s. 17-21.

parti içi karar alma sürecinde, gerek ulusal seçim sistemine ilişkin düzenlemelerde demokrasi ilkelerine uygun davranmaya önem vermiştir.¹⁵⁴

Ulusal Cephe'nin ilk seçmen kitlesi, kentlerin kenar mahallelerindeki sosyal konutlarda ikamet eden ve artan göçmen nüfus tarafından her anlamda tehdit edilmiş hisseden “beyaz yoksullar”dır. Kırdan ise, göçmen nüfusla herhangi bir biçimde karşılaşmış olmamakla birlikte, göçmenlerin potansiyel varlığına tepki duyan, kendisini sosyal ve ekonomik anlamda güvencesiz hisseden ve AB ile ilişkilerin Fransız toplumunun dengelerini sarsacağını düşünen kesimler Ulusal Cephe'yi desteklemiştir.¹⁵⁵

Ulusal Cephe ayrıca, kentin etrafını saran banliyö kuşağı nedeniyle kent ve kırsal arasındaki bağlantının koptuğuna inanan, yerel ve bölgesel kimliğinin tehdit altında olduğunu düşünen kırsal sakinlerinin büyük desteğini almıştır. Bu kesimler, bir yandan sosyal devletin görünür olduğu alanların birbiri ardına ortadan kalktığına şahit olmakta ve gelecekleri için endişe duymakta; diğer yandan, kendilerini siyaseten temsil edebilecek, çevreyle ilgili hassasiyetleri olan partileri ise avlanma ve balıkçılık gibi alanlarda çıkarlarını tehdit etme potansiyeline sahip olan ve modernitenin dışarıdan dayattığı siyasi seçenekler olarak algılamakta ve desteklememektedir.¹⁵⁶

1990'lı yıllar boyunca, küreselleşme ve neoliberalizmin Fransız ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri ve artan göçmen nüfusun neden olduğu etnik ve dini çoğulculuk Ulusal Cephe'nin temel siyasi söylemini oluşturmuştur. Bu dönemde Jean-Marie Le Pen, halk ve elitler arasında kurduğu ayrımı daha da keskinleştirmiş ve “onlar” kategorisini AB kurumları, uluslararası kuruluşlar ve çokuluslu şirketleri de kapsayacak şekilde genişletmiştir.¹⁵⁷ Ulusal Cephe tarafından kullanılan küreselleşme ve göçmen

¹⁵⁴ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 13.

¹⁵⁵ a.g.e., s. 21.

¹⁵⁶ a.g.e., s. 63-65.

¹⁵⁷ Reynié, “The Specter Haunting Europe,” s. 53.

karşıtı popülist söylem, zamanla diğer sağ partiler tarafından da benimsenmiştir. Bu durum, bir yandan, önceleri marjinal olarak kabul edilen Ulusal Cephe'nin siyasi söyleminin giderek normalleşmesi ve partinin zamanla ana akım siyaset içine çekilmesi, diğer yandan, “kopyadan ziyade orijinalini tercih eden” seçmenin oylarını merkez sağ yerine Ulusal Cephe'ye yönlendirmesi neticesinde partinin oylarının artış göstermesiyle sonuçlanmıştır.

2002 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda Jean-Marie Le Pen'in %16,9 oranında oy alarak partinin tarihinde ilk kez ikinci tura kalması Fransız siyasetinde bir dönüm noktasına karşılık gelmektedir. Öte yandan, Ulusal Cephe bir anlamda kendi başarısının kurbanı olmuş, aşırı-sağın ulaşabileceği başarı düzeyinin Fransız kamuoyunda yarattığı endişe ve korku, Jean-Marie Le Pen'in medya üzerinden itibarsızlaştırılmasını beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede, özellikle Jean-Marie Le Pen'in önceki yıllarda yaptığı açıklamalarda, Yahudi Soykırımını “İkinci Dünya Savaşı tarihinin bir ayrıntısı” olarak nitelendirmiş olması basında sıklıkla işlenmiş ve Fransız kamuoyunun Ulusal Cephe'ye bakış açısı olumsuz yönde etkilenmeye çalışılmıştır. Neticede, Jean-Marie Le Pen liderliği boyunca partinin oy oranı 2002 Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki başarı düzeyine ulaşamamıştır.¹⁵⁸

Ulusal Cephe adının Fransız siyasetinde yeniden yoğun şekilde duyulmaya başlaması esasen Jean-Marie Le Pen'in kızı Marine Le Pen'in parti liderliğine gelişiyle söz konusu olmuştur. Wiewiorka, Ulusal Cephe'yi Marine Le Pen'in parti yönetimini üstlendiği 2011 yılı esas alınmak suretiyle kronolojik olarak ikiye ayırmakta ve ilk Ulusal Cephe'nin ikincisinden farklılık arz ettiğine dikkat çekmektedir. Buna göre, kendisini “Fransa'nın Reagan'ı” olarak takdim eden Jean-Marie Le Pen yönetimindeki ilk Ulusal Cephe, ekonomik sorunların temel nedeni olarak refah devletini işaret etmiş, devletin

¹⁵⁸ Stockemer, *The Front National in France*,” s. 21-24.

sınırlanmasını savunan neoliberal ekonomi politikalarını desteklemiştir. İlk Ulusal Cephe ayrıca, aşırı-sağ, yabancı düşmanı, anti-Semitist, etnik milliyetçi, eşitlik ve farklılıklara tahammülü olmayan, devlet ve sistem karşıtı bir görünüm çizmektedir.¹⁵⁹

Diğer taraftan, Marine Le Pen parti liderliğine gelişiyle birlikte, babasının döneminden kopuş teşkil edecek pek çok konuda politika değişikliğine gitmiştir. Öncelikle Le Pen, “partinin şeytanlaştırılmasına son verilmesi” anlamında “*dédiabolisation*” adını verdiği politika kapsamında, öncelikle babasının anti-Semitist söylemiyle arasına mesafe koymuş ve partinin itibarını artırmaya yönelik kamuoyu çalışmalarına ağırlık vermiştir. Nazizmi iğrençlik, Yahudi soykırımını barbarlık olarak nitelendiren Marine Le Pen, Yahudi olarak bilinen gazeteciler ve işadamlarıyla yakın ilişkiler kurmaya başlamış; Nazizme atıfta bulunan bazı sosyal medya paylaşımları olan Ulusal Cephe üyelerini partiden ihraç etmekten çekinmemiştir.¹⁶⁰

Marine Le Pen, babası Jean-Marie Le Pen’in 2015 yılında partiden ihracına kadar varacak olan *dédiabolisation* süreci çerçevesinde, partinin özellikle ırkçı ve eşcinsel karşıtı olduğu eleştirilerine yanıt verebilmek amacıyla, Fransız halkının Afrika kökenli toplum kesimlerine nüfuz etmeye özen göstermiş ve bu kapsamda, söz gelimi, Fildişi Sahili ve Antiller gibi ülke temsilcileriyle yakın işbirliği yapmış¹⁶¹ eşcinsel kimliğiyle öne çıkan medyatik isimlere partide yer açmıştır.¹⁶² Ulusal Cephe’nin eşcinsellik konusundaki politika değişikliğinin ardından 2016 yılında yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre, eşcinsel çiftlerin partiye destek oranı %40’a, Ulusal Cephe seçmenin eşcinsel evliliklere destek oranı ise %36’ya yükselmiştir.¹⁶³ Neticede, Le Pen’in parti

¹⁵⁹ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 22.

¹⁶⁰ a.g.e., s. 48.

¹⁶¹ a.g.e.

¹⁶² Eric Kaufmann, *White Shift: Populism, Immigration and the Future of White Majorities*, Penguin, 2019, s. 208.

¹⁶³ a.g.e.

yönetimine geçmesiyle birlikte, popülaritesi babasına oranla dikkat çekici oranda artış göstermiştir. 2002 yılında Fransız halkının %70'i Ulusal Cephe'yi bir tehlike olarak gördüğünü belirtirken, 2012'de bu oran %53'e gerilemiştir. Le Figaro tarafından yapılan kamuoyu yoklamasına göre, Marine Le Pen parti yönetimine gelmeden önce popülaritesi %14 düzeyindeyken, parti yönetimini devralmasının ardından bu oran %33'e yükselmiştir.¹⁶⁴

Marine Le Pen'in "ne sağ, ne de sol" sloganı, babasının başkanlığındaki Ulusal Cephe ile kırılma noktası teşkil eden bir başka dönüşüme karşılık gelmektedir. Siyasal anlamda aşırı muhafazakâr ve modernite karşıtı, ekonomik anlamda ise ultra-liberal olan Jean-Marie Le Pen'in aksine Marine Le Pen, sağ-sol ayrımı içinde herhangi bir yerde konumlanmaksızın, cumhuriyet değerlerini yücelten, İslam ve göç karşıtı bir ulusalcılığı savunmaktadır.¹⁶⁵ "Eller temiz, başlar dik" seçim sloganının yaptığı çağrışım da bu anlamda dikkat çekicidir. Marine Le Pen'e göre, Fransız siyasetindeki temel ayrım sağ ve sol partiler arasında değil, elleri temiz ve başı dik olan halk ile elleri kirli ve başı eğik elitler arasındadır. Marine Le Pen'in "ne sağ ne de sol" söylemi çerçevesinde, fiyat kontrolü, millileştirme, asgari ücret artışı gibi esasen aşırı-sol tarafından savunulan politikaları desteklemeye başlaması, Ulusal Cephe'nin sağdan uzaklaşarak sol partilerin söylemine yaklaştığı tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Özellikle, Le Pen'in Yunanistan'daki Syriza'ya verdiği destek; ayrıca "finans koalisyonu" ve "Brüksel teknokratları" vb. söylemleri ile küresel ekonomiye karşı milli ekonomiyi savunan tutumu partinin sola meylettığı iddialarını güçlendirmiştir.¹⁶⁶

Diğer taraftan, babası Jean-Marie Le Pen'e nazaran, demokrasiye yapılan vurgunun Marine Le Pen döneminde daha güçlü olduğu da görülmektedir. Temsili

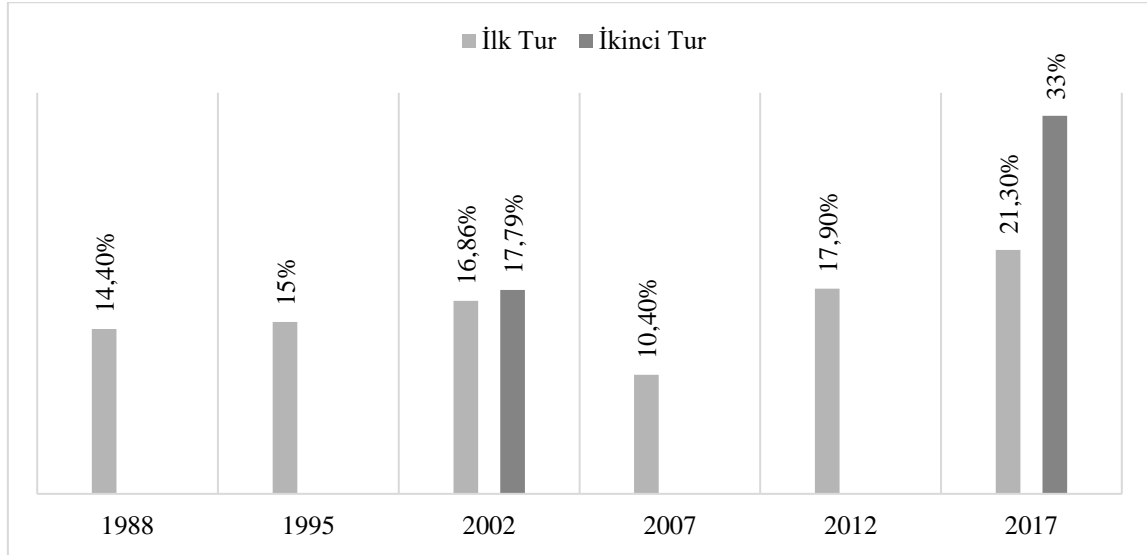
¹⁶⁴ Stockemer, *The Front National in France*, s. 24-26.

¹⁶⁵ Kauffmann, *Le Nouveau FN*, s. 9.

¹⁶⁶ a.g.e., s. 14-21.

demokrasiyi demokrasinin sureti olarak gören Le Pen, doğrudan demokrasiyi savunmaktadır. Bunun sonucu olarak, başta referandum uygulaması olmak üzere, lider ve halk arasında aracılar olmaksızın doğrudan bağ kurulmasını ve halkın yönetime doğrudan katılmasını sağlayacak siyasi mekanizmalar tesis edilmesini desteklemektedir.¹⁶⁷

Grafik 1. Ulusal Cephe'nin Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aldığı oy oranları. (1988-2017)

(Kaynak: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles>)

Marine Le Pen'in liderliğiyle birlikte, Ulusal Cephe'nin seçim başarısında önemli ilerleme kaydedilmiştir. Le Pen 2012 yılında aday olduğu ilk Cumhurbaşkanlığı seçiminde %17,9 oy oranına ulaşmış, 2017 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda %21,3 oranında oy alarak ikinci tura kalmış; ikinci turda ise oy oranını %33'e yükseltmiştir. Le Pen ayrıca, 2014 ve 2019 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde sırasıyla %24 ve %23 oranında oy alarak ilk sırada yer almıştır. Ulusal Cephe'nin parlamento seçimlerindeki oy oranı da 2012 ve 2017 seçimlerinde %13 düzeyine çıkmıştır.

Ulusal Cephe'nin oy oranlarındaki artışta, Marine Le Pen'in, yukarıda açıklandığı şekilde, partiyi aşırı-sağcı, marjinal parti görüntüsünden çıkararak Fransız siyasi hayatı

¹⁶⁷ Gilles Ivaldi, "Populism in France," *Populism Around the World* içinde, ed. Daniel Stockemer, Springer, 2019, s. 29.

içinde yeri olan saygın bir parti imajına kavuşturmasının rolü büyüktür. Le Pen öncelikle, parti yönetimini devralmasının ardından partinin örgütsel yapısında önemli değişikliklere gitmiş, gençler, öğrenciler, kadınlar, çevreci gruplar ve farklı meslek gruplarını bir araya getiren parti içi topluluklar kurulmasını teşvik etmiştir. Le Pen ayrıca, “ulusal-devrimci” adını verdiği bir mücadeleye girişmiş, bu bağlamda, kapitalizmin zararlı etkilerine karşı "*Fransa Fransızlarındır!*" sloganıyla başlattığı korumacı ve ulusalcı hareket çerçevesinde, göçmen karşıtı, milliyetçi bir söylem benimseyerek statü kaybeden Fransızların ve yoksullaşan işçi sınıfının desteğini almayı hedeflemiştir. Bu bağlamda ayrıca, ekonomik kriz, işsizlik, artan göç ve güvenlik tehdidi gibi sorunların faturasının Fransız ana akım siyasetindeki geleneksel partilere çıkarılmış olması da Ulusal Cephe'nin başarısını artıran bir unsur olmuştur.¹⁶⁸

Medya da, Marine Le Pen döneminde Ulusal Cephe'ye daha fazla görünürlük sağlayarak, partinin normalleştirilmesi ve artan siyasi başarısında önemli rol oynamıştır. Özellikle güçlü ve karizmatik bir lider profili çizen Marine Le Pen'in parti yönetimine geldiği 2011 yılının ardından, gelişen kitle iletişim ve sosyal medya araçlarının da yardımıyla, parti tarafından yazılı ve görsel medyanın geniş şekilde kullanılmış olması, Ulusal Cephe'nin Fransız seçmen nezdinde normalleşmesi ve merkez siyaset içine çekilmesini kolaylaştırmıştır.¹⁶⁹

Marine Le Pen'in, “halktan biri olduğu” vurgusuna politika ve söylemlerinde babasına nazaran daha fazla ağırlık vermiş olması da popülaritesinin artışına katkı sağlamıştır. 2017 yılında Sofres tarafından yapılan ankete göre, ankete katılanların %49'u

¹⁶⁸ Annie Benveniste & Etienne Pingaud, “Far-Right Movements in France: The Principal Role of Front National and the Rise of Islamophobia,” *The Rise of the Far Right in Europe* içinde, ed. Gabriella Lazaridis, vd., London: Palgrave Macmillan, 2016, s. 61-64.

¹⁶⁹ Jens Rydgren, “The Front National, Ethnonationalism and Populism,” *Twenty First Century Populism* içinde, ed. Daniele Albertazzi & Duncan McDonnell, New York: Palgrave & Macmillan, 2008, s. 178-180.

Marine Le Pen'in sıradan Fransızların sorunlarını anladığını düşündüğünü belirtmiştir.¹⁷⁰ Ayrıca, Le Pen'in henüz hiç denenmemiş bir siyasi seçenek olması ve Fransız seçmen nezdinde olumsuz anılarla dolu bir siyasi geçmişinin bulunmaması popülaritesini artıran bir diğer faktördür.¹⁷¹

Marine Le Pen'in parti liderliğini üstlendiği dönemde meydana gelen bazı gelişmelerin de Ulusal Cephe'nin yükselişinde pay sahibi olduğunu öne sürmek yanlış olmayacaktır. Öncelikle, 2011 yılına kadar İslam ve Müslüman karşıtı söylemin Ulusal Cephe'nin gündeminde belirleyici bir paya sahip olmadığı görülmektedir. Öyle ki, Fransız aşırı-sağının antikomünist refleksinin, İslam'ın komünizmle mücadelede bir araç ve anti-Semitizmin panzehiri olarak görülmesine neden olduğunu dahi söylemek mümkündür.¹⁷²

Diğer taraftan, Marine Le Pen'in parti yönetimine gelişiyle birlikte Müslümanlar partinin siyasi söylemindeki ana hedef haline gelmiştir. Bu bağlamda, Le Pen, Cuma namazlarını, özellikle caminin dışına taşan cemaat görüntüsüne atıfla, yeni bir tür işgal olarak nitelendirmiş, kamuya açık alanlarda burka ve nikab giyilmemesi gerektiğini, yüzme havuzlarında kadınlara münhasır saat uygulamasının ve Müslümanların ibadet saatlerine göre öğle tatiline çıkabilmesinin yanlış olduğunu savunmuştur.¹⁷³ Müslümanlara ait cami, burka, helal market gibi sembollerin Fransız toplumsal hayatında giderek daha fazla görünür olması, Le Pen'in, "Müslümanların Fransız sosyal ve kültürel hayatını işgal ettiğini" düşünen Fransız seçmen nezdinde destek bulmasını kolaylaştırmıştır.¹⁷⁴ Le Pen ayrıca, "ulusal tercih" (*préférence nationale*) kavramı ile, Fransızların her alanda yabancılar ve göçmenlerden ayrıcalıklı ve öncelikli olması

¹⁷⁰ Pascal Perrineau, *Cette France de Gauche qui Vote FN*, Paris: Seuil, 2017, s. 91-92.

¹⁷¹ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 81.

¹⁷² a.g.e., s. 54.

¹⁷³ a.g.e., s. 55.

¹⁷⁴ Benveniste & Pingaud, "Far-Right Movements in France," s. 61-64.

gerektiğini vurgulamaktadır. Le Pen bu şekilde “gerçek Fransızlar” ile yabancılar ve göçmenlere atıfla “kâğıt üstünde Fransız” olanlar arasında bir ayrıma gitmektedir.¹⁷⁵

Ulusal Cephe'nin göçmenlere yönelik politikaları dört temel unsura dayanmaktadır: (1) göçmenler Fransız etnik kimliği için bir tehdittir, (2) işsizliğe neden olmaktadır, (3) artan suç oranları ve güvenlik zafiyetlerinin temel nedeni göçmenlerdir, (4) göçmenler sosyal refah devletini suistimal etmektedir. Bu çerçevede, göçmenler Ulusal Cephe tarafından sosyal devlet imkânlarından yararlanan ancak Fransız ekonomisine herhangi bir katkı sağlamayan, ayrıca işsizlik sorununun artmasına neden olan asalaklar olarak takdim edilmiştir. Ulusal Cephe tarafından kullanılan göçmen ve yabancı karşıtı söylem, Fransız kamuoyunun göçmenlere yönelik bakış açısının menfi yönde evrilmesi sürecini hızlandırmış; sonuç olarak bu eğilim de Ulusal Cephe'ye olan desteğin artmasına katkı sağlamıştır.¹⁷⁶

Ulusal Cephe'nin göçmen karşıtlığına yaptığı vurgunun son yıllarda artış göstermesi çerçevesinde, esasen Marine Le Pen'in parti liderliğini üstlenmesiyle başlayan *dédiabolisation* sürecinin bir yanılsama olduğu, partinin eski reflekslerini halen sürdürdüğü görüşü de mevcuttur. Mayer, *dédiabolisation* sürecinin partinin yalnızca anti-Semitizm söylemini dışarıda bıraktığına; öte yandan, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve etnik milletçilik vurgusunun 2011 öncesi dönem kadar ve hatta ondan daha fazla belirleyici olduğuna, anti-Semitizmin yerini ise 2011 sonrasında İslamofobinin aldığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, 2009 ve 2014 yıllarında sorular değiştirilmeksizin yapılan iki ayrı anket, Ulusal Cephe destekçilerinin, 2014 yılında, etnik milliyetçilik, Fransa'da İslam, göçmenler vb. konularda 2009 yılına göre daha hoşgörüsüz olduğunu ortaya

¹⁷⁵ Laurent Mafféis, *Les Cinq Mensonges du Front National*, Editions Bruno Le Prince, 2011, s. 28.

¹⁷⁶ Rydgren, “The Front National, Ethnonationalism and Populism,” s. 170-173.

koymaktadır.¹⁷⁷ Keza 2014 yılında düzenlenen bir ankete¹⁷⁸ göre, Fransız halkının %71'i Le Pen'i agresif, %60'ı ırkçı, %56'sı ise demokrasi için bir tehdit olarak görmektedir. Wieviorka da, *dédiabolisation* politikasına rağmen, Marine Le Pen'in idam cezası yanlısı, kürtaj karşıtı, ulusalcı ve yabancı düşmanı tutumundan geri adım atmadığına işaret etmektedir.¹⁷⁹

Taguieff'e göre, Ulusal Cephe *dédiabolisation* politikası çerçevesinde biyolojik ve fiziksel farklılıklara dayalı ırkçılığı terk etmiş olmakla birlikte, sosyal ve kültürel farklılıklara dayanan, "kültür şoku" ve "medeniyetler çatışması" söylemleri üzerine kurulu bir neo-ırkçılığı halen sürdürmektedir.¹⁸⁰ Nitekim 2011 yılında Ifop tarafından gerçekleştirilen bir ankete göre Fransız halkının %76'sı İslam'ın Fransa'da çok hızlı şekilde yayıldığını, %66'sı Fransa'da gereğinden fazla göçmen olduğunu, %56'sı ise hiçbir yerde kendini güvende hissetmediğini ifade etmektedir.¹⁸¹ Le Pen'in, göçmenlerin Fransa'ya gelişini "işgal" olarak nitelendirmekte oluşu bu bağlamda dikkat çekicidir. Le Pen, bu sayede hem göç olgusunun tabiatı gereği gayrimeşruluk ve şiddet içerdiğini vurgulamakta, hem de "işgalci" göçmenlerin bir an evvel sınır dışına çıkarılarak ülkenin "temizlenmesi" gerektiği iddiasını meşrulaştırmaktadır.¹⁸²

Diğer taraftan, Le Pen, göçmen ve İslam karşıtı bir söylem benimserken, partinin ırkçı ve yabancı düşmanı olarak nitelendirilmesine karşı çıkmakta; göçmen ve İslam karşıtlığını, demokrasi ve laiklik gibi cumhuriyet değerleri ve eşitlik adına savunduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, söz gelimi Le Pen, Paris'teki bir kışlanın kiliseye çevrilmesine Paris Cumhuriyet Savcılığı tarafından maddi destek verilmesi kararını da

¹⁷⁷ Nonna Mayer, "Le Myth de la dédiabolisation du FN," *La Vie des Idées*, 2005, s. 1-9.

¹⁷⁸ "Les Français et Marine Le Pen," *BVA Group*, 11 Mayıs 2014, https://staticswww.bva-group.com/wp-content/uploads/2017/02/fichier_bva_pour_le_parisien-aujourd'hui_en_france_-_marine_le_pen1736.pdf (Erişim Tarihi: 7 Kasım 2018).

¹⁷⁹ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 49.

¹⁸⁰ Kauffmann, *Le Nouveau FN*, s. 81.

¹⁸¹ Pierre-André Taguieff, *Le Nouveau National-Populisme*, Paris: Editions CNRS, 2012, s. 106-107.

¹⁸² Maffei, *Les Cinq Mensonges du Front National*, s. 19.

yine Fransa’da laikliğin temelini atan 1905 tarihli kanuna atıfla eleştirebilmektedir.¹⁸³ Le Pen bu çerçevede ayrıca, yalnızca gayri-Müslim çoğunluğu değil, Müslümanların kendilerini de radikal ve şiddet yanlısı İslam’dan kurtarma iddiasında olduğu vurgusuna ağırlık vermektedir.¹⁸⁴

Öte yandan, Fransa’nın Mağrip kökenli milyonlarca Müslümana on yıllardır ev sahipliği yaptığı hatırdta tutulduğunda, Müslümanların Fransız toplumunda görünür olmasının, Ulusal Cephe’nin yükselişini tek başına açıklamayacağı ortadadır. Marine Le Pen ve Ulusal Cephe’nin 2017 Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinde oy oranını önceki yıllara nazaran büyük ölçüde artırmasında, bu ülkede 2015 yılı Ocak ve Kasım aylarında İslamcı radikal gruplarca gerçekleştirilen terör saldırıları önemli rol oynamıştır. Saldırıyı gerçekleştiren teröristlerin Fransa’da doğup yetişmiş olması, ülkedeki Müslüman göçmen nüfusun İslami radikalizme yöneliminin ulaşabileceği boyutları göstermesi bakımından dikkat çekici olmuştur. 2015 terör saldırılarının yarattığı travma, göç, göçmenler, İslam ve Müslümanlar gibi konuların güvenlik zaviyesinden ele alınmasına dayalı politikaların benimsenmesiyle sonuçlanmıştır.¹⁸⁵

Fransa’da Kasım 2015’teki terör saldırılarının ardından ilan edilen ve iki yıla yakın süre yürürlükte kalan olağanüstü hâl çerçevesinde yürütülen operasyonların ağırlıklı Müslüman nüfusa yönelik olarak gerçekleştirilmiş olması, Fransız toplumunun zihninde ülkedeki göçmen nüfus ile terörizm arasında doğrudan bir bağ kurulmasını kolaylaştırmıştır. Bu ortamda, terörle mücadele bağlamında daha agresif güvenlik politikalarını ve göçmenlerin sınır dışı edilmesini savunan Marine Le Pen’in oy oranı,

¹⁸³ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 55.

¹⁸⁴ Aurelien Mondon, “The Front National in the Twenty-First Century: From Pariah to Republican Democratic Contender?,” *Modern & Contemporary France* 22, sy. 3, 2014, s. 308-309.

¹⁸⁵ Evans, & Gilles Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 112-114.

Fransa'nın terör saldırılarıyla içine girdiği yeni konjonktürle uyumlu olarak artış göstermiştir.

Marine Le Pen döneminde Ulusal Cephe, ekonomik, toplumsal ve siyasi çalkantılar neticesinde gerçekleşen dönüşüme bağlı olarak mevcut statüsünü kaybetmekten ve bir alt sınıfa gerilemekten korkan kesimlerden kayda değer ölçüde oy almaktadır.¹⁸⁶ Ulusal Cephe'nin daha önceki dönemde banliyölerde yüksek seyreden oy oranı Marine Le Pen döneminde düşüş göstermiş olmakla birlikte, parti bu dönemde kentlerde çoğunlukla esnaf, zanaatkârlar ve küçük/orta boy işletme sahipleri nezdindeki desteğini artırmıştır.¹⁸⁷ Marine Le Pen, ayrıca, Yahudiler, eşcinseller ve kadınlar gibi, daha önce babası Jean-Marie Le Pen tarafından dışlanmış grupların da desteğini almayı başarmıştır. Bu bağlamda, özellikle, küreselleşmenin kaybedenleri olarak öne çıkan prekarya, kadınlar, düşük ücretli işçiler, alt kademe memurlar, eşcinseller gibi gruplar da partiye daha fazla destek vermeye başlamıştır. Kendisi de avukat olan Le Pen'in özellikle kürtaj konusundaki ihtiyatlı tavrı, homoseksüel evliliklere karşı mutlak bir karşıtlık içinde olmayışı ve modern kadının temsilcisi olarak görülmesi de özellikle 30-45 yaş arası kadınların desteğini alabilmesini sağlamıştır.¹⁸⁸

Öte yandan, 2011 öncesinde, kendilerini Afrika kökenli siyahi topluluklardan ayırmak amacıyla ve güvenlik kaygılarıyla Ulusal Cephe'ye oy veren Mağrip kökenliler, Ulusal Cephe'nin göç ve İslam konusunda değişen politikası nedeniyle bu partiden uzaklaşmıştır.¹⁸⁹ Ayrıca, daha önceleri işsizler ve niteliksiz işçilerin yaşadığı yoksul mahalle sakinlerinin Ulusal Cephe'ye oy verdiği görülmekteyken, bu mahallelerin

¹⁸⁶ Gajdos, "Paupérisme et populisme".

¹⁸⁷ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 78.

¹⁸⁸ a.g.e., s. 59.

¹⁸⁹ a.g.e., s. 67.

demografisinin göçmenler lehine dönüşmesi neticesinde, kenar mahallelerin Ulusal Cephe'ye destek verme oranında önemli düşüş gözlemlenmiştir.¹⁹⁰

Stockemer de, Jean-Marie Le Pen ve Marine Le Pen liderliği altında partiye oy verenleri yaş, cinsiyet ve medeni durumları üzerinden karşılaştırılmalı olarak incelediği çalışmasında Jean-Marie Le Pen'e oy verenlerin daha ziyade orta yaş ve orta yaş-üstü, ağırlıklı olarak erkek ve evli seçmenden oluştuğuna; diğer taraftan Marine Le Pen'in liderliği ile, gençlerin ve bekârların Ulusal Cephe'ye oy verme eğiliminin arttığı, ayrıca kadınlar ve erkekler arasındaki farkın kapandığına dikkat çekmektedir.¹⁹¹

2012 yılında COVIPOF tarafından yapılan ankete göre, 2012 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Le Pen'e oy verenlerin %38'i sağcı bir aileye, %27'si ise solcu bir aileye sahiptir. Yine aynı anket sonucuna göre, cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda Le Pen'e oy verenlerin %57'si ikinci turda Nicolas Sarkozy'ye, %17'si François Hollande'a oy vermiş; %26'sı ise boş oy kullanmış ya da oy vermemiştir.¹⁹² Ulusal Cephe'ye oy verme davranışlarına ilişkin bir diğer gözlem, seçimlerde oy kullanma oranı düştükçe Ulusal Cephe'nin oy oranlarının yükselmekte oluşudur.¹⁹³

Son tahlilde, Fransız yönetici elitinin karşısına Fransız halkını konumlandırarak kendisini halkın gerçek temsilcisi olarak takdim eden; küreselleşme ve neoliberal ekonomi politikalarına karşı müdahaleci devlet anlayışını ve refah politikalarını savunan; Fransa'ya göçün sınırlandırılması gerektiğini düşünen, radikal görüşlere sahip Müslümanlara çifte vatandaşlık hakkı verilmemesini ve hatta bunların Fransa'dan sınır dışı edilmesini öneren; terörün sona erdirilmesi amacıyla daha agresif güvenlik politikalarını destekleyen Marine Le Pen, kendisinden önceki döneme göre çok daha

¹⁹⁰ a.g.e., s. 71.

¹⁹¹ Stockemer, *The Front National in France*, s. 81-82.

¹⁹² Pascal Perrineau, "Vingt ans après, il faut continuer à penser le «gaucho-lepénisme»," *Slate*, 14 Ocak 2016, <http://www.slate.fr/story/112697/gaUCHO-lepenisme> (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2018).

¹⁹³ Maffei, *Les Cinq Mensonges du Front National*, s. 94.

çeşitli toplum kesimlerinin desteğini almış ve oy oranını Ulusal Cephe'nin tarihinde görülmemiş ölçüde artırmıştır.

2.2 Marine Le Pen ve Sağ Popülizm

Ulusal Cephe'nin aşırı-sağ bir parti olmanın yanı sıra popülist olarak adlandırılmasına yönelik ilk girişim Pierre-André Taguieff'in 1984 yılına ait çalışmasıyla gündeme gelmiştir. Taguieff anılan çalışmasında, Ulusal Cephe'nin "milliyetçi", "aşırı-sağcı", "Poujadist" olarak nitelendirilmesine dayalı genel eğilimin resmin tamamını yansıtmadığı iddiasından hareketle, partinin popülizm temeli üzerinden yeni bir siyasi hareket ortaya koyduğunu öne sürmüştür. Taguieff, Ulusal Cephe'nin popülizmini, mutlak bir düşman algısına sahip olması, karmaşık sorunlara basit çözümler önermesi ve karizmatik bir lider tarafından yönetilmesi gibi özelliklerine dayandırmıştır.¹⁹⁴

Bu çerçevede denilebilir ki, Ulusal Cephe, gerek aşırı-sağ siyasetin, gerek popülizmin özelliklerini aynı anda barındırmaktadır. Jean-Marie Le Pen'in liderliğindeki ilk dönemde Ulusal Cephe'nin daha ziyade aşırı-sağ ideolojinin etkisinde olduğu ve popülizmi tali bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Diğer taraftan, Marine Le Pen'in parti liderliğine gelişiyle birlikte parti, aşırı-sağ özelliklerinden arınarak ılımlı bir sağ parti hüviyetine bürünmüş, bu sürece paralel olarak popülizm partinin temel siyasi yönelimini teşkil etmeye başlamıştır.

Bu bağlamda, etnik milliyetçiliğe vurgu yapan politikaları, yabancı ve göçmen karşıtı eğilimleri, ulusun "yabancı" unsurlardan arındırılarak etnik bakımdan daha homojen ve güçlü hale getirilmesini amaçlaması, bireysel hak ve çıkarların ulusun hedeflerinin ardından ikincil sırada konumlandırması, küreselleşmeye ve

¹⁹⁴ Pierre-André Taguieff, "La Rhétorique du National-Populisme," *Mots*, 9, 1984, s. 112-139.

uluslararası/ulus-üstü aktörlere şüpheyle yaklaşması gibi özellikleri Ulusal Cephe'nin aşırı-sağ parti tanımlaması içinde yer almasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, Fransız toplumunu “halk” ve “elitler” olmak üzere ikiye ayırarak, bu ikisi arasında antagonistik bir sınır çizmesi; sistem ve politika karşıtı bir söylem benimsemesi; ayrıca, karizmatik bir liderlik etrafında teşkilatlanmış olması Ulusal Cephe'nin popülist parti sınıflandırmasına dâhil edilmesine neden olan özellikleridir.¹⁹⁵

Laclau'nun popülizm yaklaşımı üzerinden Ulusal Cephe'nin ortaya koyduğu sağ popülizmin bir analizi yapılacak olursa, gerek halk olarak adlandırılan bir kitlenin ve onu elitlerden ayıran bir antagonistik sınırın varlığı, gerekse halkın iktidar tarafından karşılanmayan tekil taleplerinin eşdeğerlik zinciri ile birbirine eklememesi hususlarına Ulusal Cephe'nin popülizminde rastlandığı görülmektedir. Ulusal Cephe'nin popülizmi, siyaseti çöküş içinde tasvir eden; tek kurtuluş yolunun saflık ve erdemini halktan gelebileceğine inanan; vatana ve halka ihanet içinde olan siyasi elitler karşısına sıradan Fransızlardan meydana gelen halkı yerleştiren ve halkı ulus ile eşanlamda kullanan; farklı sınıfların taleplerini birbirine eklemeyerek çeşitli toplum kesimlerinin desteğini alan sınıflar ötesi bir siyasi mantık olarak öne çıkmaktadır. İzleyen kısımda Ulusal Cephe'nin popülizminin temel uğrakları Laclau'nun “Antagonistik Sınır” ile “Eşdeğerlik Zinciri ve Boş Gösterenler” kavramları üzerinden serimlenecektir.

2.2.1. Antagonistik Sınır

Marine Le Pen'in parti liderliğine gelişinden itibaren başvurduğu halk/elit karşıtlığı partinin popülizmine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Le Pen her şeyden önce, halk ve elitler arasında bir antagonistik sınır çizmekte; erdemli ve cesur halk

¹⁹⁵ Benjamin Biard, “Néo-populisme en démocratie: le cas du Front National de Marine Le Pen,” *IPSOLE Working Papers*, 8, 2015, s. 10.

kitlesinin karşısına elit adını verdiği, fakat homojen bir yapı arz etmeyen ve duruma/zamana göre muhtevası değişebilen bir grubu yerleştirmektedir.¹⁹⁶

Le Pen halk kategorisi çerçevesinde öncelikle, Fransız halkının “unutulmuşları” ve “görünmeyenleri” olarak nitelendirdiği düşük gelir grupları, çiftçiler, işsizler, işçiler ve emeklilere atıfta bulunmakta ve bunlara hitaben “sessiz çoğunluk” söylemini kullanarak bu kesimlerin sesi olmayı vaat etmektedir. Esasen, “sessiz çoğunluk” söylemi Fransız siyasetinde ilk defa Ulusal Cephe tarafından kullanılmış olmamakla birlikte, Ulusal Cephe’nin Fransız toplumunun küreselleşmeyle birlikte yaşadığı dönüşüm neticesinde modernleşmenin kaybedenlerini iyi analiz ederek, sessiz çoğunluk söylemini küreselleşmenin kaybedenleri üzerinden yeniden tanımlamış olması onu önceki benzer söylemlerden ayırmaktadır.¹⁹⁷

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus, Le Pen’in halk kategorisi altında işaret ettiği toplum kesiminin, esasen Fransız ulusuna atıfla, etnik, kültürel, dilsel ve tarihsel anlamda homojen bir yapı arz etmekte oluşudur. Le Pen, Fransız ulusal kimliğinin etnik, kültürel ve ekonomik açılardan küreselleşme ve çok kültürlülüğün tehdidi altında olduğunu; Fransız ulusunun farklılıklarını koruyabilmesi için, kendisini tehdit etme potansiyeli taşıyan göçmenler ve çok uluslu şirketler başta olmak üzere, “yabancı unsurlara” mümkün olduğunca az maruz kalması gerektiğini öne sürmektedir. Bu amaç doğrultusunda, “ulusal tercih” prensibini öne süren Le Pen, istihdam, konut tedariki, yatırım, kamu ihaleleri vb. pek çok alanda öncelikle Fransız ulusuna mensup olanların tercih edilmesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁹⁸

¹⁹⁶ a.g.e., s. 14-17.

¹⁹⁷ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 37-38.

¹⁹⁸ Rydgren, “The Front National, Ethnonationalism and Populism,” s. 169-170.

Marine Le Pen, elit kategorisi bağlamında ise öncelikle yönetici sınıfı hedef almakta, yönetici sınıfı gerçeği halktan gizlemekle ve halka yalan söylemekle itham etmektedir. Fransız siyaseti içindeki sağ-sol kutuplaşmasının anlamsızlığın savunan Le Pen'e göre, en sağdaki partilerden en soldaki partilere kadar tüm siyasetçiler Fransız siyasi sisteminde bir "kast düzeni" yaratmakta, seçmene verdikleri hiçbir sözü tutmamakta ve halkın yönetimde söz sahibi olmasını engellemektedir.¹⁹⁹ Ana akım siyasi partilerin birbirine benzerliğini vurgulamak amacıyla, söz gelimi UMP ve PS için UMPS kısaltmasını kullanan; Sarkozy ve Hollande arasında herhangi bir farklılık olmadığına dikkat çekmek amacıyla bu ikisini "siyam ikizleri" olarak adlandıran Le Pen, sağ partileri daha fazla zenginleşebilmek adına tüm ulusal değerleri göz ardı etmekle, yolsuzluk, kliyentalizm ve kamu fonlarını hortumlamakla suçlamakta; sol partilerin ise sınıf çıkarlarını görmezden geldiğini, çıkarıcı, yozlaşmış ve hırsız olduğunu öne sürmektedir.²⁰⁰

Sistem karşıtlığı da Marine Le Pen'in popülist söyleminde dikkat çeken bir diğer husustur. Le Pen, mevcut Fransız siyasi sistemini, Cumhuriyet değerlerini ve kurumlarını krize sürüklemek, ülkenin bağımsızlığını, güvenliğini ve refahını tehlikeye sokmakla itham etmektedir. Hiçbir partiye oy vermemek yönündeki seçeneğin Fransız halkının temel siyasi eğilimi haline geldiğine, Fransız demokrasisi ve siyasi sisteminin bir kriz içerisinde olduğuna dikkat çeken Le Pen, Fransız halkına, mevcut sistemin sürdürülmesinden yana olan yönetici elitlere direnç gösterme çağrısı yapmaktadır.²⁰¹ Fransız halkının Fransız siyasetine ve demokratik kurumlarına güveninin giderek azalması ve Fransız merkez partilerinin 1980'lerin sonundan itibaren ortaya çıkan küreselleşme ve neoliberalizm süreçlerinin neden olduğu dönüşüm ve sorunları teşhis

¹⁹⁹ Marine Le Pen, *Pour que Vive La France*, Paris: Grancher, 2012, s. 129.

²⁰⁰ a.g.e., s. 138-146.

²⁰¹ a.g.e., s. 133-134.

ederek, Fransız kamuoyunun taleplerine yanıt vermekteki başarısızlığı da sistem karşıtı bir söylem benimseyen Ulusal Cephe'nin elini güçlendiren bir unsur olmuştur.²⁰²

Küreselleşme neticesinde etkinliği artan ulus-üstü ve uluslararası yapılar da Le Pen'in elit kategorisi altında atıfta bulunduğu bir başka kesime karşılık gelmektedir. Marine Le Pen, küreselleşme (*mondialisation*) ile küreselleşmecilik (*mondialisme*) arasında bir ayrıma gitmekte, küreselleşmenin, ekonomi, siyaset, diplomasi gibi alanlarda devletler arasında daha fazla işbirliği öngören, kaçınılmaz fakat kontrol edilebilir bir süreç olduğuna dikkat çekmekte, “kimlik katili” ve “ahlaki Çernobil” olarak nitelendirdiği küreselleşmeciliğin ise, ulus devletin ve ulusal kimliklerin ortadan kaldırılması gerektiğini savunan ve serbest pazarı kutsallaştıran bir ideoloji olduğunu vurgulamaktadır.²⁰³ Marine Le Pen ayrıca, küreselleşmeci bakış açısının Fransız halkında “Fransız olmaktan utanç duyulması gerektiği” yönünde bir algı yarattığını, Fransız Cumhuriyet değerlerinin ayaklar altına alındığını, bu değerlerin taşıyıcısı olan eğitim sisteminin kasıtlı olarak değiştirildiğini savunmaktadır.²⁰⁴

Ulusal Cephe'nin AB karşıtlığı partinin popülizminin görünür olduğu bir diğer momenti teşkil etmektedir. Marine Le Pen, AB kuruluşlarını ve “Brüksel teknokratlarını” da Fransız halkının karşısında yer alan elit kategorisine dahil etmektedir. AB projesinin bugün ulaştığı aşamanın da küreselleşmeciliğin sürdürülmesi misyonuna hizmet etmekten başka bir amaç taşımadığına dikkat çeken Le Pen, AB'yi Fransız refah devletine karşı öne sürülen bir Truva atına benzetmekte; AB entegrasyonunu desteklemekle birlikte, üye devletlerin egemenliğine son veren ve demokratik karar alma süreçlerini dışlayan federal bir Avrupa fikrine karşı çıkmaktadır.²⁰⁵ Le Pen ayrıca, 1945-1975 yılları

²⁰² Rydgren, “The Front National, Ethnonationalism and Populism,” s. 174-178.

²⁰³ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 51.

²⁰⁴ Le Pen, *Pour que Vive La France*, s. 112-114.

²⁰⁵ a.g.e., s. 57-58.

arasında Fransa'nın yaşadığı büyük ekonomik patlamanın ardından son 35-40 yılda ülke ekonomisinin durgunluk ve ardından gerileme içine girdiğine vurgu yapmakta; küreselleşme ve serbest pazarın kutsallaştırılmasının bu gerileme sürecini hızlandırdığına dikkat çekmektedir.²⁰⁶

Le Pen, AB tarafından üye ülkelere “dayatılan” tek tip para birimi uygulamasının da küreselleşmecilik anlayışının bir uzantısı olduğunu savunmaktadır. Ona göre, “AB'nin Euro dayatması” Fransa'da işsizliğin artmasına, yaşam kalitesinin düşmesine, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin genişlemesine, Fransız sanayisinin çökmesine ve kamu hizmetlerinin ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, Le Pen'in AB karşıtlığının büyük ölçüde, AB'nin, ulus üstü karar alma süreçleriyle Fransa'nın egemenliğini aşındırdığı, ekonomi politikalarıyla Fransız ulusal çıkarları yerine küreselleşmeye hizmet ettiği, Fransa'yı her yıl daha fazla mülteciyi kabul etmek zorunda bırakarak Fransız ulusunun homojenliğini bozduğu gerekçelerine dayandığı görülmektedir.²⁰⁷

Ulusal Cephe'nin AB karşıtlığının birbiriyle bağlantılı pek çok boyutu bulunmaktadır. Her şeyden önce, AB Anayasası'nın 2005 yılında Fransa ve Hollanda'da düzenlenen referandumlarla reddedilmesi, 2008 küresel ekonomik krizi, 2011 yılında AB içinde ortaya çıkan borç krizi, 2015 yılındaki mülteci krizi ve son olarak Brexit gibi uğraklarla görünür olan “AB krizi” Marine Le Pen'in AB karşıtlığının Fransız kamuoyu nezdinde gördüğü desteği artırmıştır. Le Pen'in AB karşıtlığı konusundaki artan vurgusu, Fransız toplumunda mevcut olan küreselleşmeci/ulusalcı ya da AB yanlısı/AB karşıtı gibi karşıtlıklar üzerinden partinin seçmen tabanını genişletmesini sağlamıştır. Le Pen'in AB karşıtlığının ana akım siyasi partiler üzerinde de önemli etkileri olmuş; Le Pen'in AB

²⁰⁶ a.g.e., s. 38.

²⁰⁷ Ivaldi, “Contesting the EU in Times of Crisis,” s. 280-282.

karşıtlığının Fransız seçmeni nezdinde gördüğü desteğe karşılık olarak, başta merkez-sağ partiler olmak üzere ana akım siyasi partiler de AB'ye şüpheyle bakan bir yaklaşım benimsemek durumunda kalmış; hatta bazı siyasi partiler AB karşıtlığı üzerinden bir bölünme içine girmiştir.²⁰⁸ Diğer taraftan, Ulusal Cephe'nin AB karşıtlığı bağlamında bir diğer dikkat çekici husus, Partinin AB'ye şüpheyle bakan yaklaşımına karşın, özellikle Le Pen'in liderliğiyle birlikte, en kayda değer seçim başarılarını AP seçimlerinde elde etmekte oluşudur. Ulusal Cephe, 2014 ve 2019 AP seçimlerinde sırasıyla %24 ve %23 oranında oy alarak seçimleri ilk sırada tamamlamıştır.

Netice itibariyle Le Pen, halk kategorisi karşısında, içeride yönetici elitler, dışarıda ise ulus-üstü ve uluslararası kuruluşları elit kategorisi altında konumlandırmaktadır. Le Pen'e göre, bahse konu elit kategorisi Fransız halkının çıkarlarına aykırı hareket etmekte, onun emeğini gasp etmekte ve sesini duyurmasını engellemekte; sonuçta, serbest ticaret adı altında Fransız sanayisi çökmekte, ortak para birimi uygulaması Fransız maliyesini yıkıntıya uğratmakta ve Fransa daha fazla göçmene maruz kalmaktadır.²⁰⁹ Le Pen, elit kategorisinin yıkıcı faaliyetleri karşısında, Ulusal Cephe'nin sesini duyuramayan halkın gerçek sözcüsü olacağını, onun çıkarlarını her alanda temsil edeceğini ve haklarını savunacağını öne sürmektedir.

2.2.2. Eşdeğerlik Zinciri ve Boş Gösterenler

Marine Le Pen'in parti yönetimine gelişle birlikte Ulusal Cephe'nin popülist yönünün öne çıkmasının en önemli göstergelerinden biri, partinin aşırı-sağ kimliğinden uzaklaşarak, "ne sağ ne de sol" sloganıyla farklı toplum kesimlerine hitap eden politikalar

²⁰⁸ a.g.e.

²⁰⁹ Le Pen, *Pour que Vive La France*, s. 120-121.

benimsemiş olmasıdır. Özellikle Fransız basınında Ulusal Cephe'nin ırkçı ve göçmen karşıtı bir parti olarak takdim edilmesi eğilimine karşın, partinin son dönemde vurgu yaptığı meselelerin, farklı toplum kesimlerinin taleplerine yanıt verme amacına yönelik olduğu görülmektedir. Bu çerçevede söz gelimi, maaş ve ücretlerin artırılması, emeklilik yaşının düşürülmesi, çalışma saatlerinin yeniden düzenlenmesi, dayanışmacı, korumacı ve düzenleyici devlet anlayışının tesis edilmesi gibi sol seçmen açısından cazip sayılabilecek vaatlere de Ulusal Cephe tarafından giderek artan şekilde yer verilmiştir. Sonuçta, Le Pen'in liderliğiyle birlikte Ulusal Cephe, sınıfların kimliğini bölen söylem ve politikalar benimseyerek, geleneksel aşırı-sağ seçmenin yanı sıra sol seçmenin de önemli bölümünün oylarını almayı başarmıştır.

Ulusal Cephe tarafından 2012-2014 yılları arasında yapılan yaklaşık 300 basın açıklaması metnini tarayan Stockemer'in çalışması, partinin söyleminde dikkat çekilen başlıca hususları ortaya koymasından dikkat çekicidir. Buna göre, Tablo 1'de işaret edildiği üzere, basın açıklamalarında %26 ile en fazla atıfta bulunulan konunun ekonomik ve sosyal güvenlik olduğu, diğer taraftan, göç ve göçmenlerin %21 ile ikinci sırada yer aldığı; basın açıklamalarında %14 ile kamu güvenliğine, % 12 ile milli kimliğe, %10 ile Avrupa Birliği'ne ve %17 ile diğer konulara (eğitim politikaları, uluslararası ilişkiler, Fransız siyaseti vb.) atıfta bulunulduğu görülmektedir.²¹⁰

Tablo 1. Ulusal Cephe'nin basın açıklamalarının konu bazında içerik dağılımı.

<i>Konu Başlığı</i>	<i>Yüzde</i>
<i>Ekonomi ve Sosyal Güvenlik</i>	% 26
<i>Göç ve Göçmenler</i>	% 21
<i>Kamu Güvenliği</i>	% 14
<i>Milli Kimlik</i>	% 12
<i>Avrupa Birliği</i>	% 10
<i>Diğer konular (eğitim politikaları, uluslararası ilişkiler, Fransız siyaseti vb.)</i>	% 17

²¹⁰ Stockemer, *The Front National in France*, s. 36-37.

Yukarıda bahsi geçen anket sonuçlarından da hareketle, “güvenlik” kavramının Le Pen’in söyleminde temel bir boş gösteren olarak öne çıktığı görülmektedir. Le Pen’in söylemindeki güvenlik boş gösterenin ise birden fazla boyutu bulunmaktadır. Le Pen güvenlik boş göstereniyle öncelikle, terör saldırılarının neden olduğu güvensizlik ortamında, alınacak ilave tedbirlerle kamunun fiziki güvenliğinin sağlanması gerekliliğine işaret etmektedir. İkinci olarak, Le Pen’in güvenlik boş göstereninin sosyo-ekonomik bir boyutu bulunmaktadır. Bu çerçevede Le Pen, özellikle küreselleşmenin kaybedenleri olarak kabul edilen kesimler ile göçmenlerin sayıca artışı neticesinde işlerini kaybetme tehlikesi içinde olanlara yönelik sosyal ve ekonomik güvenceler sağlamayı vadetmektedir. Son olarak, başta ulus-üstü kuruluşlar ve Avrupa Birliği olmak üzere küreselleşmecilik neticesinde Fransız milli kimliğinin ve Fransa’nın ulusal çıkarlarının maruz kaldığı tehdit de Le Pen’in güvenlik boş göstereniyle hedeflediği bir diğer boyuta karşılık gelmektedir.

Ulusal Cephe’nin farklı toplum kesimlerinin tekil taleplerini eşdeğerlik zinciriyle birbirine eklemeye sürecinde en dikkat çekici husus, Le Pen’in, daha önce blok halinde sola yönelmiş olan işçi oylarının bir bölümünü almayı başarmış olmasıdır. 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde işçilerin yalnızca %25’i Ulusal Cephe’ye oy verirken, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda %56’sı Marine Le Pen’e oy vermiştir. Oysa 2002 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Sosyalist Parti adayı Lionel Jospin işçilerin yalnızca %13’ünün oyunu, 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Sosyalist Parti Adayı Ségolène Royal, işçilerin %26’sının oyunu, 2012 seçimlerinde François Hollande ise %24’ünün oyunu alabilmiştir. 2011 bölge seçimlerinde niteliksiz işçilerin %36’sı, nitelikli işçilerin ise %33’ü Ulusal Cephe’ye oy vermiştir. Yine aynı seçimlerde, aşırı-sol sempatanlarının %41’i, sol parti sempatanlarının %20’si ve

Fransa’da sosyal demokrasinin temsilcisi sayılan Sosyalist Parti destekçilerinin %6’sı Le Pen’e oy vermiştir.²¹¹

Ulusal Cephe, işçi sınıfının oyunu almakla kalmamış, sendikalara ve işçi örgütlenmelerine de nüfuz etmeyi başarmıştır. Fransız solunun içinde bulunduğu kriz, sendikaların ve işçi örgütlenmelerinin yapısal bütünlük ve etkili bir sol düşünsel zeminden yoksun oluşu, pek çok sendika ve işçi örgütünü Ulusal Cephe’nin fikirlerine açık hale getirmiştir. Bir ankete göre, 2011 bölge seçimlerinde Fransa’nın en büyük iki işçi örgütlenmesi olan FO ve CGT üyeleri Ulusal Cephe’ye sırasıyla %22 ve %25 oranında oy vermiştir. 2014 AP seçimlerinde de, Fransa’nın önde gelen sendikalarından CGT, CFDT ve FO üyesi olanlar Ulusal Cephe’ye sırasıyla %22, %17 ve %33 oranında oy vermiştir.²¹²

Pascal Perrineau, Ulusal Cephe’nin soldan ve özellikle işçi sınıfından aldığı oyların incelenmesine yönelik çalışmasında, aşırı-sağ bir parti olarak takdim edilen Ulusal Cephe’nin yalnızca geleneksel sağ seçmenden değil sol seçmenden de kayda değer oranda oy aldığına işaret etmektedir. Sol ve sağ siyasetin birbirini dışlayan ve iki kapalı evren olarak yan yana varlık gösteren siyasi alanlar olmadığını düşünen Perrineau, sağ ve sol seçmen arasındaki oy geçişkenliğinin tarihin her döneminde var olduğunu ve bu çerçevede, Ulusal Cephe’nin işçi oylarını almasının şaşırtıcı olmadığını savunmaktadır.²¹³

Perrineau sol seçmenin aşırı-sağa yönelimini açıklamak için “sol Lepenizm” kavramını kullanmaktadır.²¹⁴ Perrineau’ya göre Ulusal Cephe birbirinden farklılık arz eden çok çeşitli toplum kesimlerinden oy almaktadır ve Ulusal Cephe hakkında

²¹¹ Perrineau, *Cette France de Gauche qui Vote FN*, s. 42. ; Wiewiorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 39-40.

²¹² Perrineau, *Cette France de Gauche qui Vote FN*, s. 29.

²¹³ a.g.e., s. 127.

²¹⁴ a.g.e., s. 13.

söylenecekler yalnızca sağ siyasetin değil sol siyasetin de konusunu teşkil etmektedir.²¹⁵ Oy sayılarına bakıldığında, 1974 seçimlerinde 190.921 oy alan Ulusal Cephe, 2012 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 6.421.426 oy, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda 7.679.493 oy, ikinci turunda ise 10.644.118 oy almıştır. Perrineau'ya göre, Ulusal Cephe'yi destekleyen seçmen sayısındaki bu muazzam artış yalnızca sağ seçmenle açıklanabilecek bir olgu değildir.²¹⁶

Perrineau'ya göre, yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığının sağa özgü bir olgu olarak değerlendirilmesi sol Lepenizm olgusunun anlaşılmasını güçleştirmektedir. Oysa Fransız sol seçmeni 1950'li yıllardan bu yana göçmenlere karşıt bir tutum içinde olmuştur. Örneğin, 1969 yılında Fransız işçi sınıfı temsilcileri arasında gerçekleştirilen bir ankete göre, ankete katılanların %71'i Fransa'da gereğinden fazla Kuzey Afrikalı olduğunu düşünmektedir. Yine 1970'li yıllar boyunca yapılan pek çok çalışma işçi sınıfının Fransa'da İslam ve Müslümanların görünürlüğü hakkında olumsuz bir fikre sahip olduğunu ortaya koymaktadır.²¹⁷ TNS Sofres tarafından yapılan bir başka ankete göre, sol seçmenin %59'u aynı zamanda Fransız vatandaşı olan çifte vatandaşlık sahibi cihatçıların Fransız vatandaşlığından çıkarılması gerektiğini, %51'i adaletin suçluları cezalandırmak için yeterince katı olmadığını, %40'ı Fransız polisine daha fazla yetki verilmesi gerektiğini, %35'i Fransa'daki Müslümanların çok fazla dini özgürlüğe sahip olduğunu, %27'si ise Fransa'da çok fazla göçmen olduğunu düşünmektedir.²¹⁸

Perrineau buradan hareketle, Fransa'daki sol partilerin yabancı ve göçmen karşıtlığını eleştiren bir söylem ve göçmenlerin entegrasyonundan yana bir politika benimsemesinin işçi sınıfında karşılık bulmadığı sonucuna varmaktadır. Bu da, işçi

²¹⁵ Perrineau, "Vingt ans après, il faut continuer à penser le «gaucho-lepénisme »."

²¹⁶ Perrineau, *Cette France de Gauche qui Vote FN*, s. 9.

²¹⁷ a.g.e., s. 43-44.

²¹⁸ a.g.e., s. 28.

sınıfının sol partileri kendi sorun ve taleplerinin temsilcisi olarak görmemesi ve özellikle göçmenler konusunda kendi taleplerine daha yakın partilere yönelmesi sonucunu doğurmaktadır. Netice itibariyle, korumacılık, ekonomik alanda müdahaleci sosyal devlet, laiklik, Cumhuriyet değerlerine bağlılık gibi unsurlar işçi sınıfı ve Ulusal Cephe’yi birleştirmektedir.²¹⁹ Diğer taraftan, göçmen karşıtı söyleminin göçmen işçilerin desteğini almasına engel teşkil edebileceğinin farkında olan Ulusal Cephe’nin, nitelikli ve niteliksiz göçmen işçiler arasındaki nüansı vurgulayan bir söylem kullanmaya özen göstermesi de bu bağlamda dikkat çekicidir.²²⁰

Esasen Perrineau, iddiasını büyük ölçüde, siyasi spektrumun doğrusal bir hat değil at nalı biçiminde olduğunu varsayan yaklaşıma dayandırmaktadır. İlk kez Fransız siyaset felsefecisi Jean-Pierre Faye tarafından kullanılan at nalı teorisine göre, siyasi ideolojiler bir at nalı modeli üzerinde konumlanmıştır ve at nalının sol ucunda komünizm yer alırken sağ ucunda faşizm bulunmaktadır. Siyasi spektrum doğrusal bir hat üzerine yerleştirildiğinde birbirine son derece uzak iki ideoloji olan faşizm ve komünizm; at nalı modelinde karşı karşıya konumlanmakta ve birbirine en yakın iki ideoloji halini almaktadır. Bu çerçevede at nalı modeli, faşizm ve komünizm arasındaki oy geçişkenliğini anılan iki ideolojinin siyasi spektrumdaki yakınlığına atfetmektedir.²²¹

Perrineau’ya göre, sol seçmenin Ulusal Cephe’ye destek vermesini açıklayan pek çok faktör bulunmaktadır. Her şeyden önce, özellikle 1990’lı yıllardan itibaren komünizmin çöküşü ve sosyalizm-liberalizm ayrımının ortadan kalkması, sınıf çatışmalarının ve sınıf siyasetinin yerini kimlik siyasetine bırakması, sol partilerin zayıflaması ve bölünmesi sürecini beraberinde getirmiştir. Bireycilik ve sınıf bilincinin zayıflaması, sol parti seçmenini kimlik bunalımı içine sokmuş; güçlü kolektif ve ideolojik

²¹⁹ a.g.e., s. 46-47.

²²⁰ Wieviorka, *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*, s. 41-43.

²²¹ Jean-Pierre Faye, *La Siècle des Idéologies*, Paris: Pocket, 2018, s. 12-22.

kimlikler etrafında örgütlenme refleksi güçlü olan sol parti seçmeni, geleneksel olarak oy verdiği sol partilerde aradığını bulamayınca, örgütlülük, ortak kimlik ve kolektif çalışma gibi unsurlara ağırlık veren Ulusal Cephe'ye yönelmiştir.²²² Diğer taraftan, işçi ve ücretlilerin bir bölümünün refah düzeyinin artması ve orta sınıfa katılmaları, sol seçmenin oy verme davranışının değişmesine ve bunların sol partilerden uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu durum, ne sol ne de sağa ait olmayan üçüncü yolcu politikalara duyulan ilginin artmasına yol açmıştır.²²³ Buradan hareketle, Perrineau'ya göre, 1995 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden bu yana Fransız sol seçmeni, sol ve sağ siyasi partiler dışında üçüncü bir yol arayışı içine girmiştir. Marine Le Pen ile birlikte Ulusal Cephe'de “ne sağ ne de sol” söyleminin hâkim olduğu 2011 sonrası dönemde sol seçmen Ulusal Cephe'ye yönelmiştir.²²⁴

Kuşkusuz, Ulusal Cephe'nin işçi sınıfı üyeleri arasında destek bulmasının en önemli nedeni, hâkim sınıfların eleştirisi ve neoliberalizm ile küreselleşmenin neden olduğu eşitsizliklere karşı söylemi; ayrıca, gelirin yeniden dağılımını sağlayacak bir sosyal devlet anlayışının tesis edilmesine ve tüm kötülüklerin nedeni olarak gördüğü AB ile ilişkileri sınırlandırmaya yönelik çağrısıdır. Bu bağlamda, Le Pen'in seçim programında yer alan, çalışma saatlerinin haftada 35 saat ile sınırlı tutulması, emeklilik yaşının 60'a düşürülmesi, emekli maaşı ve asgari ücret artışı, zorunlu tüketim mallarına yönelik fiyat kontrolü, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine son verilmesi, gelire göre vergi tahsis edilmesi, gümrük duvarlarının yükseltilmesi ve yerli üreticinin korunması gibi vaatler işçi sınıfının dile getirdiği taleplere doğrudan yanıt niteliğinde olmuş ve bu sınıfın desteğini almasını sağlamıştır.²²⁵

²²² Perrineau, *Cette France de Gauche qui Vote FN*, s. 50-55.

²²³ a.g.e., s. 56-57.

²²⁴ a.g.e., s. 25.

²²⁵ a.g.e., s. 66-68.

Diğer taraftan, Fransa'daki sol seçmen açısından bakıldığında 2000'li yıllardan bu yana siyaset gündemini belirleyen belli başlı tartışmalarda sol partilere oy veren seçmen ile Ulusal Cephe seçmeninin benzer tercihlerde bulunduğu da görülmektedir. Söz gelimi, 2005 AB Anayasası referandumunda Fransız Komünist Partisi (PCF) %95, Ulusal Cephe seçmeni ise %96 oranında hayır oyu kullanmıştır. Özellikle 2008 ekonomik krizinin ardından, gerek sol partilerin, gerek Ulusal Cephe seçmeninin benzer şikâyetleri (işsizlik, ekonomik koruma tedbirlerinin desteklenmesi, delokalizasyonun reddi, AB projesine karşıtlık vb.) paylaştığı göze çarpmaktadır.²²⁶ Yine, iş güvencesinin ortadan kalkması, kayıt dışı ekonominin genişlemesi, işsizlik artışı, evsizliğin yaygınlaşması, yaşam kalitesinin düşmesi gibi şikâyetler, Ulusal Cephe'ye oy veren sol seçmen tarafından sıklıkla dile getirilmektedir.²²⁷

Laclau'nun da dikkat çektiği üzere, Fransa'da geleneksel olarak, "halkın sesi olma" ve halk ile elitler arasında "politik bir sınır inşa etme" işlevleri çoğunlukla Komünist Parti tarafından yerine getirilmekteydi. Bununla birlikte, 1990'lı yıllardan itibaren komünizmin çöküşüne paralel olarak, sağ ve sol arasındaki ayrımın silikleşmesi, öte yandan, protesto oylarına duyulan ihtiyacın geçerliliğini koruması, sol kanattan boşalan "halkın sesi olma" ve halk ile elitler arasında "politik bir sınır inşa etme" işlevlerinin aşırı-sağ partiler tarafından doldurulmasıyla neticelenmiş, bu dönüşüm, geleneksel sol seçmenin Ulusal Cephe'ye artan oranda destek vermesiyle somutluk kazanmıştır.²²⁸

Esasen Laclau'nun bu önermesi, hegemonik önderlik rolünün önkoşulunun, kendi dar sınıfsal çıkarlarını savunmakla kalmayıp diğer kesimlerin de çıkarlarını savunmaktan ve sınıfların kimliğini bölerek yeni bir kutuplaşma ilişkisi yaratan eşdeğerlik ilişkisi tesis

²²⁶ a.g.e., s. 38-40.

²²⁷ a.g.e., s. 97.

²²⁸ Laclau, *Popülist Akıl Üzerine*, s. 106.

edilmesinden geçtiği varsayımına dayanmaktadır. Bu çerçevede, Marine Le Pen'in, aşırı-sağ seçmen tabanıyla sınırlı kalmayarak sol seçmenin de desteğini alacak seçim vaatlerinde bulunmak suretiyle, geleneksel Ulusal Cephe seçmeninin taleplerini, sol seçmenin ekonomik ve sosyal konulardaki talepleriyle eklemleyerek bu iki kesimin taleplerini hegemonize edebildiği söylenebilecektir.

Sonuç olarak, Marine Le Pen liderliğinde Ulusal Cephe, bir yandan partinin Fransız merkez siyasetine yakınlaşmasını sağlayacak normalleştirici politikalar gütmüş ve varlığını meşrulaştırmış; diğer yandan, sesini duyuramayan ve sistem tarafından dışlanmış olan halk kesimlerinin sesi olma vaadiyle öne çıkarak, halk-elit ikiliğini vurgulayan, halkın karşısında yöneticiler, neoliberal oligarşi, Brüksel teknokratlarından oluşan geniş bir elit kategorisi konumlandırmıştır. Le Pen bu çerçevede, “ne sağ ne de sol” söylemi ve “güvenlik” boş göstereni üzerinden Ulusal Cephe'nin geleneksel seçmeninin taleplerini, sol seçmenin talepleriyle birleştirerek sınıfların kimliğini bölen ve farklı toplumsal talepler arasında eşdeğerlik zinciri tesis eden hegemonik bir güç haline gelmiştir.

3. BOYUN EĞMEYEN FRANSA HAREKETİ VE SOL POPÜLİZM

3.1. Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi

Jean-Luc Mélenchon siyasi kariyerine Sosyalist Parti (*Parti Socialiste* - PS) çatısı altında başlamıştır. Gençlik yıllarında “Troçkist” olarak anılan Mélenchon siyasi faaliyetini, 1976-2008 yılları arasında Sosyalist Parti, 2009-2016 yılları arasında ise Sol Parti (*Parti de Gauche*-PG) içinde sürdürmüştür. Tüm siyasi kariyeri boyunca sol siyaset içinde yer almış olan Mélenchon “radikal sol” cenahta değerlendirilmiştir. Mélenchon 1986 yılında Senatör olarak seçilmiş, 1980'li ve 1990'lı yıllar boyunca Sosyalist Parti'den

Belediye Başkan Yardımcılığı ve Belediye Meclis üyeliği görevlerini yürütmüştür. Jacques Chirac'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde Lionel Jospin'in Başbakanlığında kurulan üçüncü kohabitasyon hükümetinde 2000-2002 yılları arasında Mesleki Eğitimden Sorumlu Delege Bakan olarak görev yapan Mélenchon ayrıca 2009-2019 yılları arasında Avrupa Parlamentosu (AP) üyeliği yapmıştır.²²⁹

Kendisini “Cumhuriyetçi sosyalist” olarak tanımlayan Mélenchon, siyasi kariyeri boyunca, parçalı bir yapı arz eden Fransız solunu birleştirmeyi amaçlamıştır. Diğer taraftan, Fransız solu içinde yaşanan bölünmelerden Mélenchon da etkilenmiş; 2005 yılında AB Anayasası için Fransa'da yapılan referandum öncesinde, Sosyalist Parti içinde referandumda evet oyu kullanma görüşü ağır basmış olmakla birlikte, Mélenchon'un hayırcı ekip içinde yer alması Sosyalist Parti ile arasında mesafe yaratmıştır. Mélenchon bir süre sonra Sosyalist Parti'den ayrılarak, 2009 yılında Sol Parti'yi kurmuştur. 2012 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Sol Parti ve Fransız Komünist Partisi'nin ortak Cumhurbaşkanı adayı olan Mélenchon, birinci turda %11 oranında oy almış ve ikinci tura katılamamıştır.²³⁰

2012 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden 2017 seçimlerine kadarki sürede Mélenchon'un siyasi duruşunda dikkat çekici bir dönüşüm meydana gelmiştir. Öncelikle, 2012 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine Sol Cephe'nin (*Front de Gauche* – FG) ortak adayı olarak giren Mélenchon'un seçimde arzu ettiği başarıyı yakalayamaması Sol Cephe içindeki görüş ayrılıklarını gün ışığına çıkarmış; 2014 yılındaki yerel seçimler ve AP seçimleri ise Mélenchon ile Fransız solu arasındaki kopuşu hızlandırmıştır.²³¹

²²⁹ Philippe Marlière, “Jean-Luc Mélenchon and France Insoumise,” *The Populist Radical Left In Europe* içinde, ed. Giorgos Katsambekis & Alexandros Kioupkiolis, New York: Routledge, 2019, s. 95.

²³⁰ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 32.

²³¹ a.g.e., s. 73-74.

2010’lu yılların ortalarında Podemos ve Syriza gibi sol popülist hareketlerin yükselişe geçtiği ve iktidarda kendilerine yer bulabildiği bir ortamda Mélenchon, siyasi ibrenin sol popülizmden ve halktan yana dönmeye başladığını fark etmiştir. Bu dönüşümü “sistem artık sol partilerden değil halktan korkuyor”²³² sözleriyle açıklayan Mélenchon, 2012 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimlerine kadar üstlendiği “solu birleştirme” misyonunu terk ederek, halka yönelme ve “halkı tek çatı altında toplama” söylemine ağırlık vermeye başlamıştır.²³³ Neticede Mélenchon, 2016 yılında sınıf temsiline dayalı sol siyasetle bağlarını kopardığını ve yalnızca sol seçmenin değil “sıradan halkın” oylarına talip olduğunu ilan etmiştir. Mélenchon Şubat 2016’da Boyun Eğmeyen Fransa (*La France Insoumise* - LFI) adı altında yeni bir parti kurarak siyasi dönüşümüne bu partiyle somutluk kazandırmıştır.²³⁴

LFI’nin kurulmasıyla neticelenen dönüşümü çerçevesinde Mélenchon, “sol cephe” söylemini terk ederek “halk cephesi” söylemini benimsemiştir. Mélenchon ayrıca, LFI toplantılarında kırmızı bayrak kullanılmasını ve Komünist Enternasyonel Marşı çalınmasını yasaklamış; bunların yerini Fransız milli marşı *Marseillaise* ve Fransız bayrağı almıştır. Bu dönemde ayrıca, Mélenchon’un siyasi söyleminde giderek daha az yer verdiği sol siyasi vurgunun yerini çevreci siyaset almaya başlamıştır. Bu bağlamda Mélenchon, üretim ve tüketimin yeniden düzenlenmesi, ekolojik planlama, sürdürülebilir kalkınma gibi hedeflere yönelik olarak bir “yeşil kural” öne sürmüştür.²³⁵ Diğer taraftan, partinin sol siyasetle örtüşen özelliklerine karşın, Mélenchon LFI’nin anti-kapitalist veya radikal solcu olarak adlandırılmasına karşı çıkmakta ve partiyi Keynesci ekonomi

²³² Lilian Alemagna & Stéphane Allières, *Mélenchon, A la conquête du Peuple*, Paris: Robert Laffont, 2018, s. 284.

²³³ a.g.e., s. 224.

²³⁴ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 32.

²³⁵ Alemagna & Allières, *Mélenchon, A la conquête du Peuple*, s. 269 – 274.

politikaları ile çevresel hassasiyetleri olan bir hareket olarak tanımlamayı tercih etmektedir.²³⁶

Jean-Luc Mélenchon liderliğinde kurulan Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi genel olarak eko-sosyalist, anti-liberal, sol popülist, küreselleşme ve sistem karşıtı bir parti olarak nitelendirilmektedir. LFI, kemer sıkma politikalarına karşı çıkmakta; gelirin yeniden dağılımına yönelik politikalar kapsamında, kamu harcamalarının artırılması, sermaye sınıfı için daha fazla vergi yükü getirilmesi, ücretlerin yükseltilmesi ve ekonomiye devlet müdahalesini savunmaktadır.²³⁷ LFI aynı zamanda, çevresel sorunlara karşı duyarlı bir parti görünümü çizmekte; bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmayı, nükleer enerji kullanımına son verilmesini ve yenilenebilir enerjinin yaygınlaştırılmasını savunmaktadır.²³⁸

Bir siyasi parti olmaktan ziyade bir hareket olarak tanımlanan LFI'ye dâhil olabilmek için üye aidatı ödenmesine gerek bulunmaması ve internet üzerinden gerçekleştirilen basit bir işlemle parti üyesi olabilmenin mümkün olması da hareketin sınıf siyaseti gütmeme ve herkese açık olma iddiasının bir uzantısıdır. Hareket, yerel düzeyde tesis edilmiş “destek grupları” (*groupes d'appui*) ile faaliyetlerini tabana yayma ve halk katılımını teşvik etme yoluna gitmektedir.²³⁹ Diğer taraftan, hareketin, tabana yayılma ve halk katılımını teşvik etme stratejisine karşın, Mélenchon'un 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde önseçim sürecine başvurmaksızın ve parti içi danışma mekanizmalarını kullanmaksızın kendi adaylığını ilan etmiş olması tartışma konusu olmuş ve Mélenchon'un güçlü lider profilinin bir yansıması olarak kabul edilmiştir.²⁴⁰

²³⁶ Marlière, “Jean-Luc Mélenchon and France Insoumise,” s. 101.

²³⁷ Ivaldi, “Populism in France,” s. 31.

²³⁸ a.g.e.

²³⁹ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 74-75.

²⁴⁰ a.g.e., s. 52.

LFI hareketinin temel çıkış noktası, Fransız demokrasinin hâlihazırda bir kriz içerisinde olduğu ve bu krizden ancak doğrudan demokrasinin tesis edilmesiyle çıkılabileceği fikridir. Bu bağlamda, daha önce Fransız Ulusal Meclisi'nde hiç görev yapmamış sıradan halka mensup kişilerden müteşekkil yeni bir parlamento tesis edilmesi; doğrudan demokrasinin hayata geçirilmesini teminen, halk inisiyatifi ve halkın yasa yapma hakkı gibi düzenlemelerin anayasal statüye kavuşturulması; halk ve temsilciler arasındaki ilişkinin halk lehine yeniden düzenlenmesi; temsilcilerin iki seçim dönemi arasında azledilebilmesi imkânının getirilmesi gibi hususlar LFI tarafından desteklenmektedir.²⁴¹

LFI'nin sembolü olan Yunan Pi harfi (ϕ) de bu bağlamda semboliktir. Pi bir yandan partinin kısaltması olan LFI'yi çağrıştırmakta, diğer yandan, Antik Yunan'a ve Pi sayısının matematikteki işlevine de atıfla, sabit bir değere sahip, sağa veya sola ait olmayan tarafsız bir alana işaret etmektedir.²⁴² Diğer taraftan, LFI'nin seçmen tabanının genel olarak genç, şehirde yaşayan, eğitilmiş, orta sınıf mensuplarından oluştuğu ve bu anlamda geleneksel olarak sol partilere oy veren seçmenle örtüştüğü görülmektedir. Bu çerçevede, denilebilir ki, solu temsil etmeme iddiasına rağmen, Mélenchon'un seçmen tabanı genel olarak merkez ve aşırı-sağa tepki olarak kendisine oy veren sol seçmenden oluşmaktadır.²⁴³

Mélenchon 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde hiçbir sol partiyle ittifak yapmayacağını ilan etmiş olmakla birlikte, Sol Parti, Birlikte Hareketi (*Le Mouvement Ensemble - LME*), Fransız Komünist Partisi ve eski Sosyalist Parti üyeleri tarafından kurulan Yeni Sosyalist Sol Parti'nin (*La Nouvelle Gauche Socialiste – NGS*) dışarıdan

²⁴¹ Jacob Hamburger, "Whose Populism? The Mixed Messages of La France Insoumise," *Dissent*, Summer 2018, <https://www.dissentmagazine.org/article/whose-populism-mixed-messages-france-insoumise-melenchon-left> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).

²⁴² Alemagna & Allières, *Mélenchon, A la conquête du Peuple*, s. 352.

²⁴³ Marlière, "Jean-Luc Mélenchon and France Insoumise," s. 107.

desteğini almıştır. Mélenchon, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda %19,5 oranında oy alarak Emmanuel Macron, Marine Le Pen ve François Fillon'un arkasında dördüncü sırada yer almıştır. LFI, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin hemen ardından gerçekleştirilen 2017 Parlamento Seçimlerinde ise Fransız Ulusal Meclisi'nde 17 sandalye elde etmiştir.

3.2. Jean-Luc Mélenchon ve Sol Popülizm

Fransa'da sol düşüncenin popülizmle ilişkisi tarihsel olarak karşıtlık ve mücadele ilişkisi biçiminde gündeme gelmiştir. Fransız solunun sınıf mücadelesine yaptığı vurgunun karşısında, popülizmin sınıfsal aidiyetleri bir kenara bırakarak halka topyekûn bir çağrıda bulunması, bu ikisinin Fransa örneğinde bir araya gelmesini uzun yıllar engellemiştir. Diğer taraftan, Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi ile birlikte Jean-Luc Mélenchon, Fransa'da popülizm ve sol düşüncüyü uzlaştıran bir siyaset ortaya koymuştur.²⁴⁴ Siyasi kariyeri boyunca Fransız solu içinde yer almış olmakla birlikte, Mélenchon'un, Jean Jaurès'in Cumhuriyet değerleri ve Marksizmin hümanist boyutunu öne çıkaran demokratik sosyalizm fikrine yakın olması, Fransız solunun geri kalanına göre popülizmi daha kolay benimseyebilmesini sağlamıştır.²⁴⁵

Yukarıda da vurgulandığı üzere, Mélenchon, 2012 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden itibaren siyasi kariyerinde sınıf siyasetine yaptığı vurgunun sönümlendiği, diğer taraftan popülizmin baskın hale geldiği bir dönüşüm geçirmiştir. Esasen, Fransız siyasetine ve müesses nizama yönelik eleştirilere Mélenchon'un siyasi kariyerinin erken dönemlerden itibaren sıklıkla rastlanmaktadır. Mélenchon uzun yıllar Fransa'nın büyük bir siyasi krizle karşı karşıya olduğunu savunmuş, bu krizden çıkış reçetesi olarak Fransız

²⁴⁴ a.g.e., s. 93.

²⁴⁵ a.g.e., s. 96.

solunun tek çatı altında birleşmesi gerektiğine işaret etmiştir. Diğer taraftan, geçirdiği siyasi dönüşümle koşutluk içinde Mélenchon, Fransız siyasetinin karşı karşıya olduğu krizden çıkılabilmesi için birleşik solu bir seçenek olarak göstermeye son vermiş ve kendisinin de liderliğini üstlendiği sistem dışı hareketleri öne çıkarmaya başlamıştır.

Mélenchon'un 2012 yılında Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe ile tanışması siyasi kariyerinde bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Kendisi gibi Marksist gelenekten gelen Laclau ve Mouffe'un popülizm yaklaşımları Mélenchon'un siyasi düşüncesi üzerinde doğrudan etkili olmuştur. Bu etki nedeniyle Mélenchon, halkın inşası, antagonistik sınır, halk-oligarşi karşıtlığı gibi kavramlara siyasi söyleminde sıklıkla yer vermeye başlamıştır.²⁴⁶ Bu bağlamda, Mélenchon'un halk ile oligarşi arasında antagonistik bir sınır çizme ve farklı tekil talepler arasında bir eşdeğerlik zinciri kurmaya dayalı popülist söylemi 2016 yılında tesis edilen Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi ile belirgin hale gelmiştir. Bu hareket ile Mélenchon, “boyun eğmeme”, “halk devrimi” ve “vatanseverlik” boş gösterenleri üzerinden işsizler, prekarya, feministler, kamu çalışanları, göçmenler, öğretmenler, öğrenciler başta olmak üzere, çeşitli halk kesimlerini LFI çatısı altında toplamayı amaçlamıştır.²⁴⁷

3.2.1. Antagonistik Sınır

Mélenchon'un “Halkın Zamanı” (*L'Ere du Peuple*) isimli 2014 tarihli kitabı²⁴⁸ esasen sol siyasetten popülizme evriminin ilk habercisi niteliğindedir. Mélenchon, 2016 yılında kurulacak olan Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi'ne de düşünsel olarak kaynaklık edecek olan bahsi geçen kitapta, sınıfsal ayrımlara dayalı sosyal bölünmelerin sona

²⁴⁶ Alemagna & Alliès, *Mélenchon, A la conquête du Peuple*, s. 301-302.

²⁴⁷ a.g.e., s. 305.

²⁴⁸ Jean-Luc Mélenchon, *L'Ere du Peuple*, Fayard, 2014.

erdiğini kabul etmekte ve bunun yerine toplumun halk ve oligarşi arasında ikiye bölündüğünü savunmaktadır. Mélenchon, farklı sınıfsal, etnik ve ideolojik arka plandan gelen kişilerin bir toplamını teşkil eden “halk” kategorisinin karşısına siyasetçiler, zenginler, küresel finans çevreleri ve medya kuruluşlarından oluşan “oligarşi” kategorisini yerleştirmekte ve bu ikisi arasında antagonistik bir sınır çizmektedir.

Dünya nüfusunun %3’ünün sahip olduğu zenginliğin, %85’inin sahip olduğu zenginliğe eşit olduğuna ve dünya üzerindeki şirketlerin %1’inin tüm zenginliğin %80’ine sahip olduğuna dikkat çeken Mélenchon, finansal küreselleşmenin ortaya çıkardığı bu düzeni oligarşi olarak adlandırmaktadır.²⁴⁹ Mevcut küresel sistemi tanımlamak için global ve totaliter sözcüklerinin birleşimini ifade eden “globaliter” sözcüğünü kullanan Mélenchon²⁵⁰ medeniyetler çatışması tezinin küresel oligarşi tarafından, bazı finansal hedefleri gerçekleştirmek ve şiddeti meşrulaştırmak için kullanılan bir araç olduğuna dikkat çekmektedir.²⁵¹

Mélenchon, oligarşinin bir parçası olarak gördüğü Avrupa Birliği’ni ultra-liberallerin hâkimiyetinde olan ve ulusal egemenliğe karşı çıkan bir oluşum olarak tanımlamaktadır. Fransa’nın AB bütçesine yaptığı katkının AB’den elde ettiği gelirin çok üzerinde olduğuna dikkat çekerek AB’ye daha hakkaniyetli bir bütçe ayrılması gerektiğini savunan Mélenchon, AB’nin kurucu anlaşmalarının revize edilmesi, bunun kabul görmemesi halinde ise B planı olarak Fransa’nın söz konusu anlaşmalardan çekilmek suretiyle yeni bir AB inşa edilmesine öncülük etmesi önerisinde bulunmakta; Euro ile halk egemenliği arasında bir tercih yapacak olursa halk egemenliğini savunacağını vurgulamaktadır.²⁵²

²⁴⁹ a.g.e., s. 103-104.

²⁵⁰ a.g.e., s. 199.

²⁵¹ a.g.e., s. 116.

²⁵² Jean-Luc Mélenchon, *L’Avenir En Commun*, Paris: Seuil, 2016, s. 83-86.

Jean-Luc Mélenchon zaman zaman ABD, AB, küresel finans çevreleri ve medya hakkında yaptığı açıklamalar nedeniyle “komplocu” olmakla eleştirilmektedir. Güney Amerika’daki Hugo Chavez ve Evo Morales örneklerine ilgi duyduğunu her fırsatta belirten ve Latin Amerika’ya duyduğu sempati bağlamında “Fransa’nın Chavez’i” olarak nitelendirilen Mélenchon, yakın arkadaşı Nicolas Maduro’nun otoriter eğilimlerine ilişkin olarak ise Maduro’yu “Amerikan emperyalizminin kurbanı” olarak nitelendirmekte, Venezuela’da meydana gelen siyasi çalkantıları ise “ABD’nin bu ülkeye saldırısına” bağlamaktadır.²⁵³

Mélenchon’un popülizme yönelimini pekiştiren bir diğer husus 2015 yılında Syriza’nın elde ettiği seçim başarısı olmuştur. Aslen Marsilya kökenli olması dolayısıyla, Kuzey Avrupa ülkelerinden ziyade İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi Güney Avrupa ülkelerine sempati duyduğunu her vesileyle vurgulayan Mélenchon, Syriza’nın seçim başarısını kendi başarısının nüvesi olarak görmüş ve sol popülizmin tüm kıtada domino etkisi yapacağına inanmıştır.²⁵⁴ Diğer taraftan, Syriza lideri Tsipras’ın AB ile masada anlaşmaya vardığı kurtarma paketinin Yunan halkı tarafından referandumda reddedilmesi Mélenchon açısından da ders niteliğinde olmuştur. Yunanistan’daki gelişmeler üzerine, özellikle AB konusunda halkın kararlarına saygı göstermenin önemine ve gerekirse AB anlaşmalarından çekilme kararlılığına yaptığı vurgu Mélenchon’un söyleminde daha belirgin hale gelmiştir. Mélenchon yine bu dönemde Syriza ile arasına mesafe koymuş; Fransa’nın AB’den çekilmesi halinde, Mağrip ülkeleri veya Frankofon ülkelerle yeni işbirliği mekanizmaları tesis edilmesi önerisini öne sürmeye başlamıştır.²⁵⁵ 2016 yılı Haziran ayında İngiltere’nin AB’den çekilmesine ilişkin olarak gerçekleştirilen

²⁵³ Pierre Plottu, “Jean-Luc Mélenchon est-il complotiste?,” *France Soir*, 21 Aralık 2017, <http://www.francesoir.fr/politique-france/jean-luc-melenchon-complotiste-controle-medias-etats-unis-russie-france-insoumise-syrie-complot-polemiques> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019).

²⁵⁴ Alemagna & Alliès, *Mélenchon, A la conquête du Peuple*, s. 335-336.

²⁵⁵ a.g.e., s. 337-339.

referandumda halkın çoğunluğunun Brexit'e yeşil ışık yakmış olması da Mélenchon'un AB konusundaki söylemini daha üst perdeden dillendirmesine imkân sağlamıştır.

Mélenchon'un "oligarşinin bir parçası" addettiği medya ile mesafeli bir ilişki içinde olduğu genel olarak kabul görmektedir. Yalan haber yapan gazetecileri yargılayarak sembolik cezalar verecek sembolik mahkemeler kurulması ve gazetecilik mesleğine ilişkin bir tüzük oluşturulması önerisinde bulunan²⁵⁶ Mélenchon ayrıca, Fransız basını ile CIA'in faaliyetleri arasında benzerlik kurarak, medyayı kendi şahsını ve LFI'yi zayıflatmak için CIA benzeri saldırılar düzenlemekle suçlamaktadır.²⁵⁷ Diğer taraftan, Mélenchon'un medya ile ihtilaf içindeki ilişkisinin esasen siyaset stratejisinin bir parçası olduğu da öne sürülmektedir. Bu iddiaya göre, Mélenchon siyasi ve ekonomik kast sistemine karşı bir mücadele vermektedir ve bu kast sisteminin en önemli temsilcilerinden biri olan medyayı kasıtlı olarak hedef almaktadır. Bu çerçevede, Mélenchon'un amacının, basını karşısına alarak, basının temsil ettiği kast sistemine karşı popüler bir muhalefet yaratmak olduğu söylenebilecektir.²⁵⁸

Yazılı ve görsel ana akım medya ile mesafeli bir ilişki içinde olan Mélenchon, Fransız halkı ile doğrudan temas içinde olmasını sağlayacak sosyal medya araçlarını ise etkin şekilde kullanmaktadır. Özellikle 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde iletişim danışmanı Sophia Chikirou'nun yönlendirmesiyle sosyal medyayı daha fazla kullanmaya özen göstermiş ve "You Tube" kanalı en fazla takip edilen Fransız siyasetçi

²⁵⁶ Alexander Boudet, "Mélenchon veut un tribunal professionnel de la presse: comment ça marche en Belgique?," *Huffington Post*, 4 Aralık 2017, https://www.huffingtonpost.fr/2017/12/04/melenchon-veut-un-tribunal-professionnel-de-la-presse-comment-ca-marche-en-belgique_a_23296306/ (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2017).

²⁵⁷ Jean-Luc Mélenchon, "La semaine où Macron dévisse: bain de boue pour tous," *L'Ere du Peuple*, 26 Şubat 2018, <https://melenchon.fr/2018/02/26/la-semaine-ou-macron-devisse-bain-de-boue-pour-tous/> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).

²⁵⁸ Abel Mestre, "Mélenchon théorise la « guerre permanente » contre « le parti médiatique »," *Le Monde*, 1 Mart 2018, https://www.lemonde.fr/la-france-insoumise/article/2018/03/01/melenchon-theorise-la-guerre-permanente_5264186_5126047.html (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).

sıfatını kazanmıştır. Mélenchon'un ayrıca, 2009 AP üyeliğinden bu yana düzenli olarak yazdığı ve "Halkın Zamanı" (*L'Ere du Peuple*) adını taşıyan bir de bloğu bulunmaktadır.

Mélenchon'un halk ve oligarşi arasında bir antagonistik sınır tesis edilmesi anlayışı "teslim olmama" (*non-submission*) felsefesine dayanmaktadır. Esasen, Sartre'in "teslim olmamak yeni hümanizmdir" düşüncesinden hareketle, Fransız Devrimi, İkinci Dünya savaşı esnasında Nazilere direniş ruhu ve 1968 atmosferinin bir karışımını içinde barındıran teslim olmama felsefesi, Mélenchon'un, oligarşinin egemenliğine dayalı mevcut sistemin tamamen ortadan kaldırılması ve yerine yeni bir sistem kurulması fikrinin temel zeminini oluşturmaktadır.²⁵⁹ Mélenchon'a göre oligarşinin gücünü kırabilmenin iki yolu bulunmaktadır: Yabancı düşmanlığı, ırkçılık, dinsel ve etnik milliyetçiliğe dayalı ve gerici bir hareket başlatmak ya da halk devrimi gerçekleştirmek.²⁶⁰

Oligarşinin karşısında "halk cephesi"ni konumlandıran Mélenchon'a göre halkı cephe olarak tanımlamanın iki pratik nedeni vardır. Öncelikle halkın cephe olarak tanımlanması, işsizlerden prekaryaya, öğrencilerden evsizlere, öğretmenlerden doktorlara kadar büyük çeşitlilik arz eden geniş bir sosyo-ekonomik tabana dayandığını göstermektedir. İkinci olarak, halk cephesi nitelendirmesi, harekete geçme ihtiyacının aciliyetine ve halkın durağan değil aksiyon halinde bir yapı olduğuna yapılan bir vurgudur.²⁶¹ Diğer taraftan, günümüzde halkın çözülüş sürecine girdiğine dikkat çeken Mélenchon'a göre, kendisi dışındaki bir güç odağının iktidara sahip olmasını kabul etmeyen oligarşi, halkın çözülüşünü arzu etmekte ve desteklemektedir. Mélenchon'a göre, seçimlerde oy kullanmama eğilimi (*abstensionisme*) günümüzde en hâkim

²⁵⁹ Hamburger, "Whose Populism? The Mixed Messages of La France Insoumise."

²⁶⁰ Mélenchon, *L'Ere du Peuple*, s. 209.

²⁶¹ a.g.e., s. 186.

ideolojilerden biri haline gelmiştir ve halkın çözülüşünün en somut göstergelerinden birini teşkil etmektedir.²⁶²

Halkın kurucu rolüne de dikkat çeken Mélenchon, Marx'ın “işçi sınıfı ya devrimcidir ya da hiçbir şeydir” sözüne atıfla “halk cephesi ya kurucu bir unsurdur ya da hiçbir şeydir” demektedir.²⁶³ Halkın kuruculuğu, bugüne kadar parlamentoda görev yapmamış sıradan insanların halk cephesini temsilen kurucu bir meclis tesis etmesi ve yeni bir anayasa yaparak 6. Cumhuriyeti kurmasını ifade etmektedir. 2014 yılında Mélenchon tarafından başlatılan 6. Cumhuriyet Hareketi, esasen Fransa'daki mevcut 5. Cumhuriyet'in ortadan kaldırılması ve bunun yerine parlamenter sisteme dayanan, halkın yönetime doğrudan katılma imkânının bulunduğu ve oligarşiye yer olmayan yeni bir cumhuriyet kurulması fikrine dayanmaktadır.²⁶⁴

3.2.2. Eşdeğerlik Zinciri ve Boş Gösterenler

Mélenchon, geçirdiği sol popülist dönüşümün ardından, siyasetin belirli bir sınıfa hitap etmek yerine, sınıf, etnik köken, ırk, cinsiyet ve yaş fark etmeksizin tüm halka hitap etmesi gerektiği fikrini savunmaya başlamıştır. Sınıf siyasetinin sona erdiği iddiasıyla aynı doğrultuda, halka yol gösteren ve halkın talepleri arasında eşgüdüm sağlayan politik bir güç olarak siyasi partilerin de miadını doldurduğunu savunan Mélenchon, dikey hiyerarşik yapıdaki siyasi partiler yerine yatay bir işbirliği ağına sahip ve halka öncülük eden hareketlerin önem kazandığını düşünmektedir.²⁶⁵

Mouffe'a göre, Mélenchon, siyasi kimliklerin inşası sürecinde duyguların büyük bir rol oynadığını fark etmiş ve toplum içinde farklı kategorilerde var olan bireylerin farklı

²⁶² a.g.e., s. 196-197.

²⁶³ a.g.e., s. 196.

²⁶⁴ a.g.e., s. 197-198.

²⁶⁵ Marlière, “Jean-Luc Mélenchon and France Insoumise,” s. 97-98.

talepleri arasında eşdeğerlik zinciri kurulmasına çabalamıştır. Mouffe'a göre, Mélenchon'un hareket noktası Gramsci'den ödünç alınan, mevcut hegemonik sistemi yıkararak yerine yeni bir sistem tesis edilmesine dayalı "mevzi savaşı" kavramıdır. Buna göre LFI asıl gücünü, farklı sınıfsal ve ideolojik aidiyetler etrafında parçalanmış halkı yeniden bir araya getirme ve doğrudan demokrasi hedefi doğrultusunda, halkın ortak iradesine dayalı yeni bir "halk devrimi" gerçekleştirmek istemesinden almaktadır.²⁶⁶ Bu çerçevede, Ernesto Laclau'nun kavramları ile ifade edilecek olursa, Mélenchon'un "boyun eğmeme", "halk devrimi" ve vatanseverlik" boş gösterenleri üzerinden toplumun farklı kesimleri arasında eşdeğerlik zinciri kurmayı amaçladığı söylenebilecektir.

Halk devriminin sosyalist devrimden farklı bir olguya karşılık geldiğine işaret eden Mélenchon'a göre, halk devrimi, eşitlik, ortak mülkiyet, herkese eğitim hakkı vb. açılardan sosyalist devrimle ortak yönleri olsa da, sosyalist devrimden farklı olarak, insanlığın genel çıkarına uygun, çevre ile barış içinde ve sürdürülebilir bir kalkınmadan yanadır.²⁶⁷ Mélenchon, toplumsal taleplerin nasıl karşılanacağı sorusuna cevaben, halk devrimini müteakiben kurulacak 6. Cumhuriyeti işaret etmektedir. Halk devrimi neticesinde, özel mülkiyet düzeni, hukuk düzeni ve kurumsal düzenin tamamen değişmesi gerektiğini savunan Mélenchon'a göre, halk devriminin ardından, demokrasi açığı yaratan aracı temsili kurumlar ortadan kaldırılacak; halk inisiyatifi ve halkın yasa yapma hakkı gibi, halkın yönetime her aşamada bizzat katılımını ve temsilcilerin iki seçim dönemi arasında azledilebilmesini mümkün kılacak yeni bir doğrudan demokrasi modeli tesis edilecektir.²⁶⁸

²⁶⁶ Chantal Mouffe, "Mélenchon: A Radical Reformist Against Mounting Oligarchy," *Verso*, 19 Nisan 2017, <https://www.versobooks.com/blogs/3171-melenchon-a-radical-reformist-against-mounting-oligarchy> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019).

²⁶⁷ Mélenchon, *L'Ere du Peuple*, s. 209-210.

²⁶⁸ a.g.e., s. 210-214.

Mélenchon'un boyun eğme ve halk devrimi boş gösterenlerine ek olarak, "vatanseverlik" boş gösterenine yaptığı vurgu da dikkat çekicidir. Bu çerçevede Mélenchon, Fransa'nın tam bağımsızlığa ulaşması ve yeniden küresel bir güç haline gelmesi amacıyla, AB anlaşmalarının gözden geçirilerek yeniden müzakere edilmesi; bunun başarılabilmesi halinde ise, Fransa'nın AB'den çekilmesi; ayrıca, Fransa'nın Sarkozy döneminde dâhil olduğu NATO'nun askeri kanadından ayrılması gerektiğini savunmaktadır.²⁶⁹ Mélenchon ayrıca, AB bayrağının Fransız Ulusal Meclisi'ne asılmasına karşı çıkmış; bu çıkış günlerce siyasi tartışma konusu olmuş ve Mélenchon'un Le Pen'e öykünerek Ulusal Cephe seçmeninin oyunu almaya çalıştığı tartışmalarını beraberinde getirmiştir.²⁷⁰ Mélenchon ise, Ulusal Cephe seçmeninin oyunu almaya çalıştığı iddialarına cevaben, bayrak, millet, vatan, egemenlik gibi kavramların sağın tekelinde olamayacağını, sağ ve sol ayrımı yapılmaksızın tüm siyasetçilerin bu kavramları kullanmaktan onur duyması gerektiğini beyan etmiştir.²⁷¹

Mélenchon, göç ve göçmenler konusunda ise Le Pen'in sağ popülizmiyle taban tabana zıt bir söylem kullanmaktadır. Bu konuda esasen Avrupa'daki diğer sol popülist partilere benzer bir söylem benimseyen Mélenchon, 2014-2016 yılları arasındaki göç dalgasının 1970'li ve 1980'li yıllardaki göçten farklılık arz ettiğini ve bunun nedeninin Avrupa'nın uyguladığı yanlış politikalar olduğunu; göçle mücadelede en akıllıca politikanın ise göçmenlerin kendi ülkelerinde kalmasını sağlayacak eşit koşulların tesis edilmesi olduğunu savunmaktadır. Mélenchon'a göre, göç olgusunu bir problem olarak

²⁶⁹ Marlière, "Jean-Luc Mélenchon and France Insoumise," s. 104.

²⁷⁰ Geoffroy Clavel, "Contre Macron et Le Pen, Mélenchon s'impose comme le nouveau champion du souverainisme," *Huffington Post*, 20 Ekim 2017, http://archive.wikiwix.com/cache/?url=https%3A%2F%2Fwww.huffingtonpost.fr%2F2017%2F10%2F19%2Fcontre-macron-et-le-pen-melenchon-simpose-comme-le-nouveau-champion-du-souverainisme_a_23248880%2F (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019).

²⁷¹ Thibaut Le Gal, "Jean-Luc Mélenchon essaye-t-il de draguer tous les souverainistes?," *20 Minutes*, 26 Ekim 2017, <https://www.20minutes.fr/politique/2158627-20171026-jean-luc-melenchon-essaye-draguer-tous-souverainistes> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).

görmek ve göçmenler Fransız topraklarına adım attıktan sonra bazı tedbirler almak yerine, göç olgusunun kökeninde yatan nedenlere eğilerek, göçmenleri kendi ülkelerini terk etmeye zorlayan koşulların ortadan kaldırılması gerekmektedir.²⁷² Diğer taraftan, göçmenler konusunda Fransız solunun genel tutumundan farklı bir yaklaşıma sahip olan Mélenchon, göç ve göçmenlere ilişkin bu ifadeleri nedeniyle sol partiler tarafından eleştirilmektedir.²⁷³

Kendisi de Fas'ın Tanca kentinde dünyaya gelmiş olan Mélenchon, Mağrip ülkelerinin halklarını “kardeş” olarak nitelendirmekte; Arap ve Mağrip kökenliler olmadan Fransa için bir gelecek olamayacağını ifade etmektedir. Buradan hareketle, yasadışı göçmenlerin Fransa'daki ikametinin yasal hale getirilmesi ve göçmenlere uzun süreli oturma izni verilmesi de dâhil pek çok öneriyi destekleyen Mélenchon, başta Marine Le Pen olmak üzere diğer sağ siyasetçilerce zaman zaman gündeme getirilen göçmen kotası önerisine ise karşı çıkmaktadır.²⁷⁴

Son tahlilde, Mélenchon, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde siyasi kariyerinin büyük bölümünü hasrettiği sol siyaset ile bağlarını kopararak, sınıf siyaseti yerine halkın tamamına çağrıda bulunacağı popülist siyasete yönelmiştir. Mélenchon'un sol popülizmi, yöneticiler, medya ve küresel finans çevrelerinden müteşekkil oligarşi ile halk arasında antagonistik bir sınır çizilmesine ve sınıf, cinsiyet, ırk, etnik köken ayrımı gözetmeksizin halkın tüm kesimlerinin taleplerinin “boyun eğmeme”, “halk devrimi” ve “vatanseverlik” boş gösterenleri üzerinden bir araya getirilmesine dayanmaktadır.

²⁷² Mélenchon, *L'Avenir En Commun*, s. 93-94.

²⁷³ Marc de Boni, “Les positions de Mélenchon sur l'immigration crispent à gauche,” *Le Figaro*, 9 Eylül 2016, <http://www.lefigaro.fr/politique/le-scan/citations/2016/09/09/25002-20160909ARTFIG00170-les-positions-de-melenchon-sur-l-immigration-crispent-a-gauche.php> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).

²⁷⁴ “A Marseille, Mélenchon déclare son amour à la France métissée,” *L'Express*, 12 Mayıs 2012, https://www.lexpress.fr/actualite/politique/jean-luc-melenchon-a-marseille_1104512.html (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2018).

4. 2017 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ

Fransa’da 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine giden süreçte, bir yandan sosyalist Cumhurbaşkanı Hollande’ın görev süresi boyunca, sol güç kaybederek bölünmüş; diğer yandan terör saldırıları neticesinde güvenlik endişelerinin yükselişe geçmesiyle Le Pen liderliğindeki aşırı-sağ Fransız seçmeni nezdindeki desteğini artırmıştır. Fransa’da iktidarın on yıllardır sağ ve sol arasında el değiştirdiği hatırd tutulduğunda, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde, merkez sağın seçimleri kazanmasına kesin gözüyle bakılan bir atmosfer mevcuttur. Diğer taraftan, seçime birkaç ay kala merkez-sağın adayı François Fillon’un hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları seçim sürecinin seyrini değiştirmiş ve sistem dışı popülist seçeneklerin sivrilmesini sağlamıştır.

Tablo 2. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde adaylar ve siyasi spektrumdaki yerleri.

<i>Aday</i>	<i>Siyasi Parti</i>	<i>Siyasi Spektrumdaki Yeri</i>
<i>Marine Le Pen</i>	FN	Aşırı Sağ
<i>François Fillon</i>	LR	İlımlı Sağ
<i>Emmanuel Macron</i>	LREM	Merkez
<i>Benoit Hamon</i>	PS	Sol
<i>Jean-Luc Mélenchon</i>	LFI	Aşırı Sol

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine, bir yandan Fransız seçmenin değişim talebini güçlü şekilde dillendirdiği, diğer yandan eski Fransız siyasetini temsil eden ana akım siyasi partilerin sönümlendiği bir ortamda gidilmiştir. Bu ortam, esasen her ikisi de sistem dışı olarak nitelendirilen Marine Le Pen’in Ulusal Cephe’si ile Jean-Luc Mélenchon’un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi’nin seçim kampanyası sürecinde üzerinde en çok konuşulan siyasi partiler olarak öne çıkmasını sağlamıştır. Uzun süredir Fransız siyasetinde var olmakla birlikte, Marine Le Pen’in *dédiabolisation* politikası ile kapsamlı bir dönüşüm geçiren ve seçmen tabanını son yıllarda sürekli genişleten Ulusal

Cephe, Fransız siyasetine sağ popülizm zaviyesinden değişim getirmeyi vadederken, sınıf siyasetiyle bağlarını kopararak halka yönelen Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi "halk devrimi" söylemiyle bir sol popülist seçenek olarak gündeme gelmiştir.

4.1. Sağ ve Sol Popülizm Karşı Karşıya

Çalışmanın bir önceki bölümünde Marine Le Pen'in Ulusal Cephe örneği üzerinden sağ popülizm, Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi üzerinden ise sol popülizm birbirinden yalıtık olarak incelenmiştir. Bu bölümde ise, bahsi geçen iki parti üzerinden sağ ve sol popülizmin söylem, politika ve vaatleri 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri bağlamında karşılaştırmalı olarak tahlil edilecektir.

Biri sağ diğeri sol popülizmi temsil etmekle birlikte, Le Pen ve Mélenchon'un politika ve söylemleri popülizm ortak paydasında belli açılardan birbiriyle örtüşmektedir. Öncelikle, her iki liderin de, özellikle sistem karşıtlığı ve halk-elit ikiliğine dayalı bir söyleme sahip oldukları görülmektedir. Gerek Le Pen gerek Mélenchon, Fransız seçmenin ana akım siyasi partilerden uzaklaşma eğilimini vakitlice fark etmiş ve buna yönelik bir söylem geliştirmiştir. Ayrıca, sözgelimi, Marine Le Pen'in finans çevrelerine atfen, bankacı ve gangster sözcüklerini bir arada kullanarak türettiği "bankster" sözcüğünü Jean-Luc Mélenchon'un da kullandığı bilinmekte; siyaset ve finans çevreleri ile medya çevrelerine atıfla "kast" sözcüğünü kullanma eğilimine Ulusal Cephe'de olduğu kadar Jean-Luc Mélenchon'da da rastlanmaktadır.²⁷⁵ Her iki lider de, küreselleşme ve ultra-liberal bir Avrupa Birliği'ne karşıtlık, emeklilik yaşının

²⁷⁵ Tugdual Denis, "Le Pen-Mélenchon: la mode est au langage populiste," *L'Express*, 5 Nisan 2013, https://www.lexpress.fr/actualite/politique/le-pen-melenchon-la-mode-est-au-langage-populiste_1237437.html (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2019).

düşürülmesi, asgari ücretin yükseltilmesi vb. sosyo-ekonomik vaatler konusunda benzer politikaları savunmaktadır. 2017 seçimleri bağlamında Marine Le Pen ve Mélenchon'u ortak paydada buluşturan bir diğer husus, halkla doğrudan bağ kurulmasını savunan doğrudan demokrasiye yaptıkları vurgudur.²⁷⁶

Le Pen ve Mélenchon'un söylem düzeyinin daha ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulması anılan iki liderin esasen 2010'lu yılların başından itibaren popülizme söylemlerinde yoğun şekilde yer verdiğini göstermektedir. Bu çerçevede, Le Pen'in "Fransa Yaşasın Diye" (*Pour Que Vive La France*)²⁷⁷ ve Mélenchon'un "Halkın Zamanı" (*L'Ere du Peuple*)²⁷⁸ isimli kitapları halk, oligarşi, elit, kast ve demokrasi başta olmak üzere, popülizme atıfta bulunan pek çok unsur içermekte ve her iki liderin popülist yönelimi hakkında kuvvetli ipuçları vermektedir.

Tablo 3. Le Pen ve Mélenchon'un kitaplarında popülist siyaset mantığına atf.

	<i>Marine Le Pen</i>	<i>Jean-Luc Mélenchon</i>
<i>Halk (peuple/gens)</i>	123	91
<i>Oligarşi/Elit/Kast (oligarchie/élite/ caste)</i>	9	21
<i>Demokrasi-Demokratik (démocratie/ démocratique)</i>	77	21
<i>Egemen-Egemenlik (souverain/souveraineté)</i>	16	22
<i>Vatandaş (citoyen)</i>	40	35
<i>Devrim (révolution)</i>	7	24

Anılan kitapların incelenmesi neticesinde (Tablo 3) öncelikle, Le Pen'in kitabında halka yapılan atfın Mélenchon'a nazaran daha fazla olduğu; bununla birlikte,

²⁷⁶ Ivaldi, "Populism in France," s. 32.

²⁷⁷ Le Pen, *Pour que Vive La France*.

²⁷⁸ Mélenchon, *L'Ere du Peuple*.

Mélenchon'un oligarşi/elit/kast kavramlarına Le Pen'e göre daha fazla yer verdiği görülmektedir. Le Pen'in demokrasi kavramını Mélenchon'a göre daha fazla kullandığı, egemenlik ve vatandaşlık kavramlarının ise her iki liderce yaklaşık oranlarda kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, mevcut siyasi sistemin değişmesi talebi bağlamında, devrim kavramına Mélenchon'un Le Pen'den daha fazla yer ayırdığı görülmektedir. Sonuç olarak denilebilir ki, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri Le Pen ve Mélenchon'u popülizm ekseninden karşı karşıya getirmiş olmakla birlikte, popülizmin nüvelerine her iki liderin söyleminde daha erken dönemlerden itibaren rastlamak mümkündür.

Esasen, bahsi geçen iki lider siyasi kariyerlerinin erken dönemlerinden itibaren birbiriyle karşıtlık içinde olmuştur. Aşırı-solun en güçlü isimlerinden olan Mélenchon, siyasi kariyerinin başından itibaren Ulusal Cephe'yi sert şekilde eleştirmiş; 2000'li yılların başında ise Ulusal Cephe'nin "demokrasinin bir gereği olarak yasaklanması gerektiğini" savunmuştur.²⁷⁹ Özellikle Marine Le Pen'in Ulusal Cephe liderliğini üstlenmesinin ardından, Ulusal Cephe'nin normalleştiği iddiaları ve işçi oylarına talip olduğu tartışmasının Fransız kamuoyunda ağırlık kazanması ile Mélenchon, bu iddiaların gerçeği yansıtmadığını ve bunların Fransız solu ile işçi sınıfına zarar vermek ve Ulusal Cephe lehine bir algı oluşturmak amacıyla Fransız basını tarafından kasıtlı olarak gündeme getirildiğini savunmuştur.²⁸⁰ Diğer yandan Marine Le Pen, Mélenchon'un başını çektiği Fransız aşırı-solunu sınıf çıkarlarına ihanet etmekle ve sol seçmenin beklentilerini karşılamakta başarısız olmakla eleştirmiş, kendisinin işçi sınıfının oylarına talip olduğunu ilan etmiştir.

²⁷⁹ Jean-Luc Mélenchon, "Front National: Interdire ou Subir," *Le Monde*, 29 Mayıs 2002, https://www.lemonde.fr/archives/article/2002/05/29/front-national-interdire-ou-subir_4232561_1819218.html#xtor=AL-32280270 (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2019).

²⁸⁰ Alemagna & Allières, *Mélenchon, A la conquête du Peuple*, s. 243.

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde iki liderin popülizm üzerinden görünürlüklerini artırmış olması aynı zamanda kendilerine karşıt cephenin genişlemesine de yol açmıştır. Özellikle Fransız basınında biri sağ diğeri sol popülizmi temsil eden iki lider arasında popülizm üzerinden benzerlik kurma eğilimi seçimler öncesinde artış göstermiştir. Ulusal Cephe ve LFI'nin, Fransız siyasi sistemine karşıtlık, küreselleşme karşıtlığı, AB'ye eleştirel bakış gibi pek çok konuda benzer politikalara sahip olması, iki partinin siyasi spektrumdaki farklı konumlarına rağmen, popülizm ortak paydası üzerinden madalyonun iki ayrı yüzü olarak nitelendirilmelerine ve Fransız siyaseti için eşit ölçüde tehlikeli iki siyasi parti olarak takdim edilmesine neden olmuştur.²⁸¹

4.1.1 Marine Le Pen'in Seçim Vaatleri

2017 seçimlerine yönelik olarak “Sakin ve Barışçıl Fransa” (*France apaisée*) sloganını benimseyen Le Pen, bu sayede hem ülkenin içinde bulunduğu güvensizlik ortamına dikkat çekmiş, hem de kendisinin sükûnet ve barışın anahtarını elinde tuttuğu imgesini yaratmıştır. Laclau'nun terminolojisiyle ifade edilecek olursa, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde Le Pen tarafından güvenlik, sükûnet ve barışın boş gösteren olarak kullanıldığı görülmektedir. Seçim kampanyası boyunca “göç”, “kimlik”, “halk adına” (etnik anlamda Fransız halkı) kavramlarına sıklıkla atıfta bulunan Le Pen, Fransa'nın İslamileşmesi, kimliğini kaybetmesi, geleneksel değerlerin zayıflaması, ailenin çöküşü, AB'nin Fransa'nın çöküşüne neden olması gibi tehditlere dikkat çekmiş; doğrudan demokrasi, referandum, nispi temsile dayalı seçim sistemini savunmuştur.

²⁸¹ Saç, “Görünenin Ötesinde, Popülizmin Gölgesinde Fransa'nın Yakın Dönem Siyaseti,” s. 50.

Ulusal Cephe'nin 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine yönelik olarak hazırlanan "144 Taahhüt" başlıklı seçim bildirgesi²⁸², popülizme ait pek çok unsur barındırmaktadır. Her şeyden önce, bildirgenin "Özgür Bir Fransa" başlıklı birinci bölümü "egemenliği halka geri verme" ve "yakınlık demokrasisi (*démocratie de proximité*) tesis edilmesi" hedefine hasredilmiş olup bu çerçevede, Fransa'nın AB'den ayrılmasını (Frexit) referanduma sunmak, seçimlerde nispi temsil sistemine geçilmesi, halka 500.000 imza ile halk inisiyatifi başlatma hakkı tanınması, milletvekili sayısının 577'den 300'e, senatör sayısının 348'den 200'e indirilmesi, yerel yönetimlerin, halk ve yöneticiler arasındaki ilişkileri daha doğrudan kılacak şekilde yeniden yapılandırılması gibi taahhütleri içermektedir.

"Daha Güvenli bir Fransa" başlığını taşıyan ikinci bölüm, Shengen bölgesinden çıkılarak ulusal sınırların yeniden tesis edilmesi, 15.000 kişilik ilave kolluk kuvveti istihdam edilmesi, hapishanelerin kapasitesinin artırılması, suça karışan yabancıların ivedilikle sınır dışı edilmesi, yasal göçün yıllık kotalara bağlanması, aşırılıkla bağlantılı olduğu düşünülen tüm camilerin kapatılması gibi güvenlik önlemlerine işaret etmektedir. Göçle ilgili vaatlere bildirgenin güvenliğe ilişkin bölümünde yer veriliyor olması da, göçün Ulusal Cephe tarafından güvenlikle yakından ilişkilendirildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Le Pen bu çerçevede, suça karışan göçmenlerin Fransız vatandaşlığı almasının yasaklanması, Shengen bölgesinden çıkılması ve ulusal sınırların yeniden tesis edilmesi, Fransa'ya her yıl kabul edilecek göçmen sayısının 10.000 ile sınırlanması, AB ülkeleri haricindeki ülke vatandaşları için çifte vatandaşlığın yasaklanması gibi öneriler sunmaktadır. Diğer taraftan, bildirgenin özgürlüklere ilişkin bölümüne de "Daha Güvenli Bir Fransa" başlığı altında yer verilmiş olması ve bu

²⁸² Marine Le Pen, *144 Engagements Présidentiels*, 2017 (Ulusal Cephe'nin 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçim Bildirgesi).

çerçevede, ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, kadın hakları, çocuk hakları ve kişisel verilerin korunması hakkına atıfta bulunulmasıyla yetinilmiş olması, Le Pen'in, güvenlik önlemlerinin özgürlükler aleyhine genişletilmesini savunan ve özgürlükleri güvenlik zaviyesinden gören politikalarının somut bir yansımasıdır.

Bildirgenin “Müreffeh Bir Fransa” bölümü ekonomik ve sosyal meselelere hasredilmiş olup, Le Pen bu kapsamda, Euro bölgesinden çıkılarak Frank'a geri dönülmesi, küçük ve orta boy işletmelere yönelik yatırım teşvikleri sağlanması, emeklilik yaşının 60'a çıkarılması, haftalık çalışma süresinin 35'e indirilmesi, çalışanlar aleyhine ağır koşullar içeren ve işten çıkarmaları kolaylaştıran El Khomri Çalışma Yasası'nın geri çekilmesi, vergi sisteminin daha adil hale getirilmesi, yolsuzluğa karışanlara yönelik cezaların ağırlaştırılması gibi ekonomik ve sosyal bazı vaatler öne sürmektedir. Le Pen, ekonomik vaatleri çerçevesinde, ulusal tercih (*préférence nationale*) ilkesine de geniş yer ayırmakta olup, bu kapsamda, yabancı şirketler karşısında Fransız şirketlerine öncelik tanınması, stratejik ve taşıyıcı sektörler için koruma politikaları uygulanması, Fransa'da çalışan yabancılara ilave vergi yükümlülüğü getirilmesi, Fransız üreticiler için zorunlu tutulan üretim standartlarını karşılamayan yabancı menşeli ürünlerin ithalatının yasaklanması gibi önerilerde bulunmaktadır.

“Onurlu bir Fransa” başlığını taşıyan bölümde ise Le Pen, Fransız halkının ulusal kimliğinin muhafaza edilmesi hedefi doğrultusunda Fransız ulusal kimliğinin anayasa ile koruma altına alınması, Fransız vatandaşlığının diğer vatandaşlıklar karşısında ayrıcalıklı hale getirilmesi, entegrasyon yerine asimilasyon politikasına ağırlık verilmesi, laikliğin mutlak şekilde uygulanması, eğitim sisteminin Fransız ulusal değerleri çerçevesinde revize edilmesini önermektedir.

Bildirgenin “Güçlü Bir Fransa” başlıklı bölümü, Fransa'nın, yeniden küresel bir güç haline gelmesi hedefi doğrultusunda NATO'nun askeri kanadından ayrılması,

bütçeden savunmaya ayrılan payın artırılması, savunma sanayinin yerli ve milli üretimle desteklenmesi hedeflerine yer vermektedir. “Sürdürülebilir bir Fransa” başlığını taşıyan son bölüm ise, Fransız tarımının güçlendirilmesi, serbest ticaret anlaşmalarının feshedilmesi, vahşi kapitalizme dayalı ekonomik modelin terk edilmesi ve çevreye duyarlı yeni bir ekonomik model benimsenmesi, nükleer enerjinin aşamalı olarak sona erdirilmesi ve yenilenebilir enerjinin yaygınlaştırılması vaatlerini gündeme getirmektedir.

4.1.2. Jean-Luc Mélenchon’un Seçim Vaatleri

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamında Mélenchon’un popülizminin serimlenmesi için, LFI’nin “Ortak Gelecek” (*Avenir En Commun*) başlığını taşıyan ve esasen Mélenchon’un aynı adı taşıyan kitabının bir özeti biçiminde olan seçim bildirgesi²⁸³ fikir verici niteliktedir. Her şeyden önce, oligarşi ve halk arasında kurulan karşıtlık söylemine bildirge boyunca sıklıkla rastlanmaktadır. Mélenchon, oligarşi olarak adlandırdığı grubun içine yönetici elitler, ulusal ve küresel finans çevreleri ile bu ikisinin kontrolündeki medya kuruluşlarını dâhil etmektedir. Oligarşi tanımlaması dışında kalan kesimler ise halk sınıflandırmasına dâhil olmaktadır. Oligarşiye karşı halk egemenliğini sağlamanın tek yolu, “Başkanlık Monarşisi” olarak adlandırdığı mevcut yönetim biçiminin sona ermesi, ayrıca, “Halkın Zamanı” kitabında da ayrıntılı bir analizini yaptığı şekilde, kurucu bir meclis tesis edilerek 6. Cumhuriyetin ilan edilmesinden geçmektedir.

Mélenchon, 6. Cumhuriyete ilişkin görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

Her şey halkın iktidarı ile başlar. Peki, iktidarı halka vermek ve medyatik-politik kast sistemi ve başkanlık monarşisini ortadan kaldırmak nasıl mümkün olacak? Bu ancak “halkın zamanı”nın başlaması ile mümkün olabilir. Halk devrimi, finansal oligarşi ve ona hizmet eden kast sistemini ortadan kaldırmanın en barışçıl

²⁸³ Jean-Luc Mélenchon, *Avenir En Commun*, 2016, (Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçim Bildirgesi).

ve demokratik yoludur. Anayasa'yı baştan sona değiştirme, başkanlık monarşisini ortadan kaldırma ve halk egemenliğini yeniden tesis etme görevi kurucu bir meclise aittir. Ben 5. Cumhuriyetin son Cumhurbaşkanı olmak ve Fransız halkı tarafından yeni bir anayasa yapılır yapılmaz evime dönmek istiyorum. 6. Cumhuriyet aynı zamanda Fransa'nın yeniden inşası anlamına gelecektir.²⁸⁴

Seçim bildirgesinde “oligarşiyi süpürme” ifadesine sıklıkla yer veren Mélenchon'a göre, Fransız toplumu ayrıcalıkların ve paranın esiri olmuş; siyasi elitler ve finans oligarşisi arasındaki gizli anlaşma sayesinde, halkın gerçeklerinden uzak ve ayrıcalıklara dayalı bir kast sistemi gücü ele geçirmiştir. Ayrıca, halk karar alma süreçlerinin dışına itilmiş, demokrasi beş yılda bir gerçekleştirilen seçimlere indirgenmiştir. Mélenchon'a göre, tüm bu çarpık düzene son vermenin tek yolu egemenliği halka geri vermekten geçmektedir.

Seçim bildirgesinde, para, sansasyonel haber ve gündem olma arayışının medyayı esir aldığını söyleyen Mélenchon'a göre, özgür ve çoğulcu bilgi olmaksızın demokrasi tam anlamıyla hayata geçirilemeyecektir. Bu bağlamda, medyada da bir halk devrimi gerçekleştirilmesi zorunludur. Medyada gerçekleştirilecek bu devrim, medya kuruluşlarının tek elde toplanması ve siyasi etki altında yayın yapmasını engelleyecek yasa değişikliği ve medyada dezenformasyon ile bilgi kirliliğini önlemek üzere bir medya konseyi kurulması gibi tedbirleri içermektedir.

Terörle mücadele konusuna da seçim bildirgesinde yer veren Mélenchon, güvenliğin temel insan haklarından biri olduğuna dikkat çekmekle birlikte, terörle mücadelenin “medeniyetler çatışması” bakış açısıyla gerçekleştirilmesine karşı çıkmakta; bunun yerine, eğitim, sosyal adalet, siyasi katılım gibi alanlarda gerçekleştirilecek reformlarla terörizmi besleyen koşulların ortadan kaldırılmasına dayalı uzun vadeli bir politika öngörmektedir. Göç ve göçmenler konusuna da değinilen bildireye göre,

²⁸⁴ Mélenchon, *L'Avenir En Commun*, s. 21.

Mélenchon, göçmenlerin sınır dışı edilmesi ve birtakım haklardan yoksun bırakılmasına karşı çıkmakta; göç sorununun uluslararası düzeyde ele alınması ve buna ilişkin evrensel çözümler geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna göre, öncelikli olarak göçmenlerin ülkelerinden ayrılmalarını gerektirecek koşulları ortadan kaldıracak sosyal, ekonomik ve siyasi politikalar benimsenmeli, AB sınır güvenliğine ilişkin mevzuat gözden geçirilmeli ve göçmenlerin aile birliği hakkına saygı gösterilmelidir.

Avrupa Birliği konusuna geniş yer ayrılan bildirmede Mélenchon, Avrupa Birliği hayalinin bittiğini ve AB'nin uluslararası bankalar ve finans kuruluşlarının diktatörlüğüne boyun eğen açık bir pazara dönüştüğünü savunmakta; AB çerçevesinde, kemer sıkma politikaları dayatan, sosyal devlet anlayışını ve devletin kamu yatırımında bulunmasını yasaklayan anlaşmaların tadil edilmesi, bunun gerçekleştirilememesi halinde ise, Fransa'nın bu anlaşmalardan çekilmesi önerisinde bulunmaktadır. Küresel ekonomi içindeki para, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının, ücretlilerden ve küçük/orta boy işletmelerden alınan artı değerın çokuluslu şirketler üzerinden finans oligarşisine aktarılmasına yaradığını, bunun neticesinde, sosyal hakların ortadan kalktığını, çevrenin geri dönüşü olmayan biçimde zarar gördüğünü ve Fransız sanayinin çöküşüne girdiğini savunan Mélenchon, bu küresel oligarşi düzenine karşı "dayanışmacı bir korumacılık" gösterilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Mélenchon, bir yandan AB, diğer yandan NATO üyeliği çerçevesinde Fransa'nın küresel sistemde bağımsız hareket edemeyen bir aktöre dönüştüğünü savunarak, bağımsızlığı yeniden elde edebilmek için NATO'nun askeri kanadından çekilme ve alternatif bir küresel ittifak sistemi kurma önerisinde bulunmaktadır.

Fransa'da 9 milyon kişinin yoksulluk sınırı olan 1000 Euro'nun altında geliri olduğuna ve iş sözleşmelerinin %85'inin geçici nitelikteki sözleşmelerden meydana geldiğine dikkat çeken Mélenchon, geçici sözleşme yapılabilmesi için %10'luk bir kota

uygulaması getirmeyi vadetmekte, haftalık çalışma süresinin 35 saat olarak uygulanması, fazla mesai ücretlerinin artırılması, asgari ücretin 1.326 Euro’da sabitlenmesi, sağlık hizmetlerinin tamamen ücretsiz hale getirilmesi ve 200.000 toplu konut inşa edilmesi gibi vaatlerde bulunmaktadır.

Son olarak, Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi’nin programının en önemli unsurlarından birini teşkil eden “yeşil siyaset” çerçevesinde Mélenchon, doğanın sürdürülebilir şekilde üretebileceğinden daha fazlasını tüketmeme fikrine dayalı “yeşil kuralın” (*règle verte*) anayasal statüye kavuşturulması, fosil yakıt kullanımının ve nükleer enerjinin terk edilmesi, 2050 yılına kadar enerji üretiminin %100’ünün yenilenebilir kaynaklardan elde edilmesinin sağlanması, ekosisteme zarar veren mevcut tarımsal üretimin organik tarım tekniklerini içerecek şekilde dönüştürülmesi, sera gazı salınımının azaltılması için toplu taşıma imkanlarının geliştirilmesi, “sıfır atıklı Fransa” hedefinin gerçekleştirilmesi gibi vaatler öne sürmektedir.

4.1.3. Le Pen ve Mélenchon’un Seçim Vaatlerinin Popülizm Üzerinden Karşılaştırılması

Le Pen ve Mélenchon’un 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi hazırladıkları bildirgeler ve seçim kampanyaları boyunca yaptıkları açıklamalardan yola çıkılarak iki siyasetçinin popülizm eğilimlerinin karşılaştırmalı bir incelemesi ilginç sonuçlar ortaya koymakta; Le Pen ve Mélenchon’un bazı eğilimlerde benzer bir söylemi savunurken bazı eğilimlerde birbirlerine taban tabana zıt bir söyleme başvurabildikleri görülmektedir.

Buna göre öncelikle, Le Pen daha ziyade etnik anlamda Fransız ulusuna dayanan kısmi bir halk söylemini savunurken Mélenchon’un etnik veya sınıfsal gönderme içermeyen, yalnızca yönetici elitleri, finans çevrelerini ve medyayı dışarıda bırakan daha kapsayıcı bir halk söylemi kullandığı görülmektedir. Sistem karşıtlığı her iki liderin de

söyleminde rastlanan bir popülizm unsuru olmakla birlikte, Le Pen, seçimleri kazandıktan sonra kendi liderliğinde yeni bir Fransa'nın tesisini savunurken, Mélenchon halk devrimine dayalı ve kendisinin yalnızca yol gösterici olacağı bir 6. Cumhuriyetin kurulmasından yanadır. Bu çerçevede, Le Pen nispeten daha güçlü ve popülizmin iktidarından sonra da sürdürülecek bir liderlik ortaya koyarken, Mélenchon, halkın devriminin ardından sönmünecek bir liderliği temsil etmektedir.

Le Pen toplumu ikiye böldüğü antagonistik sınırdaki Fransız ulusunun karşısına yabancılar, göçmenler, Müslümanlar, siyasal elitler ve AB bürokrasisini yerleştirirken, Mélenchon antagonistik sınırı Fransız halkı ile yönetici elitler, finans çevreleri ve medya arasında konumlandırmaktadır. Ayrıca, farklı tekel talepleri arasında eşdeğerlik zinciri kurulması amacıyla Le Pen'in "güvenlik, barış ve sükunet" boş gösterenlerine atıfta bulunduğu, buna karşın Mélenchon'un "boyun eğmeme, halk devrimi ve vatanseverlik" boş gösterenlerini kullandığı görülmektedir.

Göçmenlere karşı tutumları da Le Pen ve Mélenchon'u birbirinden kesin şekilde ayırmaktadır. Aşırı-sağ reflekslere sahip olan Le Pen, göçmenleri Fransa için bir tehdit olarak takdim eden bir söylem kullanırken, Fransa'ya göçün kota sistemi ile sınırlandırılması ve ülkede yasadışı biçimde bulunan göçmenlerin sınır dışı edilmesini savunmaktadır. Mélenchon ise, göçmen kotası sistemine karşı çıkmakta, göçmenlerin Fransa'ya faydalarını öne çıkaran bir söylem kullanmakta ve uluslararası göç sorununun göçmenlerin ülkelerinden ayrılmasına neden olan koşulların ortadan kaldırılmasını sağlayacak yapısal bir dönüşümün gerçekleştirilmesi yoluyla çözülmesinden yana bir tutum almaktadır.

Her iki lider de ultra-liberal bir AB projesini eleştirmekle birlikte, Marine Le Pen Euro bölgesinden çıkarak Frank'a geri dönme fikrini savunmakta, Mélenchon ise yalnızca Euro bölgesinden çıkmanın savunulur bir tarafı olmadığını belirtmektedir. Le

Pen'in, Fransa'nın AB'den çıkışını referanduma sunma önerisi karşısında Mélenchon, AB anlaşmalarının Fransa'nın lehine olacak şekilde tadil edilmesi, bunun gerçekleşmemesi halinde ise AB'den çekilme biçiminde koşullu bir AB karşıtlığını savunmaktadır. Nitekim, 2017 yılında yapılan bir ankete göre, Le Pen'in seçmeninin %12'si Fransa'nın Avrupa Birliği üyesi olması hakkında olumlu görüşlere sahipken, Mélenchon'un seçmeninde bu oran %45'e yükselmektedir. Benzer şekilde, Le Pen'in seçmeninin %38'ü Euro bölgesinden çıkışı desteklerken, bu oran Mélenchon'un seçmeninde %9 düzeyindedir.²⁸⁵ Diğer taraftan, Marine Le Pen'in AB ve küreselleşme karşıtlığının temel hareket noktası partinin milliyetçi ve nativist yaklaşımından kaynaklanmaktayken, Mélenchon'un AB karşıtlığının daha ziyade AB'nin neoliberal ekonomi politikalarından duyulan rahatsızlığa dayandığı görülmektedir.²⁸⁶

Demokrasi ve halkla doğrudan ilişki kurulmasına yapılan vurguya her iki liderde de rastlanmakla birlikte, demokrasi konusunda Le Pen ve Mélenchon arasında bazı nüanslar olduğu göze çarpmaktadır. Sözgelimi, Le Pen, halkoylamasının yaygınlaştırılmasına yaptığı vurguya rağmen, odağında güçlü bir liderin yer aldığı temsili vekalet ilişkisine dayalı demokratik modele vurgu yaparken, Mélenchon tabandan gelen bir siyasi katılım ile halkın kurucu rol üstlendiği ve tüm karar alma süreçlerinde doğrudan söz sahibi olduğu, gerekli hallerde ise temsilcilerini azledebileceği emredici vekalet dayalı radikal bir doğrudan demokrasi modelini savunmaktadır.²⁸⁷

²⁸⁵ "Sondage jour du vote Second tour de l'élection présidentielle 2017," *Opinion Way* (2017), <https://www.opinion-way.com/fr/sondage-d-opinion/sondages-publies/politique/presidentielle-2017.html> (Erişim Tarihi: 16 Şubat 2019).

²⁸⁶ Ivaldi, "Populism in France," s. 32-33.

²⁸⁷ a.g.e., s. 36.

Tablo 4. Ulusal Cephe ve Boyun Eğmeyen Fransa'nın popülizm eğilimleri

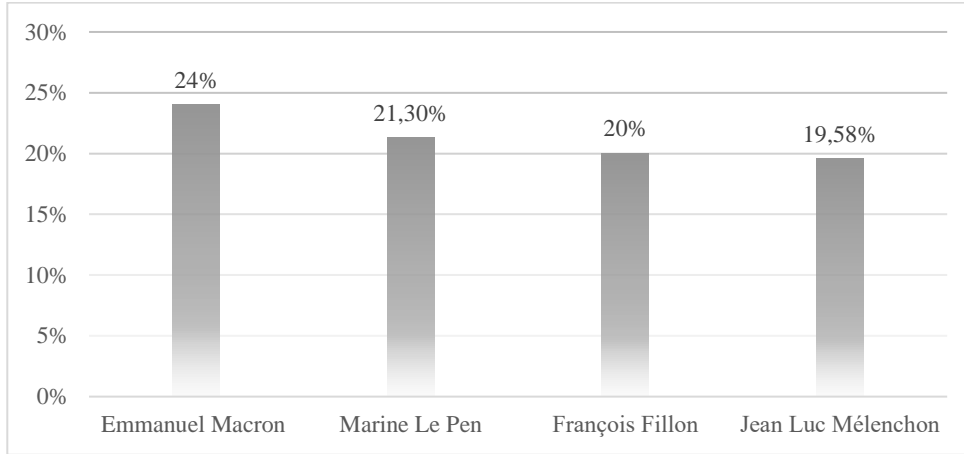
	Ulusal Cephe	Boyun Eğmeyen Fransa
Halk Söylemi	- Etnik anlamda Fransız ulusuna dayanan kısmi bir halk söylemi	- Etnik veya sınıfsal gönderme içermeyen kapsayıcı halk söylemi
Sistem Karşıtlığı	- Fransız siyasetinin kriz içinde olduğu ve mevcut partilerin halkın ihtiyaçlarına yanıt vermediği söylemi - Ulusal Cephe ve Le Pen liderliğinde krizden çıkış ve yeni bir Fransa yaratılması	- Fransız siyasetinin kriz içinde olduğu ve mevcut partilerin halkın ihtiyaçlarına yanıt vermediği söylemi - Halk Devrimi neticesinde krizden çıkış ve 6. Cumhuriyetin tesis edilmesi
Karizmatik Liderlik	- Güçlü, görünür ve halkın içinden izlenimi veren lider profili - Popülizm iktidara geldikten sonra liderlik sürecektir	- Görünür, yol gösterici ve halkın içinden izlenimi veren lider profili - Popülizm iktidara geldikten sonra liderlik sönmülenecektir
Antagonistik Sınır	- Fransız ulusu // yabancılar, göçmenler, Müslümanlar, siyasal elitler, AB bürokrasisi	- Fransız halkı // yönetici elitler, küresel finans çevreleri ve medya
Boş Gösteren	Güvenlik, Sükûnet, Barış	Boyun Eğmeme, Halk Devrimi, Vatanseverlik
Göçmenlere Karşı Tutum	- Fransa'ya göçün kota sistemi ile sınırlandırılması - Fransa'da yasadışı biçimde bulunan göçmenlerin sınır dışı edilmesi - Göçmenlerin Fransa için tehdit olduğunu öne çıkararak söylem	- Göçmenlerin ülkelerinden ayrılmalarını engelleyecek uzun vadeli sosyo-ekonomik politikalar benimsenmesi - Göçmen kotasına karşıtlık - Göçmenlerin Fransa'ya faydalarını öne çıkaran söylem
AB ile İlişkiler	- Euro bölgesinden çıkış ve ulusal para birimine geri dönüş - AB'den ayrılma kararının referanduma sunulması (Frexit)	- AB kurucu anlaşmalarının revize edilmesi (A Planı) - Anlaşmaların revize edilememesi durumunda Fransa'nın bu anlaşmalardan çekilmesi (B Planı)
Demokrasi	- Temsili vekalet ilişkisine dayalı doğrudan demokrasi	- Emredici vekalet ilişkisine dayalı doğrudan ve radikal demokrasi

Son tahlilde, Fransız seçmenin 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesindeki değişim talebini en iyi okuyan iki sistem dışı siyasi parti olarak FN ve LFI seçim kampanyası sürecinde ön plana çıkmış ve Fransız seçmene birbiriyle rekabet halinde iki ayrı popülizm sunmuştur. Bu bağlamda denilebilir ki, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde siyasi partiler arasındaki temel çekişmenin mitinglerinde yaptıkları konuşmalar ve seçim vaatleri üzerinden Le Pen ve Mélenchon arasında gerçekleşmiş olması, Chantal Mouffe'un, bundan böyle siyasi çekişmenin ana eksenini sağ ve sol popülizm arasındaki ihtilafın teşkil edeceği varsayımını doğrular niteliktedir. Bu çerçevede, Ulusal Cephe ve LFI'nin popülizm ortak paydasında birleşmekle birlikte, "halk" kategorisi altında birbirinden tamamen farklı kesimleri bir araya getirme eğilimi gösterdikleri ve biri sağ biri sol olmak üzere birbirinden tamamen farklı ve birbiriyle çekişme halinde iki ayrı popülizm sundukları görülmektedir.

4.2. Seçim Süreci ve Seçim Sonuçları

23 Nisan 2017 tarihinde düzenlenen 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda Emmanuel Macron %24 oranında oy alarak seçimleri birinci sırada tamamlamıştır. İlk turda aldığı %21,30'luk oy oranıyla ikinci tura kalmaya hak kazanan diğer aday ise Ulusal Cephe lideri Marine Le Pen olmuştur. Jean-Luc Mélenchon, ilk turda %20 oy alan merkez-sağın adayı François Fillon'un ardından %19,6 oranında oy almış ve dördüncü sıraya yerleşmiş, ancak ikinci tura katılamamıştır. Sosyalist Parti lideri Benoit Hamon ise ilk turda oyların ancak % 6,36'sını kazanabilmiştir.

Grafik 2. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birinci tur oylama sonuçları.

(Kaynak: <https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles>)

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda böyle bir tablonun ortaya çıkmasında gerek sağa gerek sola ilişkin bazı faktörler rol oynamıştır. Öncelikle, 2012-2017 yılları arasında Fransa'nın yaşadığı ekonomik problemler ve terör saldırılarının faturasının Sosyalist Partili Cumhurbaşkanı François Hollande'a çıkarılması, iktidarın 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde soldan sağa el değiştireceğine kesin gözüyle bakılmasına neden olmuştur. Beşinci Cumhuriyetin en düşük halk desteğine sahip Cumhurbaşkanı unvanını kazanmış Hollande, Bütçe Bakanı Jérôme Cahuzac'ın vergi kaçırma ve kara para aklamakla suçlanmasına neden olan Chauzac Skandalı, tartışmalı El Khomri Çalışma Yasası, 2015 Charlie Hebdo ve Bataclan terör saldırıları gibi gelişmeler nedeniyle iktidarda olmanın getirdiği yıpranmışlıktan fazlasıyla etkilenmiş ve 2017 seçimlerinde aday olmayacağını açıklamak durumunda kalmıştır.²⁸⁸ Ayrıca, solda çok sayıda adayın ortaya çıkması neticesinde ortak bir isim üzerinde uzlaşamaması ve solun parçalı bir yapı ortaya koyması gibi nedenler, Fransız solunun seçimlerde kayda değer bir başarı göstermesini engellemiştir.

²⁸⁸ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 102-104.

Diğer taraftan, seçimlerin gerçekleştirildiği 2017 yılı başında merkez sağın favorisi François Fillon olmakla birlikte, Fillon'un, hakkında eşini danışmanı olarak göstererek ailesine haksız kazanç sağladığı iddiasıyla açılan soruşturma seçim sonuçlarını etkileyecek en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Fillon'un eşi Penelope Fillon'a atfen "Penelopedate" olarak adlandırılan skandalın patlak vermesinin ardından, Fillon'un kendisine yöneltilen suçlamalara meydan okuyan tavrı ve soruşturma nedeniyle kendisini "siyasi suikasta uğramış bir kurban" olarak takdim etmesi merkez-sağ seçmen nezdinde sahip olduğu desteği büyük oranda yitirmesine neden olmuştur.²⁸⁹ Bu gelişme, sağ seçmen açısından Le Pen'in seçimi kazanma ihtimali en yüksek tek gerçekçi sağ seçenek olarak öne çıkmasını sağlamıştır.

Seçim sonuçlarını belirleyen bir diğer önemli gelişme kuşkusuz seçimlere bir yıl kala Emmanuel Macron tarafından Cumhuriyetçi Yürüyüş Hareketi'nin (*La République en Marche* – LREM) kurulmuş olmasıdır. Emmanuel Macron, finans ve bankacılık sektöründeki kariyerinin yanı sıra, 2006-2009 yılları arasında Sosyalist Parti üyesi olmuş, Hollande'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde Sosyalist Parti Genel Sekreter Yardımcısı olarak atanmış, 2014 yılında kurulan İkinci Valls Hükümeti'nde ise Ekonomi, Sanayi ve Dijital İşler Bakanı olarak görev almıştır. Cumhurbaşkanlığına aday olmak için Ağustos 2016'da bakanlık görevinden istifa eden Macron, kurucusu olduğu Cumhuriyetçi Yürüyüş Hareketini 6 Nisan 2016 tarihinde kamuoyuna açıklamıştır. Macron, LREM'i hem sağda hem de solda yer alan, ilerlemeci bir parti olarak tanımlamıştır.²⁹⁰

Fransız siyasetine yeni bir soluk getirecek genç ve dinamik bir lider profili çizen Emmanuel Macron, geleneksel Fransız siyasetinin krize girdiği ve solun parçalı bir yapı arz ettiği bir dönemde kayda değer şekilde yükselmiştir. Merkezde ve liberal bir siyasi

²⁸⁹ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 105-109.

²⁹⁰ a.g.e., s. 79-82

parti olarak sınıflandırılan, siyasal ve ekonomik liberalizmi savunan LREM'in en büyük seçim vaadi, geleneksel Fransız siyasetini modernleştirmek ve dönüştürmek olmuştur. Fransız siyasetindeki geleneksel bölünme çizgilerinin dışında, kendi ayırım noktalarını ve sınırlarının oluşturan Macron sol kadar sağı da dönüştürme ve oyunun kurallarını yeniden belirleme misyonu üstlenmiştir. Macron, daha önce mensubu olduğu Sosyalist Parti'yi merkezle uzlaştırma ve böylece “partiler üstü bir birlik” tesis etmeyi hedeflemiştir. Değişime yaptıkları çağrı ve partiler üstü tutumları bağlamında, LREM ile Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa hareketi arasında büyük benzerlik olduğu da savunulmaktadır.²⁹¹

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda, bir yanda kapalı toplum modeli ve AB ile Euro'dan çıkışı savunan; göçmen ve İslam karşıtlığı üzerinden ulusal kimliğe vurgu yapan Marine Le Pen ile diğer yanda dünyaya ve AB'ye daha fazla açılma ve reform vaadinde bulunan, ilerlemeci ve teknokratik bir profil çizen ve göçmenlerin günah keçisi haline getirilmesine karşı çıkan Emmanuel Macron'un yarışmış olması dikkat çekici olmuştur.²⁹² 7 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilen ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Le Pen'in %33,9 oy oranına karşı Macron oyların %66,1'ini alarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Seçimlerin ikinci turunda oy kullanmama oranı %25, boş oy verme oranı ise %11 olarak kayıtlara geçmiştir. 1969 seçimlerinden bu yana oy kullanmama oranının en yüksek seçim olduğu 2017 seçimlerinde, sandıklara gitmeyen ve boş oy kullananların toplam sayısı (16 milyon) Le Pen'in aldığı oy toplamından (10,6 milyon) fazladır.²⁹³

²⁹¹ Nicolas Chapuis, “Plaidoyers pour un dépassement du clivage droite-gauche,” *Le Monde*, 20 Nisan 2016, http://abonnes.lemonde.fr/politique/article/2016/04/21/plaidoyers-pour-un-depassement-du-clivage-droite-gauche_4905933_823448.html?xtmc=emmanuel_macron_presidentielle&xtr=3463 (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2019).

²⁹² Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 177.

²⁹³ Maxime Vaudano vd., “Le second tour de la présidentielle 2017 en 8 chiffres,” *Le Monde*, 8 Mayıs 2017, https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/05/07/le-second-tour-de-la-presidentielle-2017-en-8-chiffres_5123931_4355770.html (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2019).

Seçimlerin ikinci turuna gidilirken, Le Pen'in aleyhine olan bazı gelişmeler de meydana gelmiştir. Öncelikle, seçimlerin ilk turunun ardından Fransız basınında Le Pen karşıtı yayın süresi artış göstermiş; Le Pen'in aşırı-sağ siyasetçi kimliğinin popülizmine nazaran daha fazla vurgulandığı görölmüştür.²⁹⁴ Ayrıca, iki aday arasında 3 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilen televizyon tartişmasında, Macron politikalarını açıklamayı tercih ederken, Le Pen'in politikalarını açıklamak yerine Macron'u köşeye sıkıştırmayı amaçlayan ve saldırgan olarak addedilen bir tutum benimsemiş olmasının Le Pen'e oy kaybettirdiği tahmin edilmektedir.²⁹⁵

2002 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Jean-Marie Le Pen'in ikinci tura kalması üzerine, ona karşı merkez sağın adayı Jacques Chirac'ı destekleyen Mélenchon, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda ise Le Pen ve Macron arasında bir tercih yapmaktan kaçınmıştır. Mélenchon, Le Pen'e karşı Macron'u desteklemeyerek aşırı-sağın önünü açtığı ve sorumsuzca davrandığı eleştirilerine hedef olmuştur.²⁹⁶ Eleştirilere cevaben Mélenchon, mevcut sisteme karşı halk federasyonu inşa etmek vaadiyle girdiği seçimlerde Macron'u desteklemiş olması halinde, LFI ile tesis ettiği tüm halk koalisyonuna ihanet etmiş olacağı yanıtını vermiştir.²⁹⁷ Mélenchon'a göre ayrıca, tüm siyasi partiler 5. Cumhuriyet'e aittir ve doğrudan veya dolaylı olarak oligarşinin bir parçasıdır. Bu nedenle, Mélenchon 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde hiçbir sol siyasi parti ile işbirliği yapmayacağını açıklamıştır. Keza Mélenchon, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde PS'nin Cumhurbaşkanlığı adayı Benoit Hamon'un kendisine yönelttiği ittifak yapma teklifini de reddetmiştir.

²⁹⁴ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 189.

²⁹⁵ a.g.e., s. 116.

²⁹⁶ a.g.e., s. 90-91.

²⁹⁷ Alemagna & Allières, *Mélenchon, A la conquete du Peuple*, s. 381-382.

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri pek çok açıdan Fransız siyasetine yeni bir soluk getirmiş ve bir devrin kapanışını sembolize etmiştir. Öncelikle, 1980'li yıllardan itibaren iktidarın Fransız sağ ve solu arasında el değiştirmesi eğilimi 2017 seçimleriyle sona ermiştir. Esasen 2017 seçimlerinin kazananının merkez-sağın adayı François Fillon olacağı hususu geniş kabul görmekteydi. Öte yandan François Fillon'un hakkında, ailesi lehine haksız kazanç elde etmek suçlamasıyla başlatılan soruşturma seçimlerin gidişatını geri dönülmez şekilde değiştirmiştir. Solun parçalı bir yapı arz ettiği, merkez-sağın adayının ise seçime kısa süre kala ciddi bir prestij kaybına uğradığı seçim öncesi ortam, merkez sağ ve solun bir iktidar seçeneği olma ihtimalini ortadan kaldırmıştır.²⁹⁸ Bu bağlamda, Beşinci Cumhuriyet tarihinde ilk kez, Fransız halkının yaklaşık %50'si ana akım siyasi partilerin dışındaki adaylara yönelmiştir. 1958 yılından bu yana Fransız siyasetinin iki temel oyuncusu olan merkez sağ ve Sosyalist Parti'nin 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turuna katılamamış olması, Fransız siyasetinin geldiği noktayı göstermesi bakımından önemlidir. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, ilk turda adayların aldığı oy oranlarının birbirine yakınlığı bakımında da Fransız tarihinde benzeri görülmemiş bir netice ortaya koymuştur. Seçimin ilk turunda adayların aldığı oy oranları arasındaki ortalama fark 2012 ve 2007 seçimlerinde sırasıyla %5,8 ve %6,9 olarak gerçekleşmişken, 2017 seçimlerinde bu oran ortalama %1,5'a düşmüştür.²⁹⁹

Sağın ortak adayı François Fillon'un, ailesi lehine haksız kazanç elde etmek suçlamasıyla hakkında başlatılan soruşturmaya ve kendisine yöneltilen rüşvet iddialarına rağmen adaylıktan çekilmemesi, esasen Le Pen ve Mélenchon tarafından sıklıkla kullanılan, siyasi elitlerin yozlaşmışlığı ve kurulu siyasi düzenin çarpıklığı söylemini doğrulayan ve ellerini güçlendiren bir husus olmuştur. Bununla birlikte, yolsuzluk

²⁹⁸ Evans & Ivaldi, *The 2017 French Presidential Elections*, s. 1-2.

²⁹⁹ a.g.e., s. 2.

suçlamaları üzerine Fillon'dan ayrılan seçmen Le Pen veya Mélenchon'a değil Macron'a yönelmiş; bu da seçimler neticesinde böyle bir tablonun ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Tablo 5. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turundan ikinci turuna adaylar arasındaki oy geçişi

	<i>Macron</i>	<i>Le Pen</i>	<i>Bos/Geçersiz Oy</i>	<i>Oy Kullanmama</i>	<i>Toplam</i>
<i>Fillon</i>	48	20	15	17	100
<i>Mélenchon</i>	52	7	17	24	100
<i>Hamon</i>	71	2	10	17	100
<i>Dupont- Aignan</i>	27	30	20	23	100

(Kaynak: IPSOS & SOPRA³⁰⁰)

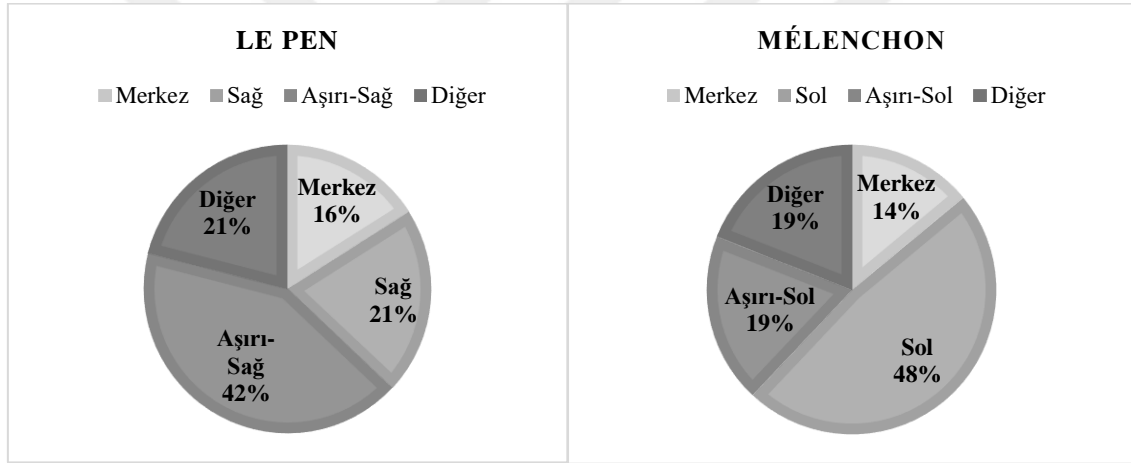
İlk turda elenen adaylara oy veren seçmenin ikinci tur tercihlerini ortaya koyan anket sonuçları (Tablo 5), Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin cereyan ettiği ortam ve seçim sonuçları bakımından dikkat çekici sonuçlar sunmaktadır. Öncelikle, sağın adayı Fillon'un seçmenin yarısına yakınının Macron'a yöneldiği ve yalnızca %20'lik kısmının Le Pen'e oy verdiği görülmektedir. Dikkat çekici bir diğer sonuç, Mélenchon'un ikinci turda hiçbir adayı desteklemeyeceğini açıklamış olmasına rağmen, Mélenchon'un seçmenin yarıdan fazlasının ikinci turda Macron'a oy vermiş olmasıdır. Son olarak, solun adayı Hamon'un seçmenin %71'i ikinci turda Macron'u desteklemiştir. Bu bağlamda, gerek sağ gerek sol seçmenden kayda değer ölçüde oy almış olması, Macron'un merkezde ve partiler-üstü duruşunun Fransız seçmen tarafından benimsendiğini ve inandırıcı bulunduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, şüphesiz Macron'un karşısında yer alan Le Pen'in aşırı-sağ çizgide yer alması,

³⁰⁰ "2nd tour présidentielle 2017: comprendre le vote des français, 2017," IPSOS & SOPRA, 7 Mayıs 2017, <https://www.ipsos.com/fr-fr/2nd-tour-presidentielle-2017-comprendre-le-vote-des-francais> (Erişim Tarihi: Şubat 12, 2019).

Macron'un Le Pen'e karşı panzehir olarak görülmesine ve beklediğinden daha fazla oy almasına neden olmuştur.

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turuna ilişkin olarak yapılan ve seçmeni siyasi tercihleri açısından değerlendiren bir başka ankete göre, Mélenchon'a oy verenlerden kendisini merkezde tanımlayanların oranı %14, sol seçmen olarak tanımlayanların oranı %48, aşırı-sol seçmen olarak tanımlayanların oranı %19'dur. Marine Le Pen'e oy verenlerin %42'si kendisini aşırı-sağ, %21'i sağ, %16'sı ise merkezde konumlandırmaktadır. Son olarak, Macron'a oy verenlerin % 28'i kendisini merkezde, % 34'ü solda, % 31'i sağda tanımlamaktadır.³⁰¹

Grafik 3. Le Pen ve Mélenchon'un seçmeninin siyasi eğilimleri.

(Kaynak: Opinion Way)

Diğer taraftan, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy kullananların sosyo-ekonomik durumu ile oy verme tercihleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir başka anket (Tablo 6) dikkat çekici sonuçlar sunmaktadır. Buna göre öncelikle, Le Pen ve Mélenchon'un seçmeni yaş ve cinsiyet konusunda birbirine benzeyen bir profil çizmekle birlikte, 35 yaş altı gençlerin Mélenchon'a oy verme eğilimi daha yüksekken, 35-49 yaş arası ve 65 yaş üstü seçmenin Le Pen'e oy verme oranı daha yüksek seyretmektedir. Her iki lidere oy veren seçmen mesleki bağlamda değerlendirildiğinde işçi, özel sektör

³⁰¹ "Sondage jour du vote second tour de l'élection présidentielle 2017," *Opinion Way*.

yöneticisi, özel sektör çalışanı ve emeklilerin Le Pen'e desteğinin Mélenchon'a göre daha fazla olduğu; diğer taraftan, memur ve işsizlerin oylarını almak konusunda Mélenchon'un Le Pen'e göre daha başarılı olduğu görülmektedir.³⁰² Le Pen'in aşırı-sol kökenli Mélenchon'a göre işçilerden daha fazla oy almış olması, Perrineau'nun işçi oylarının aşırı-sağa yönelimini ortaya koyan görüşlerini doğrular niteliktedir.

Seçmenin eğitim seviyesine bakıldığında, daha düşük eğitim seviyesinin Le Pen'e desteği artırdığı, buna karşın eğitim seviyesi yükseldikçe Mélenchon'u destekleme oranının da yükseldiği görülmektedir. Son olarak, her iki lider de oyunun büyük bölümünü kent periferisinde yaşayanlardan almış olmakla birlikte; Le Pen'in taşrada yaşayanlardan, Mélenchon'un ise şehir merkezlerinde yaşayanlardan daha fazla oy aldığı gözlemlenmektedir.³⁰³

Tablo 6. Le Pen ve Mélenchon'a oy verenlerin sosyo-ekonomik dağılımı

		Le Pen (%)	Mélenchon (%)
Cinsiyet	Erkek	48,9	50,2
	Kadın	51,1	49,8
Yaş	35 yaş altı	25,4	30,6
	35-49 yaş arası	31,8	28,3
	65 yaş üstü	15,3	13,3
Meslek	Memur	5,1	9,2
	Özel sektör çalışanı	22,1	18,8
	İşçi	20,4	14,3
	Emekli	23,6	18,5
	İşsiz	13,2	15,4

³⁰² Le profil des électeurs et les clefs du premier tour de l'élection présidentielle," *Ifop & Fiducial*, 23 Nisan 2017, https://www.ifop.com/wp-content/uploads/2018/03/3749-1-study_file.pdf (Erişim Tarihi: 7 Şubat 2019).

³⁰³ a.g.e.

Eğitim Seviyesi	Lise altı mezuniyet	45,5	30,7
	Lise mezunu	28,8	27,3
	Üniversite mezunu	24,9	39
Yaşanılan Yer	Taşra	30,9	25,6
	Kent periferisi	58,4	56,6
	Kent merkezi	10,7	17,8

(Kaynak: Ifop & Fiducial³⁰⁴)

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine yönelik olarak gerçekleştirilen ve Fransız seçmenin kaygılarının oy verdiği adaylara göre nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koyan bir diğer anket (Tablo 7) çalışmanın temel varsayımları açısından önemli sonuçlar sunmaktadır. Buna göre, Marine Le Pen'e oy veren seçmenin kaygıları arasında göç, terörle mücadele ve güvenlik konularının ilk üç sırayı aldığı; Mélenchon'un seçmeninin en önemli üç kaygısının ise sosyal güvenlik, istihdam ve sosyal eşitsizlik olduğu görülmektedir. Ayrıca, seçimin galibi Macron'un seçmeninin kaygılarında istihdam, AB'ye destek ve eğitim konularının başı çekmiş olması; Le Pen'in seçmenin büyük önem atfettiği göç ve terörle mücadele konularının ise Macron'un seçmeni için oldukça geri planda kalması da dikkat çekicidir.³⁰⁵

Tablo 7. 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda Fransız seçmeninin kaygılarının oy verdikleri adaylara göre dağılımı.

	<i>Marine Le Pen</i>	<i>Jean-Luc Mélenchon</i>	<i>Emmanuel Macron</i>
<i>İstihdam</i>	%43	%43	%58
<i>Terörle mücadele</i>	%68	%22	%31
<i>Alım gücü</i>	%40	%40	%42
<i>Sosyal güvenlik</i>	%37	%44	%41
<i>Göç</i>	%82	%20	%13
<i>Güvenlik</i>	%56	%19	%26
<i>Eğitim</i>	%19	%29	%47

³⁰⁴ a.g.e.

³⁰⁵ "Sondage jour du vote Second tour de l'élection présidentielle 2017," *Opinion Way*.

<i>Avrupa Birliği'ne destek</i>	%13	%23	%51
<i>Sosyal Eşitsizlik</i>	%25	%38	%29
<i>Fransa'nın küresel rolü</i>	%19	%15	%38
<i>Maliye</i>	%19	%20	%26
<i>Borçlar</i>	%15	%13	%30
<i>Yolsuzluk</i>	%14	%25	%29
<i>Çevre</i>	%10	%28	%20
<i>Küreselleşme</i>	%15	%12	%16
<i>Barınma</i>	%13	%13	%11
<i>Hiçbiri</i>	%1	%18	%3

(Kaynak: Opinion Way³⁰⁶)

Le Pen ve Mélenchon'un seçmenini siyasi tercihleri, sosyo-ekonomik durumları ve kaygılarına yönelik olarak sınıflandıran tüm anket sonuçlarından yola çıkılarak öncelikle varılabilecek sonuç, her iki lidere oy veren seçmenin birbirinden tamamen farklı siyasi arka plandan geldiği, farklı bir sosyo-ekonomik çevreye ait olduğu ve farklı kaygılar taşıdığıdır. Le Pen, esasen küreselleşmenin kaybedenleri olarak nitelendirilen, düşük gelir grubunda yer alan, işçi sınıfı ve alt-orta sınıfa mensup olan, düşük eğitim seviyesine sahip, ekonomik sorunların siyasi tercihlerinde belirleyici rol oynamadığı, oy vermedeki temel siyasi motivasyonu göç, terörizm ve güvenlik gibi meseleler olan ve otoriter eğilimler gösteren seçmen tarafından desteklenmektedir.³⁰⁷ Öte yandan, Mélenchon'un seçmeni küreselleşmenin kaybedenleri profili çizmemekte, orta ve orta-üst sınıflara mensup, eğitim düzeyi yüksek bir görünüm arz etmektedir. Ayrıca, ekonomik meselelerin çözümü ve gelirin yeniden dağılımına dayalı politikalar Mélenchon'un seçmeninin siyasi tercihlerini etkileyen temel dinamiklerken, göç, terörizm ve güvenlik

³⁰⁶ a.g.e.

³⁰⁷ Ivaldi, Gilles, "Populism in France," s. 40-42.

konularının Mélenchon'un seçmeni için kayda değer bir endişe kaynağı olmadığı görülmektedir.³⁰⁸

Bu bağlamda, Laclau'dan hareketle ifade edilecek olursa denilebilir ki, antagonistik sınıır toplumun hangi kesimlerini birbirinden ayırdığı ve eşdeğerlik zincirinin hangi boş gösteren üzerinden tesis edildiği hususunda Le Pen ve Mélenchon birbirinden ayrılmakta ve Fransız halkına birbiriyle rekabet halinde iki ayrı popülizm sunmaktadır. Bu bağlamda, Le Pen, Fransız kimliğine ve Fransa'nın güvenliğine Müslümanlar ve göçmenler tarafından yöneltilen tehdide karşı, suç oranlarındaki artış, terör saldırılar ve işsizlik gibi talepleri "daha güvenli bir Fransa" boş göstereni ile birleştiren bir eşdeğerlik zinciri tesis etmiştir. Mélenchon ise, yönetici elitler ve finans oligarşisine karşı sosyo-ekonomik eşitsizlikler, demokrasi açığı, çevresel kirlenme gibi talepler arasında "halk devrimi" boş göstereni üzerinden bir eşdeğerlik zinciri kurmuştur.

Fransa'da sağ ve sol popülizmin 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki performansının pek çok açıdan serimlenmesi mümkündür. Öncelikle, 2017 seçimleri, 2002 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra aşırı-sağın ikinci tura kalabildiği ikinci seçim olması bakımından önem taşımaktadır. Esasen, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Marine Le Pen yarışa kötü bir imajla başlayan tek siyasetçidir. Bununla birlikte, 2002 seçimlerinin aksine, Marine Le Pen'in ikinci turdaki oy oranının azalmak yerine %33'e kadar yükselmiş olması, Ulusal Cephe'nin, Fransız halkının bir bölümü için marjinal aşırı-sağ siyasi parti hüviyetinden sıyrıldığı ve çeşitli toplum kesimlerinin oyunu alarak ana akım hale geldiğinin teyidi niteliğinde olmuştur.

Diğer taraftan, Marine Le Pen'in ikinci turda galip gelememesinde, Fransız halkının hatırı sayılır bir çoğunluğu için halen aşırı-sağ bir parti olduğu algısının güçlü

³⁰⁸ a.g.e., s. 42-45.

olması önemli rol oynamıştır. Nitekim, Fransız seçmenin Macron'a oy verme nedenlerine ilişkin düzenlenen ankete göre, Macron'a oy verenlerin %43'ü Le Pen'in Cumhurbaşkanı olmasını engellemek amacıyla Macron'u desteklediğini beyan etmiştir. Aynı ankete göre, Macron'a Fransız siyasetine yeni bir soluk getirdiği için oy verenlerin oranı %33, siyasi programı nedeniyle oy verenlerin oranı %16, kişiliği nedeniyle oy verenlerin oranı ise %8'dir.³⁰⁹ Marine Le Pen, Cumhurbaşkanlığı seçimlerini takip eden Ulusal Meclis seçimlerinde de umduğunu bulamamış; yalnızca 8 sandalye elde ettiği için parlamentoda grup kurma hakkı kazanamamıştır.

Jean-Luc Mélenchon'un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi açısından bakıldığında, hareketin kurulduğu 2016 yılından bir yıl sonra girdiği seçimlerde dördüncü sıraya yerleşecek ve hatta Sosyalist Parti adayı Benoit Hamon'u geride bırakacak bir seçim başarısına imza atmış olması dikkat çekici olmuştur. Mélenchon'un 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki oy oranı ayrıca, 1969 seçimlerinden bu yana aşırı-sol kökenli bir adayın elde ettiği en yüksek seçim başarısıdır. Bu bağlamda, 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin, Mélenchon'u Cumhurbaşkanlığına taşımamakla birlikte, etkin bir muhalefet partisi olarak Boyun Eğmeyen Fransa Hareketinin önünü açtığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Hareket, Haziran 2017'de gerçekleştirilen Ulusal Meclis seçimlerinde 17 sandalye elde ederek parlamentoda grup kurma hakkı kazanmıştır.

Öte yandan, Mélenchon'un 2017 seçimlerinde ikinci tura kalmasını sağlayacak bir seçim başarısı gösterememiş olmasında büyük ölçüde Fransız seçmenin zihninde halen aşırı-sol bir siyasetçi olduğu algısının payı büyüktür. Mélenchon, seçimlerden birkaç yıl öncesinden başlamak üzere, sınıf temsiline dayalı sol siyasetle bağlarını koparma çabasına rağmen, seçim kampanyası boyunca basın tarafından Fransız solu

³⁰⁹ "2nd tour présidentielle 2017: comprendre le vote des français, 2017," *IPSOS & SOPRA*.

içinde değerlendirilmiştir. Cumhurbaşkanı Hollande'ın başarısız Cumhurbaşkanlığı döneminin ardından ibrenin sağ iktidara kaydığı bir ortamda Mélenchon'un seçmen nezdinde sol bir aday olarak değerlendirilmesi, sağ ve sol siyaset ayrımının ötesinde sınıflar üstü bir halk tahayyülüne dayalı seçim programının amacına ulaşmasını engellemiştir. Diğer taraftan, seçim sonuçları, özellikle terörle mücadele, güvenlik ve göçmenler konusunda Mélenchon'un Fransız halkının beklentilerine yanıt vermekte yetersiz kaldığı; Mélenchon'un ısrarla vurguladığı çevre hassasiyetinin ise Fransız seçimde beklendiği ölçüde bir karşılığının bulunmadığını ortaya koymuştur.

Son tahlilde, siyasette nispeten yeni, genç ve cesur bir figür olarak Macron, mevcut sistemin kötülenmesine dayanan ve kendisini sistemin karşısında konumlandırarak, geleneksel Fransız siyasetinden kopuşu temsil ettiği izlenimi veren söylemi ve “ne sağ ne sol” olarak özetlenebilecek, birey ile toplumu ortak paydada birleştirmeyi hedefleyen girişimi ile Fransız halkının desteğini almıştır. Öte yandan, Macron'un seçimlerin ilk turundan birincilikle çıkmasında, merkez sağın adayı Fillon'un yolsuzluk iddiaları ile yıpratılmış olmasının; seçimlerin ikinci turunda ulaştığı başarıda ise, esasen siyasi bir tercih olarak Macron'u desteklememekle birlikte, Marine Le Pen'in Cumhurbaşkanı olmasını arzu etmeyen ve Macron'u Le Pen'e karşı panzehir olarak gören toplum kesimlerinin tepki oylarını almış olmasının önemli payının bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

SONUÇ

Kökünü 19. yüzyıla kadar uzanan bir siyasi gerçeklik olan popülizm, 1990'lı yıllardan itibaren yeniden güncel bir siyasi olgu haline gelmiştir. Popülizmin yükselişi ile neoliberalizm ve küreselleşme arasında yakın bir ilişki olduğu genel olarak kabul görmektedir. Buna göre, neoliberal politikalar neticesinde ekonomik eşitsizliklerin artması, sosyal güvencelerin gerilemesi, göçmen karşıtı, ırkçı, ayrımcı hareketlerin yaygınlaşması, geleneksel demokratik kurumlara ve merkez siyasete olan güvenin sarsılması ve demokrasi açığının ortaya çıkması gibi gelişmeler karşısında, kendisini halkın gerçek temsilcisi olarak takdim eden ve iktidardaki elitlere karşı halkın çıkarlarını savunan popülist siyasi oluşumlarda kayda değer bir artış yaşanmaktadır.

Siyaset bilimi literatüründe üzerinde uzlaşıya varılmış bir popülizm tanımının bulunmaması, bu kavramın zaman ve mekâna göre değişmek suretiyle, farklı anlamlarda kullanılmasına neden olmaktadır. Popülizm kavramının içerdiği muğlaklık, onun zaman zaman bir siyasi olumsuzluk, zaman zaman bir ideoloji, bazı durumlarda demokrasinin asimetrik karşı kavramı, bazı durumlarda ise demokrasiyi güçlendiren bir önkoşul olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Popülizmin ne şekilde tanımlanması gerektiğine dair literatürde mevcut olan çoğulculuğa karşın, Ernesto Laclau'nun çalışma boyunca desteklenen popülizm yaklaşımı gerek sağ gerek sol siyasette popülizm olgusunun varlığının açıklanabilmesi bakımından işlevseldir.

Popülizmi bir siyaset mantığı olarak gören ve öznesinin halk olduğu bir hegemonya mücadelesi olarak tanımlayan Laclau'ya göre popülist siyaset mantığı, toplumu halk ve elitler olmak üzere ikiye ayırmakta; türdeş bir yapı arz eden erdemli halk kitlesinin karşısına, siyasi elitler, iktisadi oligarşi, yabancılar ve göçmenler gibi grupları yerleştirmekte ve bu iki grup arasında antagonistik bir sınır çizmektedir. Popülizmin Laclau'nun yaklaşımı çerçevesinde tanımlanması, onun münhasıran sağ siyasete ait

olmayan ve sol siyasetle de birlikte var olabilen bir siyasi gerçeklik olduğu varsayımını peşinen kabul etmeyi beraberinde getirmektedir. Nitekim, günümüzde sağ ve sol siyaset arasındaki kutuplaşmanın yerini halk ve elitler arasındaki karşıtlığın aldığı savunulan Chantal Mouffe tarafından da isabetle dile getirildiği üzere, önümüzdeki dönemde siyasi çatışmanın temel eksenini, neoliberal hegemonya krizine verilecek yanıt bağlamında, sağ popülizm ve sol popülizm arasındaki ayrışmanın teşkil etmesi beklenmektedir.

Fransa örneği, gerek Laclau gerek Mouffe'un yukarıda bahsi geçen varsayımlarının doğrulanabilmesi amacıyla, popülizmin sağ ve sol siyaset ekseninde incelenebilmesi bakımından elverişli bir alan sunmaktadır. Fransa'da 1980'li yıllardan itibaren uygulanan neoliberal ekonomi politikaları büyük eşitsizlikleri beraberinde getirmiş; sosyal güvencelerin gerilemesine neden olmuştur. Diğer taraftan, demokrasinin periyodik olarak gerçekleştirilen seçimlere indirildiği ve siyasetin seçkin sınıfa ait bir uğraş olduğu görüşü Fransa'da son yıllarda ağırlık kazanmış ve demokrasi açığı tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Geleneksel kurumsal yapının ortaya çıkan yeni sosyal ve ekonomik sorunlara çözüm getirmekte başarısız kaldığı ve mevcut siyasi partilerin yürürlükten kalkmış bir siyasi düzenin temsilcisi oldukları yönündeki fikirler de uzun zamandır Fransız kamuoyunda yaygınlık kazanmıştır. Son olarak, artan göç dalgası ve son yıllarda meydana gelen terör saldırıları, bir yandan korku ve güvensizlik hissiyatının yaygınlık kazanmasına, diğer yandan yabancı düşmanlığının artış göstermesine neden olmuştur.

Bu ortamda, Ulusal Cephe ve Marine Le Pen'in başını çektiği sağ popülizm ile Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi lideri Jean-Luc Mélenchon'un temsil ettiği sol popülizm 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde dikkat çekici iki siyasi seçenek olarak gündeme gelmiştir. Bir taraftan, Fransa'ya göçün sınırlandırılması gerektiğini savunan, radikal görüşlere sahip Müslümanların Fransa'dan sınır dışı edilmesini öneren,

Fransa'nın AB üyeliğini referanduma götüreceğini söyleyen, İslamcı terörü bitirmeyi vaat eden Marine Le Pen oy oranını Ulusal Cephe'nin tarihinde görülmemiş ölçüde artırmıştır. Diğer taraftan, miadını doldurmuş mevcut siyasi sistemin halk devrimi ile ortadan kaldırılması ve halkın yönetimde doğrudan söz sahibi olacağı, daha adil, insani ve çevre ile barış içinde yeni bir siyasi düzen kurulmasına yönelik söylemiyle Mélenchon, Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi'nin 2016 yılında kuruluşundan bir yıl sonra girdiği Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde pek çok ana akım siyasi partiyi geride bırakarak dördüncü sıraya yerleşmiştir.

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine giden süreçte, Le Pen ve Mélenchon'un sistem karşıtlığı, halkın temsilcisi olma, elit karşıtlığı, küreselleşme ve AB eleştirisi gibi konularda benzer söylem ve politikalara sahip olmaları, popülizm ortak paydasında birleştirilmelerine ve madalyonun iki ayrı yüzü olarak takdim edilmelerine neden olmuştur. Diğer taraftan, seçim vaatleri, kendilerine oy veren seçmen profili ve politikalarına bakıldığında, Le Pen ve Mélenchon'un, halk ve elit olarak atıfta buldukları kategoriler, hitap ettikleri kitleler ve toplumsal taleplerin ne şekilde karşılanacağı konusundaki politikaları bakımından Fransız halkına birbiriyle rekabet halinde iki ayrı popülizm sunduğu görülmektedir.

Laclau'nun kavramlarıyla ifade edilecek olursa, Marine Le Pen, Fransız kimliğine ve Fransa'nın güvenliğine yönetici elitler, ulus-üstü ve küresel yapılar ile göçmenler tarafından yöneltilen tehdide karşı, suç oranlarındaki artış, terör saldırıları ve işsizlik gibi talepleri "daha güvenli bir Fransa" boş göstereni üzerinden birbirine eklemlemeye çabalamıştır. Jean-Luc Mélenchon ise, yönetici elitler, finans ve medya oligarşisine karşı sosyo-ekonomik eşitsizlikler, demokrasi açığı, çevresel kirlenme gibi talepler arasında "halk devrimi" boş göstereni üzerinden bir eşdeğerlik zinciri kurmayı tercih etmiştir. Her iki liderin çağrıda bulunduğu halk kategorileri de birbirinden farklılık arz etmektedir. Le

Pen etnik anlamda Fransız ulusundan meydana gelen sınırlı bir halk tahayyülüne sahipken, Mélenchon etnik veya sınıfsal gönderme içermeyen daha kapsayıcı bir halk kategorisine çağrıda bulunmaktadır. Keza seçim sonuçları da Le Pen ve Mélenchon'a oy veren seçmenin birbirinden tamamen farklı siyasi arka plandan geldiği, farklı bir sosyo-ekonomik çevreye ait olduğu ve farklı kaygılar taşıdığını ortaya koymaktadır.

Fransa'da 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde esas çekişme sağ ve sol popülizm arasında cereyan etmiş; bununla birlikte, sağ ve sol popülizm arasındaki bu mücadelenin galibi, gerek sağ gerek sola özgü koşullar nedeniyle, kendisini ne sağda ne de solda konumlandıran Emmanuel Macron olmuştur. Macron seçimlerden kısa süre önce kurduğu Cumhuriyetçi Yürüyüş Hareketi ile kendisini sistemin karşısında konumlandırarak ve geleneksel Fransız siyasetinden kopuşu temsil ettiği izlenimi veren, sağ veya sol siyasetin dışında, partiler üstü bir söylem benimseyerek seçimden galip çıkmıştır.

Seçim sonuçları, Marine Le Pen'in, Ulusal Cephe'nin çehresini değiştirerek partiyi merkeze taşımayı hedeflediği *dédiabolisation* politikasına rağmen, Fransız seçmenin hatırı sayılır bir bölümü için halen aşırı-sağ bir siyasetçi olduğu ve bu çerçevede, seçimlerden galip çıkmasının her ne pahasına olursa olsun engellenmesi gerektiği düşüncesinin ağır bastığını göstermiştir. Bu ortamda, ilk tercihi Macron olmamakla birlikte Le Pen'in Cumhurbaşkanı olmasını istemeyen Fransızların Macron'a yönelmiş olması Le Pen'in yenilgisinde belirleyici olmuştur.

Jean-Luc Mélenchon ise, sistem karşıtı bir sol popülist hareket olarak seçimlerden kısa süre önce ilan ettiği Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi ile, tüm siyasi kariyeri boyunca içinde yer aldığı sol siyasetle bağlarını kopararak, sınıf farkı gözetmeksizin halka topyekûn bir çağrıda bulunan, ne sağ ne de solda yer alan yeni bir siyaset biçimi başlatmıştır. Bununla birlikte, kendisine oy veren seçmenin profiline ve oy verme dinamiklerine bakıldığında, Mélenchon'un halen aşırı-sol bir lider olarak algılandığı ve

etnik köken, cinsiyet, yaş, sınıf gözetmeksizin tüm halka yaptığı çağrının sınırlı bir toplum kesiminde karşılık bulduğu görülmüştür.

2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri esasen Fransız siyasetinin “organik kriz” içerisinde olduğu bir momente karşılık gelmiştir. Ekonomik belirsizlikler, sosyal kötümserlik ve seçimlerin değiştirici gücüne olan inancın azalması, bir yandan eski Fransız siyasetini temsil eden siyasi partilerin sönmelenmesi, diğer yandan değişim vaat eden siyasi partilerin ön plana çıkmasıyla neticelenmiştir. Bu organik krizin aşılabilmesi iddiasıyla ortaya çıkan biri sağ diğeri sol iki popülist hareketin seçimlerde Macron tarafından “bertaraf edilmiş” olması gerek Fransız kamuoyu gerek uluslararası toplum tarafından “Macron’un sosyal-liberalizminin popülizme karşı zaferi” olarak takdim edilmiştir.³¹⁰

Bununla birlikte, son otuz yılda Fransız halkının memnuniyetsizliğine neden olan politikaların Macron yönetimi tarafından da sürdürüldüğü ve karşılanmayan taleplerin geçerliliğini korumaya devam ettiği seçimlerden kısa süre sonra ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Macron’un neoliberal politikaların uygulanmasındaki istekliliği ve *énarque* olarak adlandırılan yönetici elite mensup olması gibi nedenlerle önceki Cumhurbaşkanlarından herhangi bir farkının bulunmadığı algısı, Macron ile Fransız siyasetinde yeni bir sayfanın açılacağı yönündeki iyimser bakış açısının yerini almaya başlamıştır.³¹¹ 2018 yılı başından itibaren meydana gelen bir dizi gelişme Macron’u yıpratmış; son olarak, akaryakıt üzerinden alınan vergilerin artırılması kararı, Kasım 2018’de Fransa’nın son yıllarda gördüğü en kapsamlı protesto gösterilerinden biri olan Sarı Yelekliler Hareketinin başlamasına neden olmuştur.

³¹⁰ Duhamel, “Macron: première victoire contre le populisme.”

³¹¹ Saç, “Görünenin Ötesinde, Popülizmin Gölgesinde Fransa’nın Yakın Dönem Siyaseti,” s. 54-55.

Sarı Yelekliler Hareketi'nin popülist bir hareket olup olmadığı tartışması şüphesiz bir başka çalışmanın konusudur. Bununla birlikte, bu çalışmanın temel varsayımları çerçevesinde, yönetici elite duyulan tepki, daha fazla demokrasi ve politik hak eşitliği talebiyle ortaya çıkan Sarı Yelekliler Hareketi ile 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birbirinin devamı olan ve birbirini tamamlayan iki süreç olduğu; Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin akabinde artan iyimserlik ve yükselen beklentilerin, kısa süre içinde Macron'dan duyulan hayal kırıklığına dönüşmesi neticesinde, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde sandıktan çıkamayan popülizmin Sarı Yelekliler Hareketi ile sokağa taşarak yeniden Fransız siyasetinin güncel meselelerinden biri haline geldiği söylenebilecektir.

KAYNAKÇA

KİTAP

- Alemagna, Lilian & Stéphane Allières. *Mélenchon, A la conquête du peuple*. Paris: Robert Laffont: 2018.
- Andersen, Niels Åkerstrø. *Discursive Analytical Strategies Understanding Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*. Bristol: Policy Press, 2003.
- Anselmi, Manuel. *Populism: An Introduction*. New York: Routledge, 2018.
- Arditi, Benjamin. "Populism As an Internal Periphery of Democratic Politics." *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, ed. Francisco Panizza, 72-99. London: Verso, 2005.
- Benveniste, Annie & Etienne Pingaud. "Far-Right Movements in France: The Principal Role of Front National and the Rise of Islamophobia." *The Rise of the Far Right in Europe* içinde, ed. Gabriella Lazaridis vd., 55-80. London: Palgrave Macmillan, 2016.
- Berman, Sheri. *The Primacy of Politics*. New York: Cambridge University Press, 2006.
- Best, Steven, Douglas Kellner. *Postmodern Teori*. çev. Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı, 2011.
- Betz, Hans-Georg. *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. London: Macmillan Press, 1994.
- De Cleen, Benjamin. "Populism and Nationalism." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 342-362. New York: Oxford University Press, 2017.
- Della Porta, Donatella, Francis O'Connor, Massimiliano Andretta, Eduardo Romanos, Tiago Fernandes, ve Markos Vogiatzoglou. *Late Neoliberalism and its Discontents in the Economic Crisis*. Palgrave Macmillan, 2017.
- Espejo, Paulina Ochoa. "Populism and The Idea of the People." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 607-628. New York: Oxford University Press, 2017.
- Evans, Jocelyn & Gilles Ivaldi. *The 2017 French Presidential Elections*. Palgrave Macmillan, 2018
- Faye, Jean-Pierre. *La Siècle des Idéologies*. Paris: Pocket, 2018.
- Femia, Joseph. *Gramsci's Political Thought*. Oxford: Clarendon Press, 1981.

- Hawkins, Kirk A., Madeleine Read, ve Teun Pauwels. "Populism and Its Causes." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 267-286. New York: Oxford University Press, 2017.
- Ionescu, Ghita & Ernest Gellner ed. *Populism: Its meanings and National Characteristics*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1969.
- Ivaldi, Gilles. "Populism in France." *Populism Around the World* içinde, ed. Daniel Stockemer. Springer, 2019.
- Jamin, Jérôme. "Two Different Realities: Notes on Populism and the Extreme Right." *Varieties of Right-Wing Extremism in Europe* içinde, ed. Andrea Mammone, Emmanuel Godin, ve Brian Jenkins, 38-52. New York: Routledge, 2013.
- Jørgensen, Marianne, L. Phillips Louise. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage, 2002.
- Kaltwasser, Cristobal Rovira. "Populism: An Overview of the Concept and the State of the Art." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 1-26. New York: Oxford University Press, 2017.
- Kaufmann, Eric. *White Shift: Populism, Immigration and the Future of White Majorities*. Penguin, 2019.
- Kauffman, Grégoire. *Le Nouveau FN: Les Vieux Habits Du Populisme*. Seuil, 2016.
- Laclau, Ernesto. *Popülist Akal Üzerine*. çev. Nur Betül Çelik. Ankara: Epsilon, 2013.
- Le Pen, Marine. *Pour que Vive La France*. Paris: Grancher, 2012.
- Lipset, Seymour Martin. *The Political Man*. New York: Doubleday Company, 1960.
- Maffei, Laurent. *Les Cinq Mensonges du Front National*. Editions Bruno Le Prince, 2011.
- Marlière, Philippe. "Jean-Luc Mélenchon and France Insoumise." *The Populist Radical Left In Europe* içinde, ed. Giorgos Katsambekis, Alexandros Kioupkiolis, 93-112. New York: Routledge, 2019.
- Mastropaolo, Alfio. "Politics against the Democracy: Party Withdrawal and Populist Breakthrough." *Twenty First Century Populism* içinde, ed. Daniele Albertazzi, Duncan McDonnell, 30-48. New York: Palgrave & Macmillan, 2008.
- Mélenchon, Jean-Luc. *L'Avenir En Commun*. Seuil, 2016.
- Mélenchon, Jean-Luc. *L'Ere du Peuple*. Paris: Fayard, 2014.

- Michels, Robert. *Political Parties*. Transaction Publishers, 1966.
- Mouffe, Chantal & Ernesto Laclau. *Hegemony ve Socialist Strateji*. çev. Ahmet Kardam. İstanbul: İletişim, 2017.
- Mouffe, Chantal. "The 'End of Politics' and the Challenge of Right-Wing Populism." *Populism and the Mirror of Democracy* içinde, ed. Francisco Panizza, 50-71. London: Verso, 2005.
- Mouffe, Chantal. *For A Left Populism*. Verso, 2018.
- Mudde, Cas & Cristobal Rovira Kaltwasser. *Populism: Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2017.
- Mudde, Cas. "Populism: An Ideational Approach." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 27-46. New York: Oxford University Press, 2017.
- Müller, Jan-Werner. *Popülizm Nedir?*. çev. Onur Yıldız. İstanbul: İletişim, 2017.
- Olson, Kevin. "Populism in the Socialist Imagination." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 661-678. New York: Oxford University Press, 2017.
- Ostiguy, Pierre. "Populism: A Socio-Cultural Approach and Political Parties." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 73-100. New York: Oxford University Press, 2017.
- Pareto, Vilfredo. *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara: Doğu Batı, 2005.
- Pasquino, Gianfranco. "Populism and Democracy." *Twenty First Century Populism* içinde, ed. Daniele Albertazzi, Duncan McDonnell, 15-28. New York: Palgrave & Macmillan, 2008.
- Perrineau, Pascal. *Cette France de Gauche qui Vote FN*. Paris: Seuil, 2017.
- Roberts, Kenneth. "Populism and Political Parties." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 287-304. New York: Oxford University Press, 2017.
- Rummens, Stefan. "Populism As a Threat to Liberal Democracy." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 554-570. New York: Oxford University Press, 2017.
- Rydgren, Jens. "The Front National, Ethnonationalism and Populism." *Twenty First Century Populism* içinde, ed. Daniele Albertazzi, Duncan McDonnell, 166-180. New York: Palgrave & Macmillan, 2008.

- Stavrakakis, Yannis. "Populism and Hegemony." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 535-553. New York: Oxford University Press, 2017.
- Stockemer, Daniel. *The Front National in France: Continuity and Change Under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen*. Springer, 2017.
- Taggart, Paul. *Populism*. Buckingham & Philadelphia: Open University Press, 2000.
- Taguieff, Pierre-André. *Le Nouveau National-Populisme*. Paris: Editions CNRS, 2012.
- Urbinati, Nadia. "Populism and The Majority Principle." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 571-589. New York: Oxford University Press, 2017.
- Urbinati, Nadia. *Disfigured Democracy*. Harvard University Press, 2014.
- Weyland, Kurt. "A Political-Strategical Approach." *The Oxford Handbook of Populism* içinde, ed. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, ve Pierre Ostiguy, 48-72. New York: Oxford University Press, 2017.
- Wieviorka, Michel. *Le Front National Entre Extremisme, Populisme et Démocratie*. Clamecy: Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, 2014.
- Wodak, Ruth, Michael Meyer. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, 2001.

MAKALE

- Ateş, Kâzım. "Popülizm Eleştirisinin Eleştirisine Giriş: Halkı Savunmak Gerekir." *Birikim* sy. 353 (Eylül 2018): 54-65.
- Biard, Benjamin. "Néo-populisme en démocratie: le cas du Front National de Marine Le Pen." *IPSOLE Working Papers* sy. 8 (2015): 3-39.
- Canovan, Margaret. "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy." *Political Studies* 47, sy. 1 (1999): 2-16.
- D'Eramo, Marco. "Populism and the New Oligarcy." *New Left Review*, sy. 82 (2018): 5-28.
- Ivaldi, Gilles. "Contesting the EU in Times of Crisis: The Front National and politics of Euroscepticism in France." *Politics* 38, sy. 1 (2018): 278-294.
- Jäger, Anton. "The Semantic Drift: Images of Populism in Post-War American Historiography and Their Relevance for (European) Political Science." *Constellations* 24, sy. 3 (2017): 310-323.

- Kaltwasser, Cristóbal Rovira. "The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democracy." *Democratization* 19, sy. 2 (2011):184-208.
- Kokoreff, Michel. "Nuit debout sur place." *Les Temps Modernes*, sy. 691 (2016): 157-176.
- Larat, Fabrice. "Le dernier maillon dans la chaîne des inégalités? Les particularités du profil des élèves de l'ÉNA." *Revue Française d'Administration Publique*, sy. 153 (2015): 103-124.
- Mayer, Nonna. "Le Myth de la dédialisation du FN." *La Vie des Idées* (2015): 1-9.
- Mondon, Aurelien. "The Front National in the Twenty-First Century: From Pariah to Republican Democratic Contender?" *Modern & Contemporary France* 22, sy. 3 (2014): 301-320.
- Mudde, Cas. "The Populist Zeitgeist." *Government and Opposition* 39, sy. 4 (2004): 541-563.
- Reynié, Dominique. "The Specter Haunting Europe: 'Heritage Populism' and France's National Front." *Journal of Democracy* 27, sy. 4 (2016): 47-57.
- Roberts, Kenneth. "Populism, Political Conflict, and Grass-Roots Organization in Latin America." *Comparative Politics* 38, sy. 2 (2006): 127-148.
- Roberts, Kenneth. "Latin America's Populist Revival." *SAIS Review* 27, sy. 1 (2010): 3-15.
- Saç, Selman. "Görünenin Ötesinde, Popülizmin Gölgesinde Fransa'nın Yakın Dönem Siyaseti." *Birikim* sy. 355 (2018): 50-62.
- Taguieff, Pierre-André. "La Rhétorique du National-Populisme." *Mots* 9 (1984):112-139.
- Urbinati, Nadia. "Democracy and Populism." *Constellations* 5, sy. 1 (1998): 110-124.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

- Birch, Jonah. "The Many Lives of François Mitterrand." *Jacobin*, 19 Ağustos 2015. <https://www.jacobinmag.com/2015/08/francois-mitterrand-socialist-party-common-program-communist-pcf-1981-elections-austerity/> [Erişim Tarihi: 06.12.2018]
- Boudet, Alexander. "Mélenchon veut un tribunal professionnel de la presse: comment ça marche en Belgique?" *Huffington Post*, 4 Aralık 2017. https://www.huffingtonpost.fr/2017/12/04/melenchon-veut-un-tribunal-professionnel-de-la-presse-comment-ca-marche-en-belgique_a_23296306/ [Erişim Tarihi: 05.01.2019]

- Brunat, David. "C'est encore l'ENA qui a gagné l'élection présidentielle." *Le Figaro*, 25 Nisan 2017. <http://www.lefigaro.fr/vox/politique/2017/04/25/31001-20170425ARTFIG00228-c-est-encore-l-ena-qui-a-gagne-l-election-presidentielle.php> [Erişim Tarihi: 15.02.2019]
- Chapuis, Nicolas. "Plaidoyers pour un dépassement du clivage droite-gauche." *Le Monde*, 20 Nisan 2016. http://abonnes.lemonde.fr/politique/article/2016/04/21/plaidoyers-pour-un-depassement-du-clivage-droite-gauche_4905933_823448.html?xtmc=emmanuel_macron_presidentielle&xtcr=3463 [Erişim Tarihi: 12.02.2019]
- Clavel, Geoffroy. "Contre Macron et Le Pen, Mélenchon s'impose comme le nouveau champion du souverainisme." *Huffington Post*, 20 Ekim 2017. http://archive.wikiwix.com/cache/?url=https%3A%2F%2Fwww.huffingtonpost.fr%2F2017%2F10%2F19%2Fcontre-macron-et-le-pen-melenchon-simpose-comme-le-nouveau-champion-du-souverainisme_a_23248880%2F [Erişim Tarihi: 05.01.2019]
- De Boni, Marc. "Les positions de Mélenchon sur l'immigration crispent à gauche." *Le Figaro*, 9 Eylül 2016. <http://www.lefigaro.fr/politique/le-scan/citations/2016/09/09/25002-20160909ARTFIG00170-les-positions-de-melenchon-sur-l-immigration-crispent-a-gauche.php> [Erişim Tarihi: 04.01.2019]
- Denis, Tugdual. "Le Pen-Mélenchon: la mode est au langage populiste." *L'Express*, 5 Nisan 2013. https://www.lexpress.fr/actualite/politique/le-pen-melenchon-la-mode-est-au-langage-populiste_1237437.html [Erişim Tarihi: 12.01.2019]
- Duhamel, Alain. "Macron: première victoire contre le populisme." *Libération*, 10 Mayıs 2017. https://www.liberation.fr/debats/2017/05/10/macron-premiere-victoire-contre-le-populisme_1568632 [Erişim Tarihi: 25.01.2019]
- Duhamel, Alain. "La crise de la démocratie représentative." *Libération*, 15 Mayıs 2019. https://www.liberation.fr/debats/2019/05/15/la-crise-de-la-democratie-representative_1727154 [Erişim Tarihi: 20.06.2019]
- Gajdos, Thibault. "Paupérisme et populisme." *Le Monde*, 9 Mayıs 2012. https://www.lemonde.fr/idees/article/2012/05/09/pauperisme-et-populisme_1697717_3232.html [Erişim Tarihi: 27.12.2018]
- Hamburger, Jacob. "Whose Populism? The Mixed Messages of La France Insoumise." *Dissent*, Summer 2018. <https://www.dissentmagazine.org/article/whose-populism-mixed-messages-france-insoumise-melenchon-left> [Erişim Tarihi: 04.01.2019]
- Harari, Daniel. "L'industrie 4.0 est l'avenir du « made in France »." *Les Echos*, 9 Şubat 2018. <https://www.lesechos.fr/idees-debats/cercle/lindustrie-40-est-lavenir-du-made-in-france-130565> [Erişim Tarihi: 25.12.2019]

- Le Gal, Thibaut. “Jean-Luc Mélenchon essaye-t-il de draguer tous les souverainistes?” *20 Minutes*, 26 Ekim 2017. <https://www.20minutes.fr/politique/2158627-20171026-jean-luc-melenchon-essaye-draguer-tous-souverainistes> [Erişim Tarihi: 04.01.2019]
- Legrand, Baptiste. “Faut-il avoir peur d'un état d'urgence permanent?” *Le Nouvel Observateur*, 9 Temmuz 2017. <https://www.nouvelobs.com/politique/20170707.OBS1784/faut-il-avoir-peur-d-un-etat-d-urgence-permanent.html> [Erişim Tarihi: 13.02.2019]
- Mélenchon, Jean-Luc. “La semaine où Macron dévisse : bain de boue pour tous.” *L'Ere du Peuple*, 26 Şubat 2018. <https://melenchon.fr/2018/02/26/la-semaine-ou-macron-devisse-bain-de-boue-pour-tous/> [Erişim Tarihi: 10.01.2019]
- Mélenchon, Jean-Luc. “Front national: Interdire ou subir.” *Le Monde*, 29 Mayıs 2002. https://www.lemonde.fr/archives/article/2002/05/29/front-national-interdire-ou-subir_4232561_1819218.html#xtor=AL-32280270 [Erişim Tarihi: 15.02.2019]
- Mélenchon, Jean-Luc. “Communiqué sur l'OTAN.” *L'Ere du Peuple*, 22 Ocak 2016. <https://melenchon.fr/2016/01/22/communique-sur-otan/> [Erişim Tarihi: 10.01.2019]
- Mestre, Abel. “Mélenchon théorise la « guerre permanente » contre « le parti médiatique ».” *Le Monde*, 1 Mart 2018. https://www.lemonde.fr/la-france-insoumise/article/2018/03/01/melenchon-theorise-la-guerre-permanente_5264186_5126047.html [Erişim Tarihi: 10.01.2019]
- Mouffe, Chantal. “Mélenchon: A Radical Reformist Against Mounting Oligarchy.” *Verso*, 19 Nisan 2017. <https://www.versobooks.com/blogs/3171-melenchon-a-radical-reformist-against-mounting-oligarchy> [Erişim Tarihi: 05.01.2019]
- Perrineau, Pascal. “Vingt ans après, il faut continuer à penser le « gauchisme ».” *Slate*, 14 Ocak 2016. <http://www.slate.fr/story/112697/gauchisme> [Erişim Tarihi: 15.12.2018]
- Plottu, Pierre. “Jean-Luc Mélenchon est-il complotiste?” *France Soir*, 21 Aralık 2017. <http://www.francesoir.fr/politique-france/jean-luc-melenchon-complotiste-controle-medias-etats-unis-russie-france-insoumise-syrie-complot-polemiques> [Erişim Tarihi: 05.01.2019]
- Rosanvallon, Pierre. “Penser le Populisme.” *La Vie des Idées*, 27 Eylül 2011. <https://laviedesidees.fr/Penser-le-populisme.html> [Erişim Tarihi: 20.12.2018]
- Vaudano, Maxime, Adrien Sénecat, ve Eléa Pommiers. “Le second tour de la présidentielle 2017 en 8 chiffres.” *Le Monde*, 8 Mayıs 2017. <https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/05/07/le-second-tour-de->

la-presidentielle-2017-en-8-chiffres_5123931_4355770.html [Erişim Tarihi:17.02.2019]

“A Marseille, Melenchon declare son amour à la France métissée.” *L’Express*, 12 Mayıs 2012. https://www.lexpress.fr/actualite/politique/jean-luc-melenchon-a-marseille_1104512.html [Erişim Tarihi: 17.12.2018]

ANKETLER VE KAMUOYU YOKLAMALARI

“2nd tour présidentielle 2017: comprendre le vote des français, 2017.” *IPSOS & SOPRA*. (7 Mayıs 2017). <https://www.ipsos.com/fr-fr/2nd-tour-presidentielle-2017-comprendre-le-vote-des-francais> [Erişim Tarihi: 12.02.2019]

“2nd tour présidentielle 2017: 2nd tour Sociologie des électors et profil des Abstentionnistes.” *IPSOS*. (7 Mayıs 2017). <https://www.ipsos.com/fr-fr/2nd-tour-presidentielle-2017-sociologie-des-electors-et-profil-des-abstentionnistes> [Erişim Tarihi: 12.02.2019]

“AB Komisyonu Eurobarometre Sonuçları.” *AB Komisyonu*. <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/General/> [Erişim Tarihi: 17.11.2018]

“Le profil des électeurs et les clefs du premier tour de l’élection présidentielle.” *Ifop & Fiducial*. (23 Nisan 2017). https://www.ifop.com/wp-content/uploads/2018/03/3749-1-study_file.pdf [Erişim Tarihi: 07.02.2019]

“Les Français et Marine Le Pen.” *BVA Group*. (11 Mayıs 2014). https://staticswww.bva-group.com/wp-content/uploads/2017/02/fichier_bva_pour_le_parisien-aujourd'hui_en_france_-_marine_le_pen1736.pdf [Erişim Tarihi: 07.11.2018]

“Sondage jour du vote Second tour de l’élection présidentielle 2017.” *Opinion Way*. (2017). <https://www.opinion-way.com/fr/sondage-d-opinion/sondages-publies/politique/presidentielle-2017.html> [Erişim Tarihi: 16.02.2019]

DİĞER KAYNAKLAR

Le Pen, Marine. *144 Engagements Présidentiels*. (2017) (Ulusal Cephe’nin 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçim Bildirgesi).

Melenchon, Jean-Luc. *Avenir En Commun*. (2016) (Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi’nin 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçim Bildirgesi).

ÖZET

Göksu Şahan, Fatma Birsen, Sağ ve Sol Popülizm: Fransa Örneği Üzerinden Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Esra Gül Dardağan Kibar, 156 s.

Bu çalışma, sağ ve sol popülizmi Fransa’da Ulusal Cephe ve Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi (LFI) üzerinden karşılaştırmalı şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Popülizmin, toplumun antagonistik bir sınır aracılığıyla iktidar elitleri ve halk kategorisi arasında ikiye bölünmesi ve halkın tekil taleplerinin eşdeğerlik zinciri üzerinden birbirine eklenmesine dayalı bir siyaset mantığı olduğunu savunan Ernesto Laclau’nun yaklaşımı ışığında ve 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamında, Marine Le Pen’in Ulusal Cephe’si ve Jean-Luc Mélenchon’un Boyun Eğmeyen Fransa Hareketi’nin popülist siyaset mantığı üzerinden birbiriyle kesiştiği moment çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Buradan hareketle çalışma, toplumun antagonistik bir sınır aracılığıyla elitler ve halk kategorisi altında ikiye bölünmesi fikrine dayalı bir siyaset mantığı olan popülizmin, geleneksel sağ-sol ayrımının ötesinde ve münhasıran sağ siyasete özgü olmaktan ziyade, hem sağ hem de sol siyasetle bir arada var olabildiğini doğrulanmaya çalışmaktadır. Çalışmanın sonunda ulaşılabilecek sonuç, Ulusal Cephe ve LFI’nin popülizm ortak paydasında birleşmekle birlikte, “halk” kategorisi altında birbirinden tamamen farklı kesimleri bir araya getirme eğilimi gösterdikleri ve biri sağ biri sol olmak üzere birbirinden tamamen farklı ve birbiriyle çekişme halinde iki ayrı popülizm sunduklarıdır.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, Fransa, Ernesto Laclau, Halk, Elit, Antagonistik Sınır, Eşdeğerlik Zinciri.

ABSTRACT

Göksu Şahan, Fatma Birsen, Right And Left Populism: A Comparative Approach On French Case, Master's Thesis, Advisor: Prof. Dr. Esra Gül Dardağan Kibar, 156 p.

This study intends to analyse right and left populism with a comparative approach on the examples of National Front (FN) and La France Insoumise (LFI) in France. In light of the populism approach of Ernesto Laclau, i.e. populism is a political logic based on the division of society with an antagonistic border between elites and the people and articulation of the people's particular demands to each other with the chain of equivalence, and in the context of Presidential elections of 2017, the subject of this study is the point at which National Front of Marine Le Pen and La France Insoumise of Jean-Luc Mélenchon intersect each other on populist political logic. Thus, the study endeavours to verify that populism, which is a political logic based on the division of society between elites and the people with an antagonistic border, is beyond left-right division and rather than being exclusively peculiar to right-wing politics, it can exist together with both right and left-wing politics. The study will conclude that, though they meet on the populism common ground, National Front and LFI tend to bring together totally different segments of society under the "people" category and they represent completely distinct and competing versions of right and left populism.

Keywords: Populism, France, Ernesto Laclau, People, Elite, Antagonistic Border, Chain of Equivalence.